

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\T\Toman, V\Toman_V-Příchod bohů.pdb

PDB Name: Vlastislav Toman- Příchod bohů
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

VLASTISLAV TOMAN
PŘÍCHOD BOHŮ

ROZHLAS a TELEVIZE 12. srpna čtvrtek

TS Praha IV

15,00 Zábavné melodie

15,35 Hlásí se TC 23 (další obrazové reportáže z planety Gron-c-chů. Slovem uvádí RNDr. V. Heiss)

PŘÍCHOD MALÉHO BOHA

První paprsky Zářícího dopadly na vrcholek špičaté skály. Údolí ožilo. Gron-c-chové se vyrojili z doupat a křikem vítali nový den. Ženy začaly připravovat u ohňů a horkých pramenů jednoduché pokrmy, lovci si chystali zbraně a starci jako vždy usedli na svá místa před jeskyněmi. Přísnými pohledy sledovali povykující hordu dětí.

Tak tomu bylo odedávna v údolí, kde Gron-c-chové žili.

„Oááá!“

Ostrý skřek strážce, stojícího na skále, vpadl do údolí. Všichni strnuli. Otočili hlavy vzhůru, kam ukazovala jeho ruka.

Ze žlutohnědých mraků, které před chvilkou zakryly oslnivou tvář Zářícího, padal k zemi oheň. Planul jako obrovská smolná pochodeň, přímo rostl Gron-c-chům před očima. Vytřeštěně se dívali ke kalnému nebi. Něco takového ještě neviděli. Bylo to děsivé! Rudá záře se šířila do všech stran, jako by na obloze otevřela svůj ohnivý jícen Hromová hora.

„Zářící padá! Z oblohy!“ zaječela stará Lala.

Do údolí vpadlo sílicí hromobití a Gron-c-chové zaryli své tváře do země. Už neviděli, jak se ohnivá pochodeň mihla nad údolím, ale zato slyšeli, jak s ohlušujícím řevem zapadla kamsi za kopce. Vzápětí proletěl krajinou horký závan, rozkýval koruny štíhlých pauru. Úzké listy hlasitě zapleskaly o větve. A pak bylo zas ticho.

Dlouho leželi Gron-c-chové na zemi, omámeni a neschopni jediného pohybu. V hlavách se jim převalovaly myšlenky: Zářící bůh opustil nebe! Už nikdy se nepotěšíme jeho teplem a světlem.

Zvedli se, cosi teplého se opřelo do jejich ohnutých zad. Do vytřeštěných očí jim vpadl důvěrně známý jas. Vysoké mraky se roztrhaly a mezi nimi planula oslnivá tvář Zářícího! – Uplynulo několik dlouhých okamžiků, než to vůbec dokázali pochopit. A potom celá tlupa vyskočila s radostným pokřikem.

„Září na obloze! Nespadl na zem!“

Křepčí a hulákají jako pomínutí, děsivý přízrak padající z oblohy je zapomenut. Zářící je na nebi, dál jim posílá teplo a světlo!

Jen jeden z tlupy stál stranou, bylo vidět, že usilovně přemýšlí: Jak je to možné?... Všichni přece viděli Zářícího boha padat k zemi! Všichni slyšeli rachot... A teď je znovu na obloze. Jak je to možné?

To si Ru, náčelník tlupy, vysvětlit nedovedl.

Za dva dny časně ráno si náčelník přivolal několik lovců.

„Půjďme! Jestli už ginjiové chodí lízat skálu.“

Tváře lovců se roztáhly do blažených úsměvů, jazyky mlsně olízly rty. Ó, ginjiové! Mají jemňoučké, voňavé maso a heboučkou srst, která tak pěkně hřeje! Ale žijí daleko, do lovišť Gron-c-chů přicházejí jen občas, když se chtějí u Bílých skal nalízat slaných kamenů. Kdykoliv se lovci vypraví za ginjii, přinesou s kořistí i pár hrstí kamenné drti, a potom si i tlupa dopřává té pochoutky. Oblizují bělavé kameny, jejichž slanost přidává šťavnaté pečince neobvyklou chuť.

„Mňam!“ hlasitě mlaskl Uh. Tak živé byly jeho představy.

„Mňam!“ přidali se i ostatní.

„Vyrážíme, až bude Zářící nad korunami pauru.“

Lovci se rozběhli a nachystali si zbraně. Zářící se objeví nad vrcholky stromů co nevidět.

Ru se zatím vydal k stařešinovi tlupy, aby mu podle starého zvyku řekl o svém odchodu. Starý Mau seděl na vyhrátém závětrí u náčelníkovy jeskyně.

„Jdeme k Bílým skálám,“ řekl a hluboce se starci poklonil. Mauova tvář se rozzářila, i jeho bezzubá ústa si ráda pochutnávala na měkkém mase ginjiů.

„Óóó! Dobrý lov!“ popřál důstojně. A chvatně dodal: „Nezapomeňte přinést slané kameny!“

Ru se znovu uklonil a potom už rychle kráčet údolím.

Vybraní lovci se k němu cestou přidávali. Nebylo na tom nic zvláštního, denně museli vycházet na lov, aby měla tlupa

co jíst.

Cesta vedla do kopců, za nimiž před několika dny zmizel ohnivý přízrak. Ani si to neuvědomili, nikdo z lovců si na to nevzpomněl; jejich paměť byla krátká.

Roztažení v řídce zástup kráčeli rychle kupředu. Ruce svíraly těžké kyje a hrubé oštěpy, oči pozorně sledovaly krajinu. Gron-c-chové měli mezi dravci dost nepřátel, taky cizí tlupa se mohla zatoulat do jejich lovišť. Proto byli stále připraveni – nejen lovit, ale i útočit nebo se bránit.

K polednímu narazili na stopu velkého gruy, jehož maso bylo také oblíbenou pochoutkou. Náčelník se zaradoval. Jestli nebudou u Bílých skal ginjiové, přinesou aspoň gruu. Rozpřáhl prudce paže. Lovci pochopili. Rozběhli se do řady a kryti ve vysoké trávě opatrně postupovali dál.

Ru s očima upřenýma na hluboké gruoovy stopy předběhl brzy ostatní. Široce rozevřeným chřípím dychtivě sál pach, který za sebou zvíře nechávalo. Nedočkavě potěžkával v ruce kyj.

Ale grua byl chytrý, zvětřil nebo uslyšel lovce a dal se na útěk. Ru jen zlostně zavrčel.

„Kheh!“ vyštěkl hlasitě. Spěchejte! Ani se nepodíval, jestli ostatní viděli jeho znamení. Nablízku byl pahorek; vyběhne nahoru, určitě zahlédne gruu a bude mu moci zkřížit cestu. Hloupý je grua, a líný! Nikdy se mu nechce do kopce, vždycky běží raději okolo. Ru se ušklíbl, stopa pod svahelem opravdu odbočila a vedla dál v protáhlém oblouku.

Vylétl na vrcholek pahorku jako štíhlonohý ginji. A bleskurychle padl k zemi.

Tak to viděli lovci, kteří za ním spěchali. Okamžitě a bez povelu padli i oni do křovin. Začali se plížit – náčelník jistě spatří gruu!

Ru zatím ležel bez pohnutí za křoviskem a zaraženě civěl před sebe. Lovci se nerozhodně zastavili.

Proč jim nedává znamení?

Docela zapomněl na druhý; zcela ho zaujalo, co viděl v plochem údolí pod pahorkem.

Bylo to kulaté a šedé jako ptačí vejce. Ale jak obrovské! Ani kdyby Ruovi někdo vylezl na ramena, nedosáhl by na špičku. V mělkém důlku vypadalo jako v hnízdě, kolem dokola byla země černá, ohořelá. Oheň, uvědomil si Ru, i to vejce je dole celé začazené od plamenů. A má nohy! Podivné tenké nohy, které je podpírají, takže vlastně stojí. Možná že jsou to nohy tvora, který se měl z vejce vyklubat, ale byl zabit ohněm.

Jenže Ru nezná ani jednoho ptáka, který snáší tak velká vejce. V zadumání zvedl hlavu, oslepující paprsky Zářícího mu bolestně pronikly až do mozku. Prudce stiskl víčka, v očích mu zatančila ohnivá skvrna... A vzpomněl si!

„Uhh!“

Proto padal oheň z oblohy! Zářící snesl do údolí své vejce! Aby se vylíhl nový bůh? Snad.

Postavíme zvědy – pak se uvidí. Musíme TO hlídat! Spokojeně se usmál, a protože byl v údolí klid a nikde se neohýbalo, rozhodl se svolat lovce.

„Ááááá-í!“

Výzva se prudce změnila v příšerný skřek úžasu. Neboť před náčelníkovými očima se vejce samo od sebe otevřelo, jako by puklo, a ven se soukal jakýsi netvor. Ru se zarazil, neznámé TO vyrazilo přímo proti němu. Ale to už taky vyrazili lovci z křovin, mávajíc zbraněmi, a spěchali na pomoc. I jim stačil jediný pohled, aby jejich nohy ztuhly. Odvážná srdce změkla a ruce naráz zdřevněly. TO bylo jen několik kroků od nich, TO bylo u náčelníka!

Prchni! – přikazoval Ruovi mozek lovce. Pudově se rozmáchl těžkým kyjem a vložil do úderu všechnu svoji sílu. Svaly se mu napjaly k prasknutí. Ještě vteřina – a kyj opíše smrtonosný oblouk... Ale podivné TO, strašné a záhadné, bleskurychle vztyčilo jakási chapadlovitá klepeta. Cosi suše zapraskalo a neznámá síla zkroutila Ruovi ruce. Mrštlo to s ním o zem, zařval bolestí. Kamenný kyj odletěl a zapadl do křovin.

Ru ležel napůl v bezvědomí. Očekával smrt. Co jiného mohlo následovat? Věděl jen jedno: silnější vždycky zabíjí slabšího. A TO bylo silnější. Proto musí zemřít. Zavřel odevzdaně oči.

Neviděl, jak se TO k němu přibližuje a hledí na něho celou řadou zelených očí na nízké, ploché hlavě. Chapadlovitá klepeta se zvolna vznášela nad schouleným tělem a lehce se ho dotýkala.

V té nekonečně dlouhé chvíli zkamenělí lovci přece jen podvědomě vnímali, jak TO vlastně vypadá. Připomínalo jim teď víc kraba tsu-tsu z Velké vody, k níž putují vždycky před příchodem období chladu. TO je však mnohem větší, na každé straně trupu má tři dlouhé a článkovité nohy, na špičatém zadku má dva tenké ostny, které trčí nahoru. A hřbet je rýhovaný, jako když brouk fru složí krovky. Asi má i křídla.

Klepeta, pohybující se nad náčelníkem, klesla k zemi. Lovci se přikřčili – pozor, teď se TO vrhne na ně, všechny zabije! Ale ani teď nedokázali přimět své nohy k pohybu. Zatím TO už pozpátku odlezlo od náčelníka. Zastavilo se, co bys tři oštěpy položil za sebou. Ru si uvědomil, že je sám, jeho ochromené paže se kupodivu rychle zbavovaly bolesti. Může se hýbat – žije! Téměř nepozorovatelně se nadzvedával. Uh! Uviděl TO! Nehybné. Dosti daleko. Snad se mu přece jen podaří utéci, tráva ho trochu kryje. A pak vyrazil jako vyplašený ker. Zhlédl ještě, že o kus dál přechází i ostatní lovci.

Zprvu pádil bez rozmyslu dolů po svahu, prorážel houštinami a nevnímal bolestivé škrábance, které mu na kůži zanechávaly ulámané větve. Zpomalil až na úzké stezce. Zároveň pochopil, kde je; gruoova stopa! Tudy přece přišli, tahle cesta vede zpátky k tábořišti. Ohlédl se, lovci za ním utíkali v roztrhaném zástupu. TO však nikde vidět nebylo – utekli mu!

Zastavili se, když se jim vyčerpáním podlamovala kolena. Padli jako podřátí, chrčivě lapali po dechu. Po chvíli jim pronikla do vědomí chladivá vůně vody. Plazili se až na břeh tichého potůčku a dlouho hltavě pili.

A pak se převálili na záda, zavřeli oči a usnuli.

Náčelníka probudil nepříjemný pocit – jako by se na něho někdo díval. Ostražitost mu přikazovala, aby jen nepatrně

pootevřel víčka – a rázem byl na nohou. TO stálo nedaleko a pozorovalo je zelenýma očima.

Přišlo za nimi po jejich stopě tak jistě a rychle, jak by stěží dokázali i nejlepší stopaři z tlupy. I na svých zdánlivě slabých nohou se zřejmě dovedlo pohybovat jako nejhbitější zvířata, která Gron-c-chové znali. Ru potřásl zamyšleně hlavou, najednou z něho spadl všechn strach. Kolikrát už takhle stál proti šelmám a viděl v jejich světlech touhu po zabíjení. Ale v očích TOHO nebyla smrt! Chvilími se mu zdálo, že dokonce přátelsky pomrkávají. Jejich svit byl uklidňující. A náčelník najednou pochopil: TO jim nechce ublížit! I když na TO v údolí zaútočil, nezabilo ho, a ani teď se nevrhlo na lovce, ačkoli spali.

Nemusi se bát! TO se vyklubalo z Vejce, které snesl Zářící. Ano! Teď o tom byl náčelník pevně přesvědčen. Zářící je s nimi, proto asi TO nebude proti nim – Malý bůh!

Začal budit lovce.

„TO přišlo za námi!“

Věděl, že je tím vyděsí, proto hned každého přitlačil rázně k zemi. Podvědomě tušil, že se musí chovat klidně, aby se TO snad nedomnívalo, že chtějí znovu zaútočit.

Lovci se srazili do hloučku. Nedůvěřivýma očima pozorovali neznámého tvora, který stál proti nim bez jediného pohybu. Vyčkával, co budou dělat. A tehdy promluvil Ru:

„TO seslal Zářící! Chce jít k nám domů, musíme ho uctít jídlem a vodou, dáme mu nejlepší kožešiny.“

Podívali se překvapeně a nedůvěřivě. Ale Ru to řekl tak sebejistě, jako by to věděl se vši určitostí. Vyskočili a TO je následovalo; zrychlilo, když zrychlili, zpomalilo, když zkrátili krok. Několikrát si všimli, že zamrkalo desítkami zelených očí na placaté hlavě.

Náčelník zhluboka vydechl.

Prozíravý Ru poslal dva lovce napřed, aby Gron-c-chy v tábořišti seznámili s novinou a připravili je, že TO mezi ně přichází. A tak se celá tlupa shromáždila u vchodu do údolí, bázlivé ženy jako by vrostly do země.

„Už jdou!“ Zvědavě se hnuli vstříc přicházejícímu zástupu, na jehož samém konci se pohybovalo TO. Kráčelo hbitě na svých šesti tenkých nohou. Hřbet se mu třpytil jako vodní hladina v prudkých paprscích Zářícího.

Gron-c-chové se srazili do houfu, podivná hrůza jim stahovala hrdla. Poslušně následovali TO až do údolí a tam se rozestoupili. Uprostřed kruhu zůstali jen náčelník a záhadný tvor, který nemá kožešinu ani peří nebo šupiny, dokonce ani kůži. Ano, oba poslové nelhali – může to být jedině bůh! Ru se rozhlédl, zvedl paži a vyžádal si klid.

„Jednou nad námi oheň. Padal z nebe. Gron-c-chové mysleli – spadl Zářící! Bylo to jen jeho Vejce, leží tam – daleko. Moje oči viděly, lovci viděli – tam, na stopě ginjiů. Z Vejce se vyklubalo TO. Přišlo s námi. Malý bůh – dítě Zářícího. Gron-c-chům bude dobře. TO je s nimi – ohááá! Říkejte – Malý bůh!“

Ještě nikdy neslyšeli náčelníka tak dlouho mluvit. Teď padl první na kolena a zaryl tvář do trávy, po něm to udělali ostatní.

A zatímco pořád ještě leželi, Ru se už zvedl a s bušícím srdcem přistoupil těsně k Malému bohovi. Blíž než při prvním setkání u Vejce. Mnohem blíž. Položil si pravou ruku na čelo a zvolna pronesl hrdelní řeč:

„Já – Ru, náčelník!“

Otevřel dlaně, dáváje tím najevo, že nemá žádnou zbraň. A ukázal na klečící tlupu.

„Tam – Gron-c-chové!“

S hlavami u země sledovali bez dechu jeho počínání. V údolí bylo hluboké ticho. A pak jasně uslyšeli, jak se z nitra Malého boha ozvalo uklidňující cvakání. Jako když se grua dosyta nažere ryb a pak ze spánku cvaká zuby. Známý zvuk je uklidnil, jeden po druhém zvedal hlavu a oči jim zářily obdivem.

„Přineste oběti!“

Rozběhli se do údolí. Snášeli kousky pečeného masa, ovoce všech barev a placky, náhrdelníky ze zubů a kůstek, ozdoby z travin a kůry. Všechno poskládali na ploché skalisko.

„Odejďte!“ rozkázal Ru.

Sám se taky vzdálil, ale jen tak daleko, aby mohl pozorovat, jak si TO bude počínat. Až dosud obětovali výhradně Zářícímu.

TO stálo delší dobu nepohnutě. Konečně nadzvedlo chapadla a pomalu jimi pohybovalo nad dárky. Vybírá si, pomyslí si náčelník. Teď se jedno z chapadel sklonilo a uchopilo kulatý, sladký plod pauru. Umí si vybrat, olízl se Ru. Vzápětí vykulil údivem oči.

„Uh!“ neubránil se výkřiku. Neboť se neotevřela tlama v ploské hlavě, jak předpokládal, ale plod zmizel v oblém hřbetu. „Má ústa v zádech!“

Nedaleko se tiskl k zemi Gron-c-chové. Neodolali, připlazili se blíž. Nechápatě přihlíželi, jak podivně se Malý bůh krmí. Překvapeně ztichli, když se klepeto zanedlouho opět vzneslo nad hřbet a vytáhlo zpátky úplně neporušený plod. Hup – odletěl stranou.

Gron-c-chové se polekali. TO nepřijalo jednu z jejich obětí! Chapadlo znovu zakroužilo nad skaliskem. Snad zachutná Malému bohovi něco jiného, uspokojoval se náčelník Ru. Zbytečně, stejný osud stihl všechny dárky. Jen s tím rozdílem, že některé vůbec nepozřelo, letmo si je prohlédlo a hned je zahodilo.

„Víc darů! Rychle!“ rozkřikl se Ru na tlupu. Znovu přinesli Gron-c-chové to, co sami považovali za nejchutnější, co jim bylo nejmilejší a nejdražší. Marné bylo jejich snažení, ani tentokrát nepřijal Malý bůh jejich oběti. Ba, co více – ty věci, které mu už jednou předložili, nechával bez povšimnutí.

Tlupa stála v hlubokém zármutku. Odmítá dary – co když se na Gron-c-chy zlobí?

Pak je napadlo, že třeba přijímá jen živé oběti. Vyšli tedy na lov a chytili mladého kera, náčelník Ru ho podal Malému bohovi přímo do klepeta. Zvědavě očekávali, co bude dál. Nebylo nic. TO povolilo sevření a pištící ker utekl.

To překvapilo Gron-c-chy nejvíc. Usedli a poslušně čekali. Až spadl soumrak a přišla noc. V hlavách se jim převalovaly myšlenky, v nichž se nevyznali...

A tak přestali Malému bohovi předkládat oběti. Marná byla jejich snaha zjistit, čím se vlastně živí. Za čas je to přestalo soužit, nezlobil se, zůstával při nich a byl k nim víc než dobrý.

Když jednou nad údolím prudce žhnul Zářící, přiběhly k náčelníkovi vyjevené děti.

„Křídla! Křídla! Uletí!“

Ru z jejich zmatených výkřiků pochopil, že se děje něco neobvyklého. Rozběhl se za dětmi a přivolal ještě několik lovců.

Drobotina je zavedla na travnatý svah. Tam leželo TO a nad jeho hřbetem se skutečně rozprostírala dvě veliká křídla, tmavá a jakoby z malých skvrn. Nezdálo se, že chce uletět, spíše se tiše vyhřívalo v paprscích. Stáli mlčky a zvědavě se dívali. Za chvíli se tvář Zářícího zahalila žlutohnědými oblaky. V tom okamžiku se TO nadzvedlo, složilo křídla a zakrylo krovkami. Jen několik nejasných rýh ukazovalo, kde tmavé skvrny zmizely.

A tu se náčelník dovтіpil.

„TO saje teplo Zářícího! Jeho dítě! Píje světlo!“

Nikdo nesmí Malého boha rušit, až bude jíst zase paprsky!

Vypadalo to na déšť. A tak stará Lala poručila několika mladším ženám, aby odnesly nově upletené rohože do jeskyně. Z nejbližšího ohniště vytáhla smolnou větev a posvětila jim na cestu. Ani si nevšimla, že ji Malý bůh následuje.

Opatrně kráčely krátkou chodbou. Do očí je udeřilo ostré, bílé světlo. Ženy zděšeně vykřikly a upustily rohože, staré Lale vypadla z ruky pochodeň a zhasla na skále. Vyrázily ven s vriskotem, který vyburcoval celou tlupu.

„Tam – tam!...“ ječely a ukazovaly k jeskyni.

Několik odvážných lovců se odvážilo do tmavé chodby. Opatrně tápali tmou – a ztuhli překvapením. Za ohybem je oslnila jasná záře. Takovou nevydává ani ten největší oheň!

Zvědové popošli ještě několik kroků a uviděli Malého boha. Záře vycházela z jeho ploské hlavy. Lezl po jeskyni a zvědavě si všechno prohlížel, zvedal v klepetech různé věci, které tam Gron-c-chové zanechali. Ale to světlo nevycházelo jen z hlavy, taky z klepet chvilkami vyšlehly oslňující záblesky. „Uh, dítě Zářícího!“ Jak jinak by to mohlo dokázat! Když se Malý bůh později vybatolil z jeskyně, nevydával už žádné světlo a byl takový, jak ho dosud znali. Do večera si měli co povídat.

Nový rozruch proběhl tlupou až v noci, když se Gron-c-chové chystali k spánku ve skalních doupatech. Spolu s těmi, kteří uléhali v náčelníkově jeskyni se tentokrát dovnitř vecpalo i TO. Na cestu si zase svítilo. Celá tlupa se hned nahnula dovnitř, každý tam chtěl spát. V těsné blízkosti Malého boha, jehož kouzla jsou všemocná.

I když náčelníkova jeskyně byla největší, Ru věděl, že se tam celá tlupa nevejde. Rozmýšlel se ve zmatku, jak to udělat. Gron-c-chové se navzájem strkali, hádali se a vypadalo to na rvačku. Jak je uklidnit? Přišel na to!

„Hééé!“ křikl. Tlupa ztichla. „Každou noc tady jiní!“

Od toho dne se v jeskyni střídali. Čas od času mohl každý z nich strávit jednu noc v blízkosti Malého boha, který ve chvilích odpočinku vydával tiché, uklidňující bzučení.

A pak se stala věc, která v nich zanechala hlubokou stopu. Spali, když jeskyní proběhl vražedný řev. Vzápětí se ozval výkřik strážce, který hlídal venku ohniště. Gron-c-chové vyskočili a pohlédli přímo do žlutých očí.

Moa!

Jedna z nejstrašnějších šelem! Kolik Gron-c-chů už zabila, teď se dokonce odvažuje až do jeskyně!

Kdosi duchapřítomně přihodil na doutnající oharky chomáč suché trávy. Plameny prudce vyšlehly a ozářily modročerné tělo podlouhlého dravce. V rozšklebené tlamě se zaleskly špičaté zuby. Šelma zaváhala. Ale těch několik málo okamžiků stačilo k tomu, aby se lovci chopili zbraní. Moa se zavinila, připravovala se ke skoku. Věděli, že dva až tři z nich zahynou, než se dá šelma na útěk. Vždycky to tak bylo.

Najednou jim cosi podrazilo nohy, to se dral dopředu Malý bůh! Šelma se odrazila a vrhla se po nejbližším z Gron-c-chů, aby mu zaťala drápy do hrudi. Vtom už TO zvedlo jedno ze svých klepet a všichni spatřili, jak z něho s praskotem vyletěl sinavý blesk, tenčí než stéblo trávy.

Moa se bezvládně zhroutila k zemi.

„Óóó!“

Náčelník si vzpomněl, jak před časem pozvedl kyj na obranu před Malým bohem. Tehdy se taky zablesklo – ale nebyl mrtev! Jen ho to povalilo, pak se vzpamatoval. Musí šelmu dorazit! Pozvedl oštěp, jenomže i tentokrát bylo TO rychlejší, přejelo nehybné tělo klepety a znovu vyslalo blesk. Delší než předtím a lovci cítili zápach připáleného masa. Dravec vydechl naposled...

Náčelníkem proběhla zimnice. Jak málo tenkrát stačilo, aby skončil jako moa! Ale proč právě jeho nechalo TO naživu?... Nevěděl. Padl na kolena a položil čelo na chladnou skálu. Vedle něho poklekli ostatní, z úst vypouštěli skřeky obdivu.

Vždyť to bylo poprvé, kdy moa zemřela před jejich očima!

Časně ráno vytáhli mrtvou šelmu k ohni.

„Tsááá!“ vykřikl Ru, když si ji prohlížel zblízka. „TO píje krev!“

Na těle zvířete viděli několik rozpíchaných míst se stopami zaschlé krve. Zajásali, Malý bůh má jejich zvyky! Oni to přece taky dělají, kdykoliv zabijí nebezpečnou šelmu, aby získali její sílu. TO se napilo a teď bude ještě statečnější!

„Bůh dobro,“ zasmál se bystrý Uh. Chystal se, že začne odštěpkem kamene stahovat šelmu. „Kožesinu do jeskyně. Kde TO spává.“

„Ano! Ano!“

„Kde TO?“ rozhlédl se náčelník. Uvědomil si, že Malého boha od svítání neviděl. Vskočil do jeskyně, ale tam byla jen malá děcka. Vrátil se celý vyplašený a začal křičet:

„TO není! Pryč! Stopu – stopu! Hledejte!“

Lovci se rozběhli po údolí, prolezli skály. Volali do všech stran a pak zahořekovali. – Malý bůh není! Spadl déšť a zahladil stopy...

Třetího dne, když už pomalu zapomínali – mozky Gron-c-chů byly ještě málo vyvinuté – objevilo se TO znenadání mezi nimi. Toho večera tlupa oslavovala; vysoko šlehaly plameny ohňů a údolím se táhla vůně pečeného masa. Gron-c-chové tančili, rytmicky pohybuje horními polovinami svých trupů.

Jen náčelník Ru vytrvale seděl a usilovně přemýšlel, kde TO asi bylo. Tak dlouho!... Tenkrát ho našli u Vejce. Třeba se tam vrátilo, jako se ptáci vracejí k hnízdu, v němž se vylíhli. Ale žádný pták se nikdy nevrací k vejci! – Ráno si k sobě zavolal nejlepší stopaře.

„Malý bůh pryč. Teď zas tady. Třeba jednou zase pryč. On chránil nás. My musíme jeho – vy dva ho střežit. Když den, když noc. Pořád s ním. Kam chodí? Vy po jeho stopě – tak přikazují!“

Přikývli na souhlas.

Malý bůh opravdu putoval k Vejci, kdykoliv přišel jeho čas. Byl tam už celkem třikrát. Potvrdili to oba stopaři. Tlupa vzrušeně naslouchala lovcům Gurovi, hltala očima jeho posunky, jimiž podkresloval úsečné věty. Vyprávěl, jak TO sledovali zpovzdálí a plížili se za ním až na stráně.

„Tam, co Vejce,“ zdůraznil Gur.

TO se k Vejci natočilo zadkem. Přisálo se jako malý ker svým dlouhým čumákem, když pije mléko své matky, a špička Vejce se rozpukla...

„Tak!“ stopař k sobě přiložil ruce dlaněmi. Nestiskne je, roztáhne prsty od sebe a hned to vypadá jako rozevírající se poupě.

„Aí-áá!“ žasnou Gron-c-chové.

Z Vejce prý pak vyrostly dlouhé větve s kulatými listy, podobné šťavnatým kuru. A ty listy se otáčely. Bylo prý slyšet zvuk divokých bzí, když se rojí, pořád hlasitější to bylo – a najednou – hrůza! Gur vyskočí a užaslé tlupě předvádí, jak se mu samy od sebe naježily vlasy i vousy. Po celém těle se drbe, jako že ho to tenkrát šimralo.

„Taťaťa...“ blaženě pomlaskává, bylo to velmi příjemné. I druhý stopař se k němu přidává, ano – tak to bylo. Jako když ti lezu po kůži malí brouci, právě tak to šimralo. Tam, v údolí Vejce, které snesl Záříci!

Gron-c-chové zaraženě naslouchají, nedovedou si to představit. A jejich údiv stoupá, když Gur vypráví, co se stalo dál. Z vousů, vlasů a dokonce i z nosu jim najednou začaly vyskakovat bledé jiskry, cosi je bolestivě píchalo.

„Aúúú!“ zaječí Gur, dáváje tím najevo, že to až bolelo.

Zvědaví jsou Gron-c-chové, při první příležitosti následovali Malého boha k Vejci skoro všichni. Taky chtěli uvidět to, co jejich stopaři, taky chtěli poznat ty zvláštní pocity. Smějí se, šimráni jim dělá dobře, brzy jim přestaly nahánět strach bledé jiskry. Zanedlouho poznali, že musejí stát jen v určité vzdálenosti, blíž k Vejci je to už moc silné a bolestivé, naopak dál zas slabé a sotva znatelné. Ale to přece nejde, aby všichni najednou opouštěli tábor! I tentokrát se musejí střídat, vždyť jednou, zatímco se oddávali šimráni, jim málem vyhasl oheň. V tomhle je náčelník Ru nemilosrdný.

Jen on si ponechal výsadu, že může s Malým bohem putovat k Vejci, kdykoliv se mu zachce. Naposled se tam vydal včera, když se poprvé ohlásilo deštivé období. Měl o Malého boha trochu strach. Věděl, co dokáže liják, a doufal, že TO se v takovém nečase vrátí. Zmýlil se, šlo dál a on je následoval se třemi lovci.

Zapadali do bahnisek, brodili se koryty naplněnými vodou, klopýtali v samé blízkosti Malého boha. Jemu jako by déšť vůbec nevalil. Neomylně mířil zamlženým vzduchem k obvyklému cíli.

Ru už toužil po odpočinku. Konečně dorazili k nehluboké, dosti široké úžlabině. Zaradoval se. Tady šel přece tenkrát s lovci po stopě gruy! A pak objevili Vejce a TO. Už nejsou daleko od údolí! Nerozhodně se zastavil uprostřed svahu, jindy vyprahlé dno bylo rozbrázděno klikatými potoky, v nichž se řítí voda. V dále zahřmělo.

„My schovat!“ zalekl se Uh. Rozhlížel se po zatažené obloze a kapky mu stékaly po rozpláclem obličejí. Druzí dva lovci se tázavě podívali na náčelníka. Ru pořád ještě stál a zamračeně pozoroval, jak se TO prodírá vodou. Začínal mít strach, že se jim ztratí z dohledu.

„Vejce blízko,“ řekl nesměle. „Já dál...“

Vic už nestačil povědět. Přímou nad jejich hlavami mohutně zahřmělo, čáranice klikatých blesků sjela do blízkých kopců. Gron-c-chové polekaně ulehli, nad jejich hlavami vypuklo peklo. Proudové bičovaly půdu a oni se plazili bahnem do houštin. Ukryli se pod širokými listy keře may. To už se zdálo, že bouře zvolna utichá, stopař Uh vystrčil hlavu a rozhlédl se. V sinavém záblesku uviděl to, co zaplnilo jeho mysl neskonalým strachem. Úžlabinou se valila vysoká vzedmutá vlna! Vyskočil a začal křičet ze všech sil:

„A-ghá, a-ghá!“

Pochopili, byl to skřek nejhorší tísně. Voda se řítí přímo na Malého boha, který se teprve drápal na protějším svahu ven z úžlabiny.

Náčelník Ru se rozběhl první. Odhodil zbraně a pádil, neboť byl přesvědčen, že TO o nebezpečí ještě neví. Koutkem oka sledoval blížící se vlnu a v čele lovců doběhl k Malému bohovi ve chvíli, kdy byla vzdálena sotva na pět hodů oštěpem. Uchopil jedno z klepet a snažil se TO natočit zelenýma očima směrem k nebezpečí. Zbytečně se snažil, Malý

bůh postupoval dál, jako by nic necítil.

Voda se přiblížila, už slyšeli její zlověstné šumění.

Ru se dlouho nerozmýšlel, sotva pár kroků trčela ze země skála ve tvaru kolmé stěny. Vší silou se opřel do Malého boha a trochu ho vychýlil z cesty. TO zmizelo za skálou, lovci za ním skočili.

Jen Ru se o několik vteřin opozdil, hledaje ztracenou rovnováhu, nohy mu podklouzly a on se sesul o pár kroků po svahu. Ucítil náraz vody do kotníků, chtěl vyběhnout z přívalu, ale ten ho strhával. Těm za skálou uškodit nemohl, rozrážel se o ni se vzteklym šuměním. Náčelník Ru sebral všechny své síly, chtěl udělat aspoň jeden krok, vždyť pevná půda je téměř na dosah ruky. Ale zároveň věděl, že to provést nemůže, příval by mu podrazil nohy dřív, než by se stačil pořádně odrazit. Musí stát takhle rozkročený, jinak upadne a voda ho odplaví, rozbije ho o balvany. Zoufale mžikal na všechny strany. Voda, kalná a špinavá povodeň...

Stoupala, už mu sahá po pás, už po prsa. Zasluchl rachot padajících kamínků a prudce zvedl oči ke skále. TO k němu sestupovalo, brodilo se přívalem, co nejvýše drželo v klepetech zmitající se postavy tří lovců. Už ho měl přímo vedle sebe, křečovitě se chýtil zploštělé hlavy s desítkami zelených očí. Neměl čas uvažovat, jak to že Malý bůh umí plavat líp než oni. Příval ho strhával, ale on se přece jen vracel ke skále, kousek po kousku, vynořoval se z povodně. Upustil je vysílené na rozmáčený břeh v bezpečné vzdálenosti od vody.

Trvalo dost dlouho, než se Gron-c-chové vzpamatovali natolik, že se mohli pomalu vydat k údolí s Vejcem. Neboť tam pokračovalo TO ve své cestě. Déšť ochabl, na několika místech už prorazily paprsky Zářícího. Jejich teplo, i když v tuto pozdní dobu slabé, je přece jen vydatně osvěžilo.

Malý bůh už byl přísát k oblému boku a z pukající špičky vyrůstaly štíhlé větve s kulatými listy. Zastavili se, unavená těla pocítila příjemné šimrání. Údolí se zaplnilo známým bzučením, které uspávalo. Ulehli...

Posledním zbytečkem vědomí si Ru vryl do paměti, že TO je všemocné. Snad dokonce ještě mocnější než sám Zářící. Nemohl tušit, že má před sebou jen pouhý nástroj bytostí mnohem dokonalejších, pravých bohů, kteří teprve přistanou na Žluté planetě. Převalil se na záda a padal do bezedné studně svého spánku. V té chvíli pozemšťané poprvé spatřili jeho drsnou tvář na stínítku obrazovky.

A kdosi řekl:

„Tak přece tam jsou. Až se to dozví akademik, nejspíš samou radostí omdlí...“

SPRAVOČNÍK TASS č. 238/XVII

Včera předal ředitel Mezinárodní astronautické federace čestná uznání kolektivu inženýrů, konstruktérů a techniku za včasné dokončení nového typu automatické laboratoře Slavnosti v Ústavu kybernetických strojů se zúčastnili mnozí představitelé veřejného života.

MARTAN

Setkali jsme se s ním docela nečekaně. Strážný při vjezdu do prostoru nás upozornil, že to začalo.

Martan se vynořil z houští snad pouhých deset, patnáct metrů před naším autem. Zastavili jsme téměř na místě. Grigorij byl výborný řidič.

„Podívej se!“ vykřikl můj přítel Tomáš a vyskočil z vozu s fotoaparátem v ruce. Byl jediným novinářem, kterému bylo dopřáno zúčastnit se vzrušujícího setkání s Martanem. Tenkrát šlo jen o zkoušku a nikdo nemohl vědět, jak všechno dopadne. A tak bylo rozhodnuto, že raději ty zvědavé mládence a děvčata od novin, rozhlasu a televize zvát nebudeme. Výjimkou se stal jen on. Měl jsem s tím sice hromadu potíží, ale nakonec jsem souhlas ředitele ústavu přece jen získal.

Tomáš teď běžel po cestě k Martanovi. Zdálo se mi, že nás Martan uviděl – jeho stříbřitá kuželovitá hlava se začala zvolna otáčet k našemu vozu. Trvalo to jen okamžik. Pak jsme ho přestali zajímat, těžkopádně se otočil a zmizel v hustém houští. Tomáš spokojeně ukládal přístroj do brašny.

„Až ten váš Martan odstartuje, tak mi tyhle obrázky přijdou náramně vhod. Slyšíš, Pét'o?“

„No jo, ale teď je radši nikde neukazuj. Měl bych z toho maléry, že jsem tě líp nehlídal. Náš starej je na tyhle věci náramně akorátní.“

Tomáš naskočil do vozu a Grigorij nastartoval.

Štáb ústavu se usídlil na velké pasece. Bylo tu teď poměrně ticho a klidno. Všichni seděli u přístrojů, umístěných na několika speciálních skříňových nákladních automobilech.

„Kde je direktor?“ houkl jsem do nejbližší kukaně, tak jsme říkali našim vozům.

„U dispečera.“

Zamířili jsme napříč pasekou k vozu se složitou anténou. Naznačil jsem rukou Tomášovi, aby opatrně vlezl za mnou dovnitř. Pološero prosvěťovaly televizní obrazovky a nad nimi se sklánělo několik lidí, plně zaujatých pozorováním. Náš vstup je přece jen vyrušil.

„Soudruhu řediteli, promiňte, to je ten novinář,“ popostrčil jsem Tomáše kupředu. Krátce si stiskli ruce.

„Těší mne, Džibar. Prominete teď, přišli jste totiž pozdě.“

Tak tohle byl celý náš ředitel – má hlavu plnou Martana! Postavili jsme se poněkud stranou, ale přece jen tak, abychom dobře viděli na kontrolní obrazovky.

Na prostřední byl Martan asi tak, jako bychom se na něho dívali zezadu, ale poněkud shora.

„Kamera je na teleskopickém držáku, který je vzadu,“ vysvětlil jsem šeptem Tomášovi. „Je to nejvýhodnější způsob kontroly při pohybu – jak se zdá.“

Martan se zvolna sunul krajinou. Docela jako člověk, který jde na procházku a rozhlíží se, aby mu nic neuniklo. Občas se zastavil, vysunul některou ze svých chapadlovitých končetin, uchopil ležící kámen nebo utrlh větvičku a kořist

přiblížil ke kuželovité hlavě. Po malém rozmyšlení ji buď zahodil nebo naopak zasunul do otvoru, který se na okamžik rozevřel v jeho zadním ochranném plášti. Dispečer Jakov nám poskytl první informace:

„Zatím Mart'an bezpečně udělal všechny požadované snímky, ovládl několik základních rozborů vzorků půdy a rostlin, získané údaje v pořádku předal oběma kontrolním stanicím. Časem toho bude umět ještě víc.“

Mart'an se na okamžik zastavil; snažil se odštipnout z velkého balvanu kámen, aby mohl určit horninu. Po několika úderech kládívkem se mu to podařilo, odštěpek putoval do sběrného otvoru.

„Je šikovný,“ řekl uznale Tomáš. „Tohle všechno by stálo za fotoreportáž.“

„Buď rád, že se můžeš aspoň koukat.“ Na obrazovce se objevil další zajímavý záběr.

Mart'anův hřbet se nadzvedl jakýmsi krovkami, něco zavířilo a bystře se vzneslo kolmo do vzduchu. Zároveň se na sousední obrazovce objevil jeho nový záběr včetně okolí.

„Vida ho – pašák,“ zabručel ředitel. „Pustil si vzdušného průzkumníka, aby se mohl líp rozhlédnout. Vidíte okolo ty nepřehledné houštiny? Tahle buňka iniciativy v programu je vtipná věcička. Musíme naše programátory pochválit.“

Zastříhal jsem ušima, direktor mluvil o nás. Patřil jsem do skupiny, která se zabývala sestavováním Mart'anova programu. A když o nás ředitel Džibar takhle mluvil, stálo to už za to. Dloubl jsem Tomáše do boku.

„Co bláz –?“ vyhrkl. Zakryl jsem mu dlaní ústa.

„Pst! Až potom.“

Zakýval hlavou, i když sotva pochopil. Teď bylo na hlavní obrazovce vidět, jak se na Mart'anův hřbet snáší diskovitě těleso vzdušného průzkumníka. Byl to vlastně malý reaktivní letounek s televizní kamerou a vysílačkou, která přenášela obraz do Mart'anova programového centra.

Znovu se vydal na cestu; vnořil se do nového hustého porostu, ve kterém chvilkami téměř mizel. Kontrolní kamera rozrážela větve a houštiny. Byl to sugestivní záběr – jako bychom se tamtudy sami prodírali. Člověku se málem chtělo zvednout ruce na ochranu před šlehajícími větvíčkami.

Porost zmizel a objevila se krátká, mírně se zvedající planina. Mart'an se nakrátko zastavil, jako by si chtěl odpočinout. Bylo to jen na několik vteřin. Pak prudce vyrazil – a v téže okamžiku se obraz roztrhal... Zároveň se na dispečerově stole rozblikalo havarijní světýlko. Venku se ozvaly vzrušené hlasy.

„K čertu, Jakove?!“ klel Džibar, ale znělo to jako otázka. Odpovědi se nedočkal, dispečerovy prsty vyklepávaly na ovládacím pultu povely – připomínal neobyčejně zručnou písáčku na psacím stroji. Kdosi vletěl do dveří, zakopl a vrazil nám do zad. Křičel:

„Spojení s Mart'anem přerušeno!“

Vzápětí – slovy se nedá dost dobře vyličit, co všechno se tehdy najednou dělo – zazněl odněkud z dálky výbuch.

Džibar nás vyrazil z kukaně.

„Auto!“

Malý terénní vůz se smýkl na cestě. S ředitelem do něho naskočilo pět šest lidí. Kde se vzal, tu se vzal, přitřít se i Grigorij s naším vozem.

„Tomíku, pohyb!“

Někdo se k nám vecpal bez ptaní.

Oba vozy vyjely k lesu, odkud zazněl výbuch. Na stanovišti zůstali jen ti, jimž to nařizovaly přísné předpisy.

Automobily nadskakovaly po hrbolaté lesní cestě.

Grigorij se nechtěl dát zahanbit Džibarovým terénním vozem... Když se objevil úvoz ke kamenitému břehu říčky, nezaváhal. Pustil se mělkým brodem na druhou stranu. Voda se rozstříkla.

Pak jsme zastavili, dál už se jet nedalo.

„Do rojnice!“ ředitel Džibar rozpřáhl ruce. „Držte se tak, abyste měli slunce vlevo!“

Postupovali jsme v rychlém tempu. Co chvíli někdo zapískl nebo vykřikl, když ztratil souseda z dohledu. Konečně se mi zdálo, že se blížíme do míst, v nichž se Mart'an pohyboval.

„Hej! Všichni sem!“

Volání zaznělo z pravého křídla.

„Tady jsou stopy!“

V hustém houští stál Miljan, jeden z techniků, kteří jeli s Džibarem. Ukazoval na polámané větve a roztrápanou půdu. Srazili jsme se do houfu, ještě štěstí, že nám Mart'an tak dokonale prorazil cestu. Jinak by se nám šlo prabídně.

Porost zmizel a objevila se malá, mírně se zvedající planinka... Bylo mi, jako bych znovu všechno viděl očima Mart'ana.

„Stát!“

Grigorij poděšeně vykřikl a strhl Džibara k sobě. Pod ředitelovými nohama se nehlučně odloupl kus převisu, ozval se rachot padajícího kamení. Stoupající planinka byla pojednou jako uťata. Nebýt pohotového Grigorijova zásahu, byl by se ředitel zřítíl dolů. To místo bylo celé podemleto potokem.

V hloubce asi deseti metrů ležel Mart'an. Překoceny, s rozervanými vnitřnostmi. Mezi sutí a kamením. Bezvládný, už k ničemu... Jeden z nejdokonalejších výtvorů naší techniky – kybernetický kosmonaut. Automat, který měl za několik týdnů vzlétnout v raketě k tajemnému Marsu, aby tam ještě před příchodem lidí provedl všechny potřebné průzkumy.

Dolů jsme sestupovali oklikou. Neměli jsme chuť skončit jako on.

„Nejradši bych brečel,“ svěřoval jsem se cestou Tomášovi. Měl to být mistrovský kousek pro kosmické výzkumné středisko, výsledek dlouhodobé práce našeho Ústavu kybernetických strojů. O kolik let dřív jsme mohli s takovým robotem proniknout na Mars! A snad i na jiné planety.

Už první lety kosmonautů kladly velké nároky na konstruktéry raket, napsal později můj přítel Tomáš. Člověk si s sebou musí vzít do vesmíru všechno, co nezbytně potřebuje k životu. A je toho dost. Ale Mart'an? Nepotřebuje kyslík, potraviny ani stálou teplotu, nemusí se vracet na Zem, a přece nezahyne. Atomové a sluneční baterie mu zaručují takřka neomezenou délku života...

A tak jsme do Mart'anova programového mozku dali všechny potřebné znalosti a vědomosti, aby mohl samostatně vykonávat základní výzkumné úkoly.

Zastavili jsme se nad jeho troskami. V tom krutém okamžiku se moje myšlenky rozvíjely nahlas.

„Poslyš, Tomáši – – – když jsem ho pozoroval při všech těch předběžných zkouškách, měl jsem někdy dojem...

Prostě takový divný pocit, že to snad ani není stroj...“

První, aspoň částečné vysvětlení našli Džibar a Miljan; zběžně se probírali zničenými součástkami. Vypadalo to na výbuch bezpečnosti nálože. Ale taková náhoda je přece vyloučena!

„Jaké nálože?“ zeptal se Tomáš s novinářskou pohotovostí.

„V Mart'anovi byla uložena pro všechny případy trhavina, kdyby bylo nutno z nějakých vážných důvodů robota zničit. To se používá už dávno. Ovšem k výbuchu může dojít jen na povel – a ten během zkoušky vyslán nebyl! Jakov má červený odpalovací knoflík pod zajišťovacím krytem, nemohl to udělat ani omylem!“

Kdosi nadhodil, že k výbuchu třeba došlo při pádu ze svahu. Miljan s tím rozhodně nechtěl souhlasit:

„To je nesmysl! Nálož je uložena tak, že ji ani sebevětší náraz nemůže odpálit. Navíc je všechno třikrát zajištěno, kladivem se do toho může mlátit a nic se nestane!“

Několik lidí si začalo skákat vzrušeně do řeči, ředitel je zprudka přerušil:

„Tak a dost! To všechno jsou jen dohady – zbytečná diskuse. Je nás tady trochu moc, udělejte pár kloudných snímků Mart'ana včetně okolí – – –“

„To bych snad mohl já,“ ozvalo se vedle mne. Byl to Tomáš. Džibar se na něho roztržitě podíval.

„Aha, vy jste ten novinář! Dobře – prosil bych ze všech stran, nemusí to být zrovna umění, spíše obrazový protokol. Jasně?“

„Domnívám se,“ přikývl Tomáš. „Něco na způsob kriminální fotografie.“

Ředitel už vydával další příkazy; řidič dojede na základnu a zařídí, aby byl vyslán vrtulník s jeřábovým zařízením. Jinak odtud Mart'ana nedostanou. Zůstanou jen Miljan, Gromský, Bramer a Kuran. Ostatní se mohou vrátit.

„My se zatím trochu podíváme kolem.“

U Mart'ana zůstala jen naše malá skupinka. Tomáš fotografoval, spoušť cvakala v krátkých přestávkách. Ke mně se ředitel obrátil až na konec. „Vy se jděte podívat znovu nahoru, ať máme jasno, jestli se to pod Mart'anem opravdu utrhlo.“

Vyrazil jsem hned. V polovině svahu, šel jsem oklikou lesem, mě dohonil udýchaný Tomáš.

„Co sem běžíš? Proč neděláš fotky?“

„Ty si myslíš, že tam nahoře se žádné fotky dělat nebudou? Přečti si laskavě aspoň jednu detektivku!“

„Chtěl bych na to mít čas!“

Dělal si ze mne legraci, ale měl pravdu. Šplhali jsme nahoru společně.

Důkazy o tom, že se převis pod Mart'anem opravdu utrhl, nebylo nutné hledat. Stačilo si promítnout směr jeho cesty z porostů na planinku – stopy pásového podvozku byly víc než zřetelné – a pak ji porovnat s místem dopadu. Věc byla naprosto jasná! Tomáš o tom pořídil několik obrázkových dokumentů.

Stáli jsme na okraji srázu a dohadovali se, proč se Mart'an včas nezastavil. Tomáš rozvíjel úplně fantastické dohady.

„Jen se na to podívej, málem kolmá stěna!... To bych si moc dobře rozmyslil, než bych se tudy pustil dolů. Leda kdybych měl za sebou někoho nebo něco zatraceně nepříjemného, kdyby mně šlo o život... Hele, ta pohyblivá suť! Je to samý písek a drobný štěrk – a těch pár trsů trávy? Ty tě neudrží! Nemáš se čeho zachytit. A to uvažuji jako člověk... Jenže ten váš Mart'an byl stroj.“

Odmělčel se a dodal:

„Myslíci stroj.“

„Ale proč tedy lezl tak na kraj? Člověče, představ si, že by se mu něco takového stalo někde na Marsu!“

Tomík pokrčil rameny.

„Tam nebo tady. Říkám jen, že pouštět se tudy dolů je hotová sebevražda. Ten váš stroj by měl vědět, kudy se může pohybovat, a kudy ne. Nebo jste na to zapomněli?“

„Nehecu!“

„Kdyby to byl člověk, řekl bych, že tam dolů skočil schválně. Protože na ten Mars třeba nechtěl letět... Mně se taky občas nechce jít za reportáží, kterou si šéf vymyslel!“

Začal mě těmi svými tak trochu rozčilovat. Máme zjistit příčinu výbuchu, a on blábolí nesmysly! Takhle to dopadá, když se novinář plete do kybernetiky!

Ještě toho večera jsme měli u ředitele poradu. Závěry byly stručné: Okamžitě zahájit dokončovací práce na zbývajících dvou automatech typu Mart'an a provést s nimi urychleně všechny potřebné zkoušky. Start rakety k Marsu nesmí být ničím ohrožen, protože za půl roku nastane jedno z těch období, kdy to lze provést. Jinak jsme se honili zbytečně.

Času jsme měli málo. Tísnil nás, znervózňoval – a to bylo nejhorší. Nepočítali jsme jen dny, ale i minuty. Džibar mě zařadil do skupiny, která znovu prověřovala podle plánů programové ústrojí zničeného Mart'ana. Byl jsem mezi těmi, kteří zpracovávali všechny údaje o zkouškách. Měli jsme jich hodně, protože vlastně u všech měřicích a kontrolních přístrojů bylo záznamové zařízení.

Na Tomáše jsem si ani nevzpomněl. Hned po návratu z lesa jsem ho poslal s Grigorijem do městečka, kde byl ubytován v hotelu. I když se pokoušel ke mně proniknout, nevyšel jsem mu nijak vstříc. Snad to zavinila uražená ješitnost kybernetika, kterému se zdálo, že kdosi neznalý jeho práce ji znevažuje hloupými vtipy. Pochopte přece – automat se chce vyhnout letu do vesmíru jako nějaký novinář reportáží!

Pak mě přece načapal, i když jen telefonem. Ptal se, jak pokračují naše práce a co je s jeho fotoaparátem. Že by si v tom nuceném volnu udělal docela rád pár snímků z okolí. Odevzdal ho totiž ještě v lese Miljanovi, který měl snímky vyvolat v ústavní fotokomoře. Ředitel nechtěl, aby se dostaly na veřejnost. Slíbil jsem, že přístroj najdu a vrátím.

Už jsme se loučili, když se Tomík zase vrátil k těm bláznivým teoriím:

„Podívej se, já o tom tak trochu přemýšlel. Jestliže určitě víte, že odpalovací signál nebyl vyslán, tak proč Mart'an vybuchl? Že by to přece jen byla sebevražda?

Uvažuj, když – – –“

Praštil jsem se sluchátkem uprostřed věty. Zdržuje!

Nedá a nedá pokoj! Ředitel Džibar zvedl oči od plánů.

„Stalo se něco?“ řekl.

„Ale ten můj přítel – novinář, dělá hloupé vtipy. Že prý Mart'an spáchal sebevraždu, protože se mu nechtělo na Mars!“

Udiveně zavrtěl hlavou a kolem úst se mu rozložil úsměv.

„Mart'an že spáchal sebevraždu? ... Ačkoliv! Počkejte...“

Zarazilo mě to – že by ředitel uvěřil bláznivému vtipu? Horlivě se přehraboval v hromádce pásků se záznamy. A uklidňoval mě.

„Ne, milý inženýre, nemusíte mít obavy. Ale ten váš přítel nadhodil docela zajímavou myšlenku...“

Studoval pásky, porovnával křivky a opět se rozhovořil.

„Jaké jsou dosavadní výsledky? Pyrotechnici zjistili, že samovolné odpálení vlivem dopadu z výšky deseti metrů je vyloučeno, třicetkrát navodili stejnou situaci a nikdy nedošlo k výbuchu. Dispečerův omyl – že totiž náhodou odpálil havarijní nálož – je taky vyloučen, tenhleten pásek je prázdný. Tady k chybě nedošlo. Ovšem zajímavé je tohle...“

Rozvinul na stole kotouč s číslem devět a prstem přejížděl po záznamu. Pochopil jsem, že k výbuchu došlo zlomek vteřiny před pádem robota, nikoliv až při dopadu. Bylo to zajímavé zjištění. Znamenalo to, že Mart'an dopadl už rozbitý!

„Přece nemohl z ničeho nic sám od sebe explodovat! To je vyloučeno! Prostě přijde ke srážu – a rach, vybuchne to! Směšné!“

„Museli jsme něco přehlédnout,“ řekl ředitel, „nebo jsme zvolili špatný postup. A právě nezaújatý pohled někoho, kdo stojí mimo, nás může dostat z toho začarovaného kruhu... Sami jsme Mart'ana konstruovali a vyrobili. Známe ho jako své boty. Zkrátka, pro nás je mrtvou hromadou součástí a spojů, nic víc než stroj. To musí přijít úplný laik, aby nám připomněl, že myslící stroj! Rozumíte?“

Ruce mi ztěžkly v kapsách pracovního pláště. Něco podobného řekl Tomáš už tenkrát v lese.

„Položme si otázku jinak,“ rozpaloval se ředitel. „Proč se Mart'an nezastavil včas? Proč lezl až na samý okraj strže? Chtěl se spustit dolů? Nebo nechtěl? Utrhlo se to pod ním už před výbuchem, nebo naopak teprve následkem výbuchu? Nebo k tomu došlo zároveň? – Jsme mamlasové! Jeho zraková čidla zřejmě nemohla s něčím takovým počítat!“

Vrhl se na blok a zapsal tím svým nečitelným rukopisem: Překontrolovat nejmenší vzdálenost pro registrování překážek na cestě!

„Zřejmě se nepočítalo s podemletým okrajem svahů a váhou našeho Mart'ana,“ dodal sebejistě. „Dejme tomu, že přehlédl blížící se nebezpečí. Co byste dělal v takovém případě?“

„Já? Přece nejsem robot! Takhle nemůžete srovnávat.“

„Jen to zkuste – stojíte nad strží, už padáte – co dál?“

„Snažím se pád nějak zastavit. To znamená, že se chci něčeho zachytit, nějak se pokouším přibrzdit.“

„Jasně! Tohle musel Mart'an dělat taky. Konec konců byl na něco podobného připravován. Jenže v té pohyblivé suti mu asi – za prvé: pásový podvozek byl houby platný. Za druhé: jestli chtěl použít k zachycení svých chapadel – jak s tím bylo počítáno, neměl se čeho zachytit. A za třetí: pád byl prudký a nečekaný, mohl se tedy i převrátit. Rozházené šmouhy na obrazovce v okamžiku katastrofy by tomu nasvědčovaly.“

Znovu jsem namítl, že robot není člověk.

„No právě!“ téměř zařval ředitel. „Od člověka se liší tím, že umí jen to, čemu jsme ho naučili! Musí tedy hledat řešení výhradně v programu, který je uložen v jeho mozku. Hledá a hledá – a nenalézá!“

Džibar se odmlčel. Bylo to fantastické, k čemu jeho úvahy směřovaly. Na jedné straně mě lákaly, na druhé odpuzovaly tím, čemu říkáme antropomorfismus – srovnáváním s člověkem. Řekl jsem mu otevřeně:

„Vy si tedy myslíte, že si sám zapálil bezpečnostní nálož?“

„Představte si, že si to myslím! Má to ovšem jeden háček – chybějí přímé důkazy. Vím jen, že v celém tom bohatém zásobníku signálů, příkazů, řešení a čeho všeho ještě, které jsme uložili Mart'anovi do řídicího centra, byl taky impuls, jímž se nálož odpaluje. On ho tedy znal!“

„Ale pak vám schází to nejdůležitější, když už si hrajete na detektiva,“ prohlásil jsem ironicky. „Musíte sebevraha usvědčit.“

„Je po smrti – jak ho mám tedy usvědčit?“ zatvářil se nešťastně ředitel Džibar.

S tím jsme si lámali hlavy až do večera. Pak nám poradil – opět – ten neřád Tomáš! Což tedy byla naše velikánská kybernetická ostuda.

Na Džibarův návrh jsme si zajeli na večeri do hotelu, kde Tomáš bydlel. Setkali jsme se s ním náhodou na terase, kde se nudil nad obrázkovým časopisem.

„Jestli se mi, pánové, nepostaráte o nějakou práci, tak tady budete mít o jednu sebevraždu víc!“

O deset minut později se už rozhodně nenudil. Očima hlídal ředitele, který mu vyprávěl o celé rekonstrukci nehody, jak rozvíjíme motiv Mart'anovy sebevraždy, lépe snad – jeho sebezničení. Přiznám se, že jsem jako zatvrzelý paličák seděl trochu stranou. Tomík totiž úmyslně přehlížel mou přítomnost. Naslouchal jsem stále pozorněji, bylo zajímavé sledovat rozhovor těch dvou. Na jedné straně náš přední odborník kybernetik, na druhé laik s bystrou hlavou, řadový novinář. Jeho největším kladem byl postřeh. Křížem krážem probírali spolu všechny možnosti a nemožnosti, jako by se bavili o nějakém člověku, a ne o stroji. Jenže hleďte i u člověka příčiny jeho sebevraždy! Když vám nezanechá žádné doklady, stopy, když na místě činu nenajdete vůbec nic, co by vám pomohlo.

Až konečně usouzený ředitel řekl:

„Asi nezbude nic jiného, než celou záležitost nechat plavat. Máme urychleně vyrobit dva až čtyři Mart'any, jinak všechno prosvihne.“

„To je právě ono!“ Tomík plácl Džibara nadšeně do ramene. „Lidé se od sebe liší, každý je jiná, ale ty vaše automaty jsou jeden jako druhý! Tak zkrátka shodte ještě jednoho Mart'ana z toho svahu – a bude to!“

Džibar se rozkuckal, lok piva mu zaskočil v krku.

„Člověče, to je přece nápad!“

Snad si někdo bude myslet, že jsme byli hlupáci. Byli, ale to už tak v životě chodí. I mistr tesař se občas utne a nejlepší kuchař zapomene jídlo osolit. Velkou věc může pokazit docela malá chybička, úplná nicůstka. Ale co když je jich víc?... Jednu jsme už měli, v očních čidlech Mart'ana byl podceněn signál blížícího se nebezpečí v terénu, mechanismus připouštěl, že se stroj mohl dostat až příliš blízko k samému okraji svahu. To se dalo lehce opravit. Bylo to všechno?

Během několika týdnů jsme připravili Mart'ana II ke zkoušce v terénu. Všechno bylo jako poprvé. Pohyboval se krajinou a přesně plnil daný program. Až do okamžiku, kdy – kdy jsme záměrně vyslali pokyn k změně směru cesty do onoho nebezpečného místa. V řídícím středisku všichni zpozorněli.

Stál jsem opět v zšeřelé kabině dispečerského vozu, kde zářily kontrolní obrazovky. Mart'an se už prodíral hustým porostem. Konečně vyrazil na mírně se zvedající planinu. I tentokrát se krátce zastavil, prudce vyrazil vpřed – a v témže okamžiku se obraz roztrhal... Výbuch; červené havarijní světýlko na panelu. Všechno úplně jako předtím!

Až na jednu věc. Mozek robota byl tentokrát zapojen na malou kulatou obrazovku speciálního registrátoru. Zlomek vteřiny před výbuchem se kmitla na stínítku složitá křivka! Snímací zařízení ji samozřejmě zaznamenalo. A taky ten výbuch byl jen symbolický, tuhleto hračku jsme si nemohli odpustit, zvuk vyslal magnetofon. V Mart'anovi II žádná nálož pro jistotu nebyla.

Ale zrádný signál k odpálení si vydal sám!

Urychleně jsme porovnávali všechny záznamy a pátrali tak zpětně po tom, co všechno se odehrávalo v programovém řízení našeho robota před pádem i v jeho průběhu. Usilovně hledal řešení složité a nebezpečné situace, do níž se dostal. Probral v necelé vteřině všechny možnosti, ale žádná se nehodila. Zbývala mu jen ta poslední. Vynořila se z celého toho zmatku jako jediné řešení – osudný signál k vznícení bezpečnostní nálož! A tak to provedl...

Ale k výbuchu nedošlo. Jen ve zvuku.

„Teď – teď!“ vykřikl kdosi.

Roztrhané obrazy na stínítkách se spojovaly v celky jako předtím – Mart'an se uklidňoval. A vysílal dál!

„Tak vida!“ řekl ředitel. „Nejdřív jednal zbrkle, chtěl se zničit... Potom zjistil, že se to dá přece jen vyřešit. Chytrák! – Naschvál, pošlete mu signál, aby se vrátil – co asi udělá... Chytrák!“

Dispečer poslechl.

Zato neposlechl Mart'an II, pokračoval v bezpečné cestě a vyslal zprávu XXX. Tím dával najevo, že z těch či oněch důvodů nemůže náš příkaz splnit.

„Kdepak chytrák – liška podšitá!“ neudržel se už ředitel. „Odnaučil se bát, povídám, sám se zdokonaluje!“

„Že bychom se tam jeli podívat?“ navrhl jsem.

„Samozřejmě. Vypněte ho!“

I když to tentokrát bylo bez poplachu, snažili se řidiči obou vozů, aby nás co nejrychleji dopravili na místo. Jeli jsme oklikou až přímo pod svah. Stroj stál se svěšenými chapadly mezi balvany.

„Jak to vypadá, Miljane?“ volal už zdaleka Džibar.

„Výborně! Mohl by okamžitě pokračovat. Vsadím se, že příště už žádnou nálož neodpálí, i když ji bude v sobě mít – prostě si to líp rozmyslí.“

„Chlapík! A kde je ten fotograf?“ otočil se ředitel ke mně. Zářil jako sluníčko. Pak si vzpomněl: „Sakra, pozvali jsme ho vůbec? To jste celý vy! Když máme malér, postaráte se o novináře! Aby to kdekdo viděl! Ale když vítězíme, není tu ani jediný foták!“

Bylo jasné, že to nemíni tak vážně. Na to měl až moc dobrou náladu. Jenže já musel s pravdou ven.

„Totiž – on tady je... Ovšem bez vašeho povolení, takže... Vylez, Tomáši!“

Roští se pohnulo, vylezl odtamtud celý podrápaný. Díval se dosti nasupeně a potěžkával fotoaparát. Ředitel zamával paží, jako by ho zdravil.

„Tak co, novinářskej, kolik jste toho nacvakal? Mládenci, k Mart'anovi – a pěkně skupinku, uděláme si pár snímek!“

Tomík si zlostně odfrkl.

„Houby s octem! Fotoграфování se odkládá, nemám ani jeden snímek z celého pokusu. Uzávěrka se hned na začátku zasekla.“

„Ani jeden snímek??“ zasténal jsem.

„Jo, vůbec nic. Ztracený poruchy! Měli byste vymyslet nějaký foťák, aby si sám opravoval poruchy – jako ten váš mizernej robot!“

Ředitel se zběsile rozchechtal.

A my se přidali.

Potom jsme Marťana II odvezli na kosmodrom.

„Tak se tam měj hezky, chlapče!“ loučil se s ním Tomáš, když spolu s ostatními novináři dělal poslední snímky robota při ukládání do kontejneru nosné rakety.

„A kdyby ti tam občas bylo smutno, tak napiš! Nejradši bych letěl s tebou.“

„Všechno bude,“ odpověděl jsem za robota. „Až tam jednou přiletíš, tak rovnou do pohodlíčka. Protože ti v marťanském grandhotelu předem zajistí pokoj s jedinečnou vyhlídkou na tamní kanály.“

„Páni! Slyšíte to?“ plácal se Tomáš do stehů. „Náš kybernetik se pokouší o vtipy!“

„Co bych se pokoušel? Právě dodělávám speciálního robota – humoristu, který je bude vyprávět za mne.“

Raketa Mars 9 odstartovala podle programu. A druhého dne vyšla v novinách Tomášova reportáž bez fotografií. Neodpustil si malou jízlivost, v titulku totiž stálo: SEBEVRAHŮV BRATR LETÍ K MARSU! Navíc bylo čtení doplněno kresleným obrázkem robota, který vypráví anekdoty jakýmsi obludám z vesmíru.

THE AUSTRONAUTIC REVIEW 3 – March

Britskému národnímu muzeu byl předán vzácný originál poškozené družice typu SPY, která byla snesena z oběžné dráhy za velmi dramatických okolností téměř po pětasedmdesáti letech Studio dokumentárních filmů připravuje natočení snímku o této pozoruhodnosti.

BLUDNÝ HOLANĎAN

Poklop se zvolna odsunul. V kruhovém průlezu se objevila kosmická tma protkaná hvězdami. Šťouchl jsem Máru do boku; výstupní komora byla pro dva opravdu trochu těsná. Sunuli jsme se opatrně ven. Ve sluchátkách jsem slyšel, jak montér hlasitě funí.

Oblý trup se stříbitě leskl. Ani jsme se nestačili ze zvyku rozhlédnout kolem, zaklesli jsme karabinky poutacích lan a naše oči netrpělivě sklouzly k raketě. Asi tři metry k zádi byl plášť rozerván. Neuvěřitelné! Z otvoru vyčnívala nestvůrná, kulatá hlava s hranatými ploškami okulárů, kolem ní trčelo několik pokroucených tyček.

„Hele, Marťan!“ zazněl mi ve sluchátkách Mářův přtlumený hlas.

„Neblázní!“ okřikl jsem ho, snad až příliš ostře. „Jdeme...“

Lezli jsme pomalu po trupu rakety. Vzpomněl jsem si trochu pozdě, že jsme si měli vzít aspoň magnetické podrážky. Hlava na nás netečně kulila své tmavé oči. Bylo to k zbláznění... Nedalo mi to, rozsvítil jsem reflektor na přílbě.

„K čertu! Vždyť je to nějaká družice,“ zaklel Mára.

„No vidíš! A ty hned – hele, Marťan! Asi nějaký ten Bludnej Holanďan.“

„Že jsme se s ním museli potkat zrovna my! Páni, já z toho jednou zcvokovatím... Co se toho kolem Země už posbíralo – a pořád se ty křápy vracejí kdovíodkud,“ vztekal se montér.

„Ledaže by...“ nedořekl jsem tu myšlenku.

„Dejte pokoj!“ pochopil mechanik. „Nejdřív se rozčilíte, když řeknu – hele, Marťan, a teď uvažujete, jestli ta věc náhodou nepřiletěla odněkud z kosmu. Pojdte se na to radši podívat zblízka.“

Dolezli jsme až k poškozenému místu. Chtěli jsme kouli pohnout a vypáčit ji z trhliny. Nebyla o moc větší než kopací míč.

Najednou nám zůstala v rukou. A jak jsme za ni tahali, odpíchlo nás to hned na pár metrů od rakety. Zadržela nás pojistná lana.

„Tfu, prevít!“ ulevil si Mára.

Musel jsem se usmát. Připevnil jsem družici k opasku a ručkoval po lanu zpátky.

„Máro, podívej se! Ono to bylo něco většího!“

Sklonili jsme se nad rozervaným pláštěm rakety. Světla našich přílbových reflektorů ozařovala trhlínu. Za ní bylo vidět jakýsi válec, který připomínal rozmáčkrou konzervu; až na to, že místo paštiky vyhřezly všelijaké dráty a součástky.

„Pokud vím, tak kdysi vypouštěli i několik malých družiček v jedny raketě. Měly se na oběžné dráze oddělit, jenomže to bylo samá porucha...“

„A tak to muselo počkat zrovna na nás, abysme tyhle dvě odkrojili – že jo?“ přerušil mě Mára. Vztekal se: „Muselo to prásknout zrovna sem, kde je takovej slaboučkej plášť? Pořád jen samý řeči, že by se tohle místo mělo líp chránit, když jsou uvnitř tak důležitý agregáty – lidstvo vůbec moc mluví.“

Namítl jsem, co by ještě chtěl, tohle je přece obyčejná montážní raketa; vlastně jen takový nákladáček nebo pojízdná dílna, do toho se ani nevyplatí investovat velké peníze. Ale zároveň jsem věděl, že Mára je sice dobrák a dřič, jenomže tak trochu prudšas, čas od času se potřebuje vybouřit. Předem jsem ho uklidňoval:

„Možná že takhle to pro nás bylo výhodnější. Náraz nás vychýlil z dráhy jen docela máličko.“

„A co to nadměrný zrychlení?“ namítl. „Teď letíme kdovíkam.“

Mára se zvolna postavil.

„Tak že bysme šli zpátky, ne? Vezmu si k ruce Brinkyho a pořádně skafandr, koukneme se na to.“

Na ty naše lehké skafandry jsme byli venku už víc než dost.

V kabině byla stísněná nálada. Pobledlý Loša seděl u řídicího pultu a hrabal se v nějakých lejtrech. Brinky se Zurgou připravovali na ohříváči něco k jídlu.

„Kluci, tak téhle mičudě máme co děkovat za ten malér!“ spustil Mára. Hodil družici k oběma montérům. V beztížném stavu doplula až k Brinkymu.

Pilot se ke mně mlčky obrátil.

„Vypadá to bídne, odchylujem se pořád víc od vypočtené dráhy.“

„Ten neřád nám prorazil plášť. Vlastně jeho kolega, protože to byly dvě družice. Mám dojem, že jsem někde v katalogu viděl obrázek, který se jim podobal. Ta větší se napasovala až dovnitř, agregáty automatiky máme v tahu... Snad nám to půjde aspoň na ruční řízení.“

„A co anténa?“ zeptal se pilot.

„Když dáš dohromady tohle,“ ukázal jsem k rozebrané vysílačce. „Pak snad dokážem anténu nastavit ručně.“

„Tyhle věci dělám nerad, je to pekelná dřina.“

Pilot Loša ztišil hlas. Naklonil se ke mně a šeptal:

„Pokusil jsem se propočítat naši dráhu, je to stejně jen hrozně přibližné. Tohle je montážní raketa a žádné přístroje tu dohromady nejsou... Vypadá to opravdu dost bledě.“

Pomyslí jsem si, že si mohl tohle vysvětlování odpustit. Každý z nás přece věděl, jak je raketa vybavena. Měla nám dát jen nejnnutnější pohodlí pro týdenní pobyt na kosmickém staveništi. S nějakými lety vesmírem při její konstrukci nikdo nepočítal.

Důkladný Loša si nemohl odpustit ještě nějakou tu větu. Neochotně jsem poslouchal, co říká.

„Při maximální vzdálenosti od Země – asi čtyři sta tisíc kilometrů – a při naší rychlosti v okamžiku, kdy jsem motory vypnul, mi vychází, že doba oběhu bude asi patnáct dnů!“

Vyrazilo mi to dech. Patnáct dnů – to je opravdu trochu moc! Otočil jsem se k montérům. Brinky si to vyložil po svém: „Už to máme, soudruhu inženýre!“

Zurga mu podal podnos s jídlem a on ho opatrně nesl k nám. Magnetické podrážky se mlaskavě přisávaly k podlaze z plastické hmoty, vzorkované kovovými pásy. Loša sebral má lejstra, aby udělal místo na řídicím pultu.

„Dobrou chuť!“

Zvýchali jsme obložené chlebičky v nepříjemném tichu. Uvědomoval jsem si, že naše raketa je vybavena zásobami a kyslíkem jen na dobu jednoho týdne. Navíc byla podle předpisu na palubě nouzová rezerva na dva dny. A doba našeho oběhu je patnáct dní! Teprve potom se zas přiblížíme k Zemi...

Už podruhé v tak krátkém čase mi přišel na mysl Bludný Holanďan; pověst z časů plachetnic, v níž opuštěná loď bloudí celá léta po mořích s mrtvým mužem u kormidla... Symbol ztracenců... Třeba je naše dráha ještě horší, Loša ji vypočítal z hlavy – může se mýlit. Ale i kdyby se nespletl, osm dní i tak přebývá, nevystačíme s kyslíkem a vodou.

Podíval jsem se na družici. Otáčela se pod stropem, kam ji před jídlem někdo z montérů odstrčil. Pomačkaná kovová koule s rozbitými pruty antén, ohlodaná kosmickou rzí. Snad jedna z těch, které kdysi vypouštěli s poznámkou „tajná“... Malá kosmická krysa, desítky let číhala na svou kořist! Kolik jich tenkrát vystřelili?

Všeho všudy jedna zbloudilá špionážní družice. A pět lidí, které znovu ohrožuje snad po padesáti letech. Znovu mi to všechno proběhlo před očima...

Milióny koňských sil pod našimi zády se rvaly se zemskou přitažlivostí. Hnaly naši osmnáctku na oběžnou dráhu, která měla skončit u staveniště kosmického ostrova. Minuty letu, kdy se raketa prokousávala zemskou atmosférou, mně vždycky připadaly nekonečně dlouhé.

Leželi jsme v pružných lehátkách a těžce se nám dýchalo. Upíral jsem oči k pádicím číslicím v okénku palubního tachometru. V duchu jsem počítal zbývající vteřiny, kdy motory prvního stupně ztichnou a přijde beztížný stav.

Pak se to všechno ještě na chvilku vrátí. Až automaty zapnou motory druhého stupně a navedou raketu na stanovenou dráhu.

Chronometr cinkl. Konečně!... První stupeň odpadl!

Protáhl jsem se, jak jen mi to poutací pásy dovolily. Stačilo teď mírně nadzvednout hlavu, abych viděl na ostatní. Vpravo ležel pilot Loša, zleva se přátelsky šklebili naši montéři – Zurga, Brinky a Mára. Naše montážní parta – jedna ze tří, které dnes nastupují na týdenní směnu.

A znovu přetížení, druhý stupeň už pracuje naplno.

Za patnáct minut bylo po všem; ticho a žádná vibrace. Odpoutali jsme se – zase ten povznášející pocit andělské lehkosti. Naše těla ztratila svou váhu. Nastal čas klidu, v němž nás vždycky vedou automaty.

Cvak!

Raketa se otřásla. Kdesi vzadu kovově zarachotilo, vzápětí se poplašně rozječel klakson. Průhledné štíty našich přílb samy od sebe zaklaply. Někde byl proražen plášť rakety!

Zuuuum!

Přetížení mě zatlačilo zpátky do pružného lehátka. Motory začaly pracovat!

Pokusil jsem se natáhnout ruku k přezce poutacích pásů. Ztracené přetížení! Stiskl jsem radši knoflík na opěradle, lehátko se sklopilo do polohy vsedě. Uviděl jsem Losu, jak se zoufale snaží dosáhnout na páku ručního řízení. Na rozvodné desce blikalo několik výstražných světylek. Klakson pořád ještě ječel.

V okénku chronometru se sunuly vteřinové číslice hlemýžďím tempem, zatímco ručička rychloměru prudce stoupala k jedenáctce!

„Hrome!“

Konečně jsem se vyrval z křesla. Přetížení mě srazilo na všechny čtyři, raketa překročila dovolenou rychlost.

Vtom Loša přece jen nahnal páku. Raketa se několikrát těžce otřásla, cosi vybuchlo, mihl se blesk a zhaslo světlo.

Klakson ztlchl... A já jsem se najednou vznesl do temného prostoru kabiny. Byli jsme ve stavu beztlíže, motory přestaly pracovat!

„Co je?...“

„Lošo!“

„Inženýre?... K čertu!“

Slyšel jsem v přílbě hlasy montérů; zároveň s přerušením dodávky elektrického proudu se automaticky zapojily naše osobní radiotelefony.

Tmou problemsky světelné kuzele, jeden muž po druhém zapínal svůj reflektorek nad čelem. Paprsky zmateně tékaly kabinou a pak se soustředily na řídicí desce. Ležel tam zhroucený Loša.

„Co je s ním!“ vzkřikl jsem, abych přehlušil ostatní.

Odrasil jsem se od stropu. Než jsem doplul k bezvládnému pilotovi, byl tam už Mára.

„Asi jen omdlel, uložte ho a zkuste to s kyslíkem! Přílby neotvírat! Jestli je někde únik...“

Bylo by to velmi zlé.

„Pokusím se zapnout nouzové osvětlení,“ řekl malý Brinky.

Naklonil se k panelu. Tady – vypínač! Kabinou prosvitlo žlutavé světlo. Sláva! Nouzové osvětlení je v pořádku.

Prohlížel jsem zběžně desku. Jeden z pojistných automatů měl rozervaný kryt, trosky pošramotily i několik dalších přístrojů. Musel to být prve pořádný krat'as!

„Vždyť je to třetí jistič!“ řekl Brinky. „Něco bouchlo v motorovém obvodu!“

„Inženýre...“ zazněl slabě v mé přílbě pilotův hlas. Opatrně jsem se přesunul k lehátku, kam Losu položili.

Měl pobledlou tvář a na ní stopy krve, která se mu spustila z nosu. Následky boje s přetížením, když se pokoušel zabránit havárii. Teď už přicházel k sobě.

„Inženýre...“ opakoval znovu. „Okamžitě – volej – Zemi! Vyletěli jsme z dráhy... Nějaká porucha – v automaticce...“

Mohlo to vybuchnout – srážka...“

Pořád ještě těžce dýchal. Otočil jsem páčkou na jeho skafandru. Náustek záložní termosky se mu vysunul až ke rtům; vzal trubičku do úst a napil se vitamínového nápoje.

Počkal jsem, až se ještě víc vzpamatuje. „Lošo, zatím můžeme udělat jen to, že se pokusíme zjistit co a jak. Tohle blikátko je totiž momentálně jediné fungující zařízení z celé osmnáctky...“

„Ba ne,“ ozval se Márov hlas.

Zatímco jsem se staral o pilota, montéři se uklidnili. Důkladně prohlíželi palubní desku a celou kabinu. Mára nadával:

„Kterej mamlas tohle vymyslel! Dyť se k tomu vůbec nemůže!“

„Hele, oni nemohli tušit, že budeme mít na palubě tlustýho montéra,“ popíchl ho Brinky. Nikdy si nic nepřipouštěl – taková povaha pro všechny případy. A pak se kabinou rozlilo oslňující světlo! Hlavní energetický systém je tedy v pořádku – a Mára je pašák!

„Jdi jim radši pomoci,“ řekl Loša, zkusil vstát, ale ještě mu to moc nešlo. „Musíš co nejrychleji navázat spojení – slyšíš! Musíš!“

„No dobře...“

Mára pořád ještě prohlížel energetické zdroje, Brinky vybaloval náhradní jistič a Zurga kontroloval řídicí pult. K němu jsem zamířil nejdřív.

„Je to dobrý!“ zvedl průhledný kryt přílby. „Tady je to vzduchotěsné, žádný únik – hoši, můžete si to odklopit! K proražení došlo někde v šestém úseku.“ Ulevilo se mi, automaty stačily uzavřít všechny přepážky. Tohle byla dobrá zpráva! Soustředil jsem pozornost na radiostanici.

Ale marně jsem se snažil, přístroj mlčel.

„Co je?“ ozval se slabě Loša. Zurga mu už uvolnil kryt.

„Nehraje to.“

„Momentíček, hned vám s tím píchnu,“ připlul vzduchem Mára. Skoro mě odstrčil. Měl na elektroniku specializaci. Já ne.

Vytáhl několik panelů. Na desce se objevila hromádka součástek. Díval jsem se na ně dost vyděšeně. Vypadalo to, že jistič vybuchl ven i dovnitř. Mára nasadil náhradní bloky – vysílačka mlčela dál.

„Myslím, že by bylo dobrý podívat se do centrály, asi je něco pryč. Aspoň to tak vypadá.“

Šli jsme tam.

V centrále zapáchala spálená izolace, shořel jeden blok napáječů. Oprava byla poměrně rychlá – nahradili jsme ho novým. Pak Mára zapojil spínač. Centrála ožila. Vypadalo to, že už je všechno v naprostém pořádku. Až na to proražení v šestém úseku...

I když jsem měl naši osmnáctku docela rád, určité výhrady jsem k ní měl vždycky. Jako Mára, ale mňh. Dnes se potvrdilo, že pravda je spíše na jeho straně. Vnější ochrana byla na některých místech přece jen malá.

Usedl jsem k vysílačce.

„...osmnáctko! Volá Země! Volá Země! Dispečink dvacet! Osmnáctko! Slyšíte? Tady dispečink dvacet!“

Z reproduktoru tryskala ohlušující záplava šumu, pískotu a rachocení. A mezi tím vším slabě prorážel hlas naší základny.

Zurga s Brinkym se ke mně nakláněli, hltali tu směsici zvuků. Zkusil jsem přepnout na vysílání. Ale kontrolka zůstala slepá.

„Sem to jde, k nim ne... Hele, Máro, co je s tím?“

„Ano,“ odpověděl roztržitě. Chvilku to zkušel sám, potom řekl: „V bedýnce to není. Nutně potřebujeme stabilizovat raketu. A vysunout směrovou anténu.“

„K čertu! Chlapi...“ praštil jsem zlostně do panelu. „Musíme se podívat ven. Co nám to vlastně prorazilo plášť.“
Přihlásili se všichni. S výjimkou Loši – samozřejmě. Pořád ještě ležel a teprve se mu vracela barva do obličeje. Vybral jsem si Máru, pro ty jeho zlaté ruce. Tloušťák, ale ze všech nejlepší.

Kdosi znovu zapnul na příjem. Země nás volala:

„Osmnáctko! Osmnáct – – – me důleži – – – ávu!“

Poruchy trhaly hlášení do nesrozumitelnosti. Najednou hlas vybuchl silně a naléhavě:

„ – – – podle předběžných propočtů protáhla oběžná dráha. Apogeum přes čtyři sta tisíc kilometrů – – – potř – – – nelze vyslat dřív!“

Opět ty zatracené úniky, osmnáctka se zřejmě točila vesmírem sem a tam. Bylo by opravdu zapotřebí co nejdřív stabilizovat její polohu vůči Zemi, pak by se snad zlepšil aspoň příjem.

„Jdeme!“

Spustili jsme se s Márou průlezem do třetího úseku, kde byla výstupní komora.

„Jak to vypadá venku?“

Mára se podíval na měřič záření.

„Je to dobrý. V normě. Tohle palubní skafandry vydržej, tak se na to jde – jo?“

Stiskl jsem knoflík automatického uzávěru. Průhledné kryty přilb zaklaply. Zablikala červená. Poklop se zvolna odsunul.

A potom jsme se vrátili do rakety s touhle kulatou troskou. Setkání s ní a s tou druhou, zaseklou do trupu osmnáctky, nás odsoudilo k smrti udušením.

„Inženýre...“ pilotův hlas přerušil mé úvahy. Loša měl na čele tři hluboké vrásky. Znal jsem je. Objevíly se vždycky, kdykoliv ho něco tráplilo.

„Je to všechno moje vina... Měl jsem vypnout dřív motory, když selhaly ty automaty...“

„Blbneš!“ skoro jsem vykřikl.

Montéři polekaně zvedli hlavy od obložených chlebičků.

„Udělal jsi jedinou rozumnou věc, Lošo! Nikdo přece nemůže reagovat dřív, než se něco vůbec stane!“

„To je fakt,“ řekl Mára. Cpal se, jako by se vůbec nic nestalo. Dýchal a žil... Bylo to vlastně úžasné, jak se dokázal obrnit proti nebezpečí.

Dostal jsem nesmírnou chuť něco dělat. Prostě jednat, pustit z hlavy těch patnáct dní a zásoby jenom na devět, vzít za věc a rvát se do posledního dechu. Vlastně to byl jen docela obyčejný pud sebezáchovy.

„Chlapi! Musíme navázat spojení.“

„I kdyby se čerti ženili!“

O dvě hodiny později jsme pomocnými raketovými motory stabilizovali raketu. Ručně jsme nastavili směrovou anténu k Zemi. Hekali jsme přitom jako soumaři, pracovali jsme jako kati! Dřina...

Konečně se náš rádiový signál vydal do prostoru. Mára nastavil vysílačku na její nejvyšší možný výkon. Bude to stačit? Byli jsme už hodně daleko.

Země pořád ještě opakovala své výzvy a hlásila údaje o naší oběžné dráze. Teď jsme ji znali už celou. Bohužel se shodovala s Lošovým předběžným výpočtem.

Čtyři sta tisíc kilometrů v apogeu, trochu moc. Jeden oblet za patnáct dní. Hrůza pomyslet!

Znovu se nás zmocňovala nervozita, proč ještě nepotvrzují příjem našich signálů? Asi jsme moc slabí, příliš slabí, proti tomu se nedá nic dělat.

Až najednou! Radista tam na Zemi ztichl v půli slova a – vykřikl:

„Osmnáctko! Slyším vás! Slyším! Opakujte znovu – přepínám!“

„Hurá!“ zařvali jsme skoro nepřítelně.

A byl z nás beztvarý chumel, který se vznášel uprostřed kabiny. Objímali jsme se. Země náš slyší! Náš hlas k ní doletěl! A co hlas – hláseček, kosmický šepot!

„Země – Země! Tady – osmnáctka! Máme – vás – na příjmu! Země! Slyšíte – nás? Osmnáctka – příjem!“ křičel jsem do mikrofonu. Odsekával jsem slova, aby rozuměli co nejlíp.

Loša vyladoval, málem se laskal s knoflíkem. A mechanici naslouchali se zatajeným dechem.

Do kabiny opět vpadl šum z reproduktoru.

Země odpovídala:

„Osmnáctko! Osmnáctko! Slyším vás! Co se stalo? Slyšeli jste naši zprávu? Odpovězte! Odpovězte!“

A já si v tom okamžiku živě představoval, jak se kolem radisty mačkají lidé, jak dychtivě čekají, co jim řekneme.

Stručně jsem jim všechno pověděl. Znovu se ozvalo:

„Osmnáctko! Slyšeli jsme dobře! Všechno v pořádku! Před hodinou odstartovaly dvě automatické rakety se zásobami a kyslíkem! Do patnácti minut vám oznámíme místo a čas setkání, jen co to vypočítají! Budete schopni rakety přijmout? Odpovězte!“

„Je to možné! Ohlásíme se přesně za čtvrt hodiny – konec!“

Vypnul jsem vysílačku. Brinky se ke mně naklonil; důrazně, aby to všichni slyšeli, zašeptal:

„Měl jste jim ještě říct, že jsme už losovali, koho sníme prvního. Tadyhle tlustýho Máru, já rád tučný...“

„Klidně,“ ušklíbl se tloušťák. „Jen bych prosil na kníne, tak chutnám nejlíp. Zato ty tvý šlachy by se hodily leda na guláš!“

Už jim otrnulo. Pracovali teď s dvojnásobným elánem na zbývajících opravách. Pilot Loša poprvé vstal, udělal krok na vratkých nohách. Zapomněl si zapnout magnety v podrážkách, vyneslo ho to ke stropu.

Uchopil do dlaní tu pomačkanou špionážní mičudu a poslal ji k nám dolů.

„Alá – hop!“ řekl jako artista.

Mára se zašklebil.

„Opatrně s tím, takový krámy patří do muzea odstrašujících starožitností!“

Zamkl ji do skřínky mezi všelijaké součástky a nářadí. Pomačkaná koule tam zmizela jako ve vězení. A já jsem si v té chvíli vzpomněl, jak tomu v minulosti říkali: mister SPY... Vyslali těch mistrů špiónů svého času nejmíň osmdesát. Ted' si o nás jeden z posledních rozbil svou kulatou hlavu.

Cítil jsem, jak se z kabiny vytrácí přízrak Bludného Holanďana.

LJEČNÍČKI BILTEN č. VII

Na chirurgickou základnu v městě Koperniku byl dopraven s těžkým vnitřním zraněním pracovník deváté brigády z oblasti MM. Podrobnější informace jsme do uzávěrky našeho listu nedostali.

JEDENÁCTÉHO DNE

Ticho malé pracovny ruší jen šumot klimatizačního zařízení. Aspoň chvilkami sráží dusné vedro na přijatelnou míru. Inženýr Matouš sedí s hlavou ve dlaních. Unavené oči upírá na malou obrazovku videofonu. Občas zavře víčka, ale pokaždé se přinutí k bdění.

Nespi! poroučí si v duchu. Nesmíš!

Napětí nedávných událostí burcuje vzpomínky v jeho podvědomí. Rozbíhají se jako filmový pásek a přenášejí ho daleko odtud v čase i prostoru...

„Můžeš si gratulovat, Matouši!“

„Už dávno jsem neslyšel lepší zprávu, soudruhu řediteli. Kdypak jsem byl na Měsíci naposledy!“

„Ech, inženýre, vždycky jsi byl takový, no – jak bych to řekl... Však mi rozumíš.“

„Kdo tam byl s prvními brigádami, ten nezapomíná.“

„Já vím, Matouši. Taky jsem stavěl měsíční město pod Kopernikem. Fantastická práce! člověče, když si tak na to někdy vzpomenu...“

„Jenže to město stojí, Karle. Ted' se pouštíme do další stavby – potřebujeme síť stanic dálkových a kosmických spojů. Chtěl jsem být zase u toho...“

„A budeš, tak co chceš víc? Měl jsi strach, že už patříš do starého železa? Kdepak! Věřím, že s takovými inženýry se ještě leckde ve vesmíru potkám!“

„Jen aby...“

„Podívej se tady na ty desky, Matouši. Samé kosmické projekty. Mars! Rozumíš? To bude něco úplně nového. Měsíc – to jsou jen observatoře, doly, kosmické loděnice. Ale Mars, to budou plantáže, pole, pastviny. Tam se jednou může lidstvo začít stěhovat...“

„A ty jsi pořád ten stejný fantasta!“

Ještě ten den odletěl Matouš do kosmického střediska v rovníkové Africe. Tamní podnebí aspoň trochu napomáhalo vytvářet podmínky pro výcvik budoucích lunárníků.

„Dobrý den, jmenuju se Matouš. Přišel jsem převzít devátou brigádu.“

„Myslím, že se známe. Altarov – druhá brigáda při stavbě Koperniku. Neříká vám to něco?“

„Pravda! To byl tenkrát váš nápad uspořádat první měsíční hry?“

„Ale kdepak. Já jen vyhrál závod ve skoku.“

„Už si vzpomínám – jak jsme vás kvůli rekordu dolovali z té prolákliny, kam jste zapadl! Raději toho nechme, připadám si nějak moc starý... Jaké jste mi vybrali mládence do té deváté?“

„Podívejte se zatím tady na papíry, potom se můžete vydat za nimi. Jsou na cvičáku.“

Altarov odešel. A tak Matouš zůstal v kanceláři sám.

V deskách bylo deset karet. Fotografie, životopisná data a pár slov hodnocení. Nečetl to. Rozložil si karty tak, aby měl před sebou jen tváře a jména. Snažil se z nich vyčíst co nejvíc.

Tam nahoře nebude žádná idylka, ale čtrnáct dní pořádné makačky. Oddech a znovu práce – pořád dokola; dokud nebudou se vším hotovi. Může se na ty chlapce spolehnout?

Posunul karty. Pod jmény se objevila i odbornost. Usmál se, kdykoliv se jeho předběžný úsudek neshodoval s popisem na papíře. Byl to jeho starý zvyk. Věřil, že práce ovlivňuje lidi natolik, že se už na první pohled dá poznat, čím se zabývají.

Tentokrát mezi těmi deseti třikrát neuhodl. A nejvíc se divil, když pod fotografií mladíka s hubenou tváří, hnědými vlasy a nazelenalýma očima přečetl: Řidič – mechanizátor – technik – plánovač.

Složil karty do desek a šel na cvičiště.

Deset vybraných mužů se brodilo v těžkých ochranných oblecích syčícím pískem. Pro výcvik byly odlehčeny, aby se vyrovnal rozdíl mezi zemskou a měsíční přitažlivostí. I tak to bylo vyčerpávající.

Opodál stála vyrovnaná řada strojů, které lunární brigády používají při stavebních pracích. Udělalo to na Matouše dojem, měl rád pořádek. A bylo to správné, když se na něj dbalo už při výcviku.

Pozdravil se s instruktorem a požádal ho o přestávku, aby se mohl se svými muži seznámit.

„Jsem Matouš,“ řekl prostě.

Chlapci měli přílby odklopené a stírali si pot; stékal jim po zarudlých obličejích. V očích jim četl stejnou otázku: Jakýpak asi budeš?

Třetí v řadě stál ten hubený mladík se světle zelenýma očima. Tak Matouš poprvé uviděl podivuhodného Jaima.

Druhý den večer se inženýr Matouš vydal na malou procházku. Zamířil k pobřeží, kde se nad mořem vypínal skalnatý ostroh. Místo objevil už před mnoha roky, když delší dobu pracoval sám jako instruktor ve výcvikovém středisku. Často sem večer chodíval.

Miloval moře. A dnes byl navíc úplněk a nebe bylo čisté, bez mráčku. Našel si na skále známé místo – kamenné sedátko. Přivřel oči, zaklonil mírně hlavu – a bylo mu, jako by seděl v koncertní síni a naslouchal nádherné, povznášející symfonii... Moře, moře, hučení vln.

Rachot uvolněného kamení náraz přerušil jeho snění. Zahlédl něco temného proletět vzduchem. Rozběhl se k okraji skály a díval se do vln. Tam to přece zmizelo! V jasném měsíčním světle uviděl hlavu, která se vynořila nad hladinu. Pak se v mohutném rozmachu mihly i ruce a neznámý začal plavat proti vlnám. Chvilkami jej zanášely zpátky, ale on se s nimi rval znovu a znovu.

Konečně se vrátil ke břehu a začal vystupovat úzkou stezkou na ostroh.

Inženýr cestu znal. Když se přikrčí na svém místě, nebude neznámý tušit, že byl pozorován. Třeba by mu to ani nebylo milé.

Ale zvědavost mu nedala, vykoukl opatrně na stezku. Měsíční světlo ozářilo obličej přichozího.

„Jaime!“

Mladík se zarazil.

„To jste vy? Co tady děláte? Myslel jsem, že tady nikdo není. Bývám tady vždycky sám.“

Tak vida, Matouši, už to není jen tvé místočko, pomyslel si inženýr. A odpověděl:

„Sedím, dívám se na oblohu, poslouchám moře – a taky trochu vzpomínám a přemýšlím. Je to moje oblíbené místo z dřívější. To skáčeš do vody vždycky z téhle výšky? Po hlavě!“

„Vy jste mě viděl?“

„Ano. Ale netušil jsem, že jsi to ty. Nechceš se na chvilku posadit?“

„Jen si vezmu šaty.“

Za okamžik se Jaime vrátil.

„Vždycky plaveš v noci?“ navázal Matouš přerušený rozhovor.

„Někdy i ve dne, když mám čas.“

„Aha, moc vás honíme, co?“

„Ani ne,“ pokrčil Jaime rameny. Sebral několik kamínků a pokoušel se s nimi žonglovat.

„Výcvik tě baví?“

„Někdy ani moc ne.“

Matouš cítil, že se mu rozhovor nevede. Jaimevi to zřejmě připadalo jako výslech. Ale naschvál vedl rozhovor dál stejným směrem.

„Myslíš si tedy, že dostáváte do těla?“

„Pfff,“ odfoukl pohrdavě Jaime.

Inženýr povytáhl obočí. A hele, mladík se cítí!

„Jsi snad zvyklý na těžší? Všiml jsem si, že už toho máš za sebou pozeňnaně.“

„Aha, čel jste moji kartu? čekal jsem, že s tím vyrukujete. Vždycky se všude dívá, kolik už jsem vystřídal míst a povolání.“

„A divíš se?“

„Člověk si zvykne. I na ty přednášky kolem,“ řekl Jaime. Nasadil docela jiný tón, parodoval. „Mladíku,“ ozvalo se, „chápete, že i v komunismu je práce pro člověka nezbytností? Jen ona pozvedla člověka nad ostatní tvory! Tak už přece jednou jděte do sebe! – Jenže to já vím taky,“ pokračoval opět normálně. „Vyhýbám se snad práci? Konečně, proč jsem se přihlásil do stavební brigády na Měsíc? Zkoušky byly těžké, ale dokázal jsem to. Chtěl jsem to dokázat!“

Matouš se v duchu usmál. Zdálo se mu, že začíná Jaimevi rozumět. Začal záměrně o něčem jiném.

„Plaveš rád?“

„Nejradši takhle večer, když svítí měsíc. Taky už jsem zkoušel plavat za bouřky, skoro jsem se utopil. Ale nějaká milosrdná vlna se nade mnou smílovala a vyplivla mě na břeh. Hehehe! Našinec má štísko.“

Vida, tak ono to jeho zápolení s mořem není vždycky jen tak přátelské, napadlo inženýra. Užitečné to zřejmě je – aspoň pro tělo. Ale chtěl od Jaime ještě něco slyšet.

„Komu vlastně máš co dokazovat?“

„Naším – doma, ve městě, na občanském výboru třeba... Víte, já jsem loni pracoval na stavbě tunelů v Andách. Bylo to úžasné. Rvali jsme se tam se skálami. Kolik strojů se polámalo a kolik lidí to nevydrželo! Ale já jo!.. Jenomže takové práce je už na Zemi moc málo. Tak chci na Měsíc!“

Rozmáchl se a hodil hrst kamínků do moře.

Inženýr si protřel oči, ale znovu se mu zavíraly únavou. A vzpomínky se rozplynuly... Kdosi vytrvale klepal na dveře a dožadoval se vstupu do pracovny. Natáhl ruku po tlačítku a otevřel je dálkovým ovládáním. Vešel druhý mechanik brigády.

„Přinesl jsem Jaimevy věci.“

Postavil na zem malý kufík. Na stůl položil velké desky.

„Tohle jsme našli v jeho skafandru,“ přidal k deskám malý zápisník v modrém obalu.

„Žádné zprávy?“

„Zatím ne. Přejete si ještě něco, inženýre?“

„Děkuju, můžete jít.“

Znovu osaměl. Chvilku váhal – a rozevřel desky.

Ano, to je Jaimova měsíční vášeň. Kresby – a docela zdařilé. Jako malý chlapec prý chtěl být malířem, ale později toho nechal. Měl vůbec moc zájmů, jenomže u ničeho dlouho nevydržel. Až teprve na Měsíci vzal znovu do ruky pastely a začal objevovat krásu tam, kde oči ostatních viděly jen žárem rozpálené pláň.

Matouš si ty kresby prohlíží a vzpomíná na chvíli, kdy přistály obě rakety; přivezly devátou brigádu na pracoviště v oblasti Moskevského moře. On tehdy vystoupil první. Ostatní se opatrně rozhlíželi – poprvé na jiné planetě! Divže se netiskli do houfu. I když měli zapojené chladicí zařízení, viděl, jak se jim tváře zalévají potem. Pekelné vedro měsíčního dne změnilo jejich skafandry ve skleníky. Ve sluchátkách přílby slyšel, jak nováčci těžce a vzrušeně oddychují. A pak Jaim vykřikl:

„Podívejte se! Vždyť tady jsou barvy!“

Nebyl to žádný objev, samozřejmě. Už dávno byly potvrzeny domněnky o tom, že i na kosmickém tělese bez atmosféry mohou být barvy. Nejen šedá, bílá a černá, jak se kdysi předpokládalo.

To jen Jaima ta prostá a chudá barevná krása Měsíce zaujala a vzrušila. Díval se na ni očima, které uměly objevovat. Proto ve skromných chvílích odpočinku sedával někde nedaleko a maloval.

Nebylo to lehké, rukavice jejich ochranných obleků připomínaly kovové chrániče středověkých rytířů. Ale Jaim si pomohl magnetickými příchytkami, kterými opatřil své pastelové tužky, a hned se mu pracovalo líp.

Posuzování jeho kreseb se stalo oblíbenou zábavou celé deváté brigády. A mnohdy končívало velkým sporem mezi členy malého kolektivu.

Matouš s potěšením pozoroval, jak se Jaim hrne všude tam, kde právě bylo třeba napřít všechny síly. Připomínalo mu to Jaimův zápas s mořskými vlnami. Ale tady už nešlo jen o jedince, tady bojovali společně. A jejich úkol nebyl malý. Během měsíčního dne – tedy do čtrnácti pozemských dnů – měli vyhloubit ve skále kobku pro atomovou elektrárnu. Tam bude srdce budoucí stanice dálkových kosmických spojů. Kromě toho museli sestavit a pokrýt ochrannou střechou prozatímní ubikace, dále měli připravit staveniště pro konečnou montáž celého zařízení.

Pospíchali... Jakmile nastane dlouhá měsíční noc, znemožní třeskuté mrazy jakoukoliv práci. Mohou se na stavbu vrátit až s příchodem nového dne.

Je to peklo, říkával si někdy Matouš. Takhle zlé to nebylo ani tenkrát, když jsme stavěli měsíční město v Kopernikově kráteru.

Krátce před půlnocí desátého dne – neboť i tady se řídili pozemským časem – zabzučel v jeho pracovně radiotelefon. I teď si dovede Matouš docela přesně vybavit, jak se to všechno stalo...

Odsunul tenkrát táč s jídlem a stiskl knoflík na aparátu.

„Inženýr slyší!“

„Haló – haló! Zrovna se nám rozsypala třetí hlava vrtacího kombajnu! Otupilo se ozubení. Budeme s tím muset ven, tady v šachtě se to opravit nedá. Slyšíte?“

„Zatraceně!... Samozřejmě že slyším. Tohle nám ještě scházelo, k čertu! No tak s tím vycouvejte ven! Jak dlouho vám to bude trvat?“

„Těžko říct. To víte, že sebou hodíme.“

„Já vím... Musí jít zrovna o atomovou elektrárnu!“

„Heleďte, my sem zatím šoupneme ten menší vrtací stroj, jo? Stejně je už volný. Udělá se s ním taky kus práce, co říkáte?“

„Dobře, Miku! Jedte honem s tou vaší kraksnou ven a já vám tam mezitím tu menší mašinu dovezu!“

„Děkujeme! Konec.“

Rychle se spustil výstupní šachtou a oblékl si skafandr.

Za několik minut už pospíchal k ochrannému přístřešku, kde byly umístěny stroje a materiál. Zběžně prohlédl malý vrtací kombajn a nastartoval.

Zamířil na planinu, která byla vybrána pro umístění budované stanice. Už z dálky viděl, že strojník vycouval s porouchaným kombajnem ze šachty. Jaim, který ve třetí směně řídil provoz odklízovacích vozíků, zastavil svou kolonu stranou od cesty. Spěchal inženýrovi vstříc, aby vrtáčku převzal.

Proč se právě v tom okamžiku Matouš podíval nahoru, na skalní převis nad cestou? Neví, ani teď to neví... Snad to udělal, protože mu už několikrát říkali: To se musí odstranit, jen co vybyde chvilka času.

Tenkrát tam uviděl něco strašného.

Shora se valil s jakousi zdánlivou lenivostí obrovský balvan. Bylo to neskutečné a fantastické v tom světě ticha a vzduchoprázdna. Na Zemi by je už dávno varoval rachot padajícího kamení. Takhle to připomínalo němý film.

Zbývalo jediné – vysílačka!

„Jaim! Pryč! Padá skála!“

Všichni se zastavili. Zarazil se i Jaim. Neobratně, jak jen mu to skafandr dovolil, se zaklonil. A díval se nahoru.

Co blázní? napadlo inženýra. Znovu vykřikl:

„Pryč! Jaim!“

A balvan padal, strhával další kameny.

Matouš se prudce pozvedl. Chtěl seskočit z kombajnu a běžet k Jaimovi. Něco ho strhlo zpátky. Pokusil se znovu vstát. Nešlo to, něčím se zachytil. Pustil řízení a zavrtěl se na sedadle, aby se uvolnil. Neřízený stroj vybočil ze směru – právě tam, kam se řítíl balvan. Nevšiml si toho. Stačil jen zahlédnout, že se konečně Jaim rozběhl...

„K čertu!“ zaklel tlumeně Matouš.

Mladík běžel přímo k němu. Dva tři skoky a byl u stroje. Strhl inženýra k sobě a nadzvedl ho ze sedadla. Jako pírkó ho odhodil stranou.

Matoušovi se zdálo, že letí zvolna k zemi. Ještě zahlédl, že Jaim otočil kombajn a zvýšil jeho rychlost. Pak seskočil, upadl – a v tom okamžiku se zřítíl balvan. Vrtací stroj se převrátil na bok, pásy podvozku se naprázdno roztočily.

„Jaim!“ stačil ještě vykřiknout, než omdlel.

Probudil se až v kabině rakety. Strojník, který byl současně lékařem brigády, se nad ním starostlivě skláněl.

„Nestalo se vám nic, máte jen pořádnou bouli na hlavě. Ty přílby potřebují lepší vycpávky... Nikdy bych to do Jaima neřek, že vás odhodí tak daleko – i když je tady všechno šestkrát lehčí. Jste přece jen vazba, k tomu ten skafandr.“

Strojník mluvil a mluvil. Tak mnoho, že to až bylo nápadné. Jako by chtěl na něco zapomenout, na něco hodně nepříjemného. Uvědomoval si to i Matouš, ačkoliv ho hlava pořád ještě pořádně bolela.

„Co je s ním?“

„S Jaimem?“

„Samozřejmě!“

Mlčení... Odpověď přišla až za chvíli.

„Před chvílí odstartoval Carnet s malou záchrannou raketou do Kopernika. Ničím jiným jsme Jaima převést nemohli. A čekat na pořádnou raketu jsem si netroufal.“

„Co je mu – přesně! No tak mluvte, člověče!“

„Asi má – má zlomenou ruku.“

„To je všechno?“

„Nevíme... Krvácel z úst!“

„Hodně?“

„Dost... Skafandr jsme museli rozřezat, jinak jsme ho nemohli dostat ven.“

Tak se to všechno před několika hodinami zběhlo.

Proto teď Matouš sedí ve své pracovně a čeká na zprávu z měsíčního města. A dívá se na Jaimovy kresby. Už odložil poslední list a zavřel desky. Na stole se objevil malý modrý zápisník, který našli v Jaimově skafandru. Kovové lístky jsou popsány namodralým písmem elektrického pera.

Deník! Jaim si psal deník...

Mám to čist, ptá se v duchu Matouš, mám na to právo?

Nemůže odtrhnout oči od drobných řádek. Čte rychle, někde přeskakuje.

Poslední stránky už jsou z pobytu na Měsíci.

– Dovede si vůbec někdo na Zemi představit, jak tady žijeme a pracujeme? Je to peklo... Kdo tu nebyl, nepochopí, neuvěří. Co jsem si dříve o tom všem myslel? Idyla!

Mluvíli jsme včera s Mikem, strojníkem, o naší brigádě. Říkal, že jsme tady jako v první, předsunuté linii. To se tak kdysi říkalo, když byly boje a války – a taky později, když začala velká výstavba světa. Tam, kde to bylo nejobtížnější, tam byla první linie. Tam šli nejlepší, nejsmělejší, nejodvážnější. Šli třeba i na jistou smrt – aby ostatní líp žili. Takoví byli komunisté, říkal Mik. A já jsem si musel položit otázku: Jsem takový i já? Musím být takový!

Kdy to asi Jaim napsal – přemýšlí Matouš – před deseti hodinami, nebo ještě dřív? Taková slova přece může napsat jenom ten, kdo našel smysl života! Jak je mladý – a přece ho už našel!

Modrý zápisník ztěžkne v ruce. Matouš nervózně stiskne tlačítko videofonu. Ale nikdo se nehlásí. K čertu! Kde ten chlap je? – Už se chce rozběhnout do radistovy kabiny, když se konečně obrazovka rozsvítí.

„Promiňte inženýre: že jsem to tak dlouho nebral, ale...“

„Co je, už volali z městečka?“

„Ano... Jaim umřel...“

„Ne – to není možné! Kdy?“

„Jedenáctého dne... Podle pozemského času.“

SBORNÍK ROZKAZŮ NÁČELNÍKA 6. KOSMICKÉ ZÁKLADNY č. 589/35 – Ztr – III.

...a velitelem vr Triton jmenuji kapitána 3. tř. Alexeje Timofejeviče Dubnina. Dále vyhovují jeho žádosti zvýšit stav posádky o jednu osobu.

MECHANIK TIM

Na SEKOS jsem přišel toho roku, kdy odletěla pátá výprava k vnějším planetám. Dobře jsem si to zapamatoval, protože s ní odletěl i má žena. Na dva roky jsem zůstal na Zemi sám.

Severní kosmické středisko tehdy patřilo Evropskému ústavu kosmonautiky; bylo na něm umístěno i několik skupin z oddělení raketových motorů. Vedení ústavu mě tam poslalo, abych dokončil vývojové práce na nové a lehké pohonné jednotce pro malé spojovací a průzkumné rakety. Zařadili mě do konstrukční skupiny inženýra Roma Šana.

Letěl jsem na Severní docela rád; Šan byl můj přítel ze studií. SEKOS byl původně určen pro vypouštění raket, které vozily materiál na stavbu pátého a šestého kosmického ostrova. Pak zůstala základna mimo provoz a dokonce se uvažovalo o jejím zrušení.

Vyhlížel jsem zvědavě z okénka vrtulníku. Nic tady nepřipomínalo dnešní raketodromy, poněkud starobylý dojem ještě podtrhoval oblouk nebeského mostu, odkud kdysi startovaly nákladní rakety. Zůstal jako památník zašlých časů, kdy se muselo úzkostlivě šetřit s každým gramem zatížení.

„Vypadá to u vás jako v muzeu,“ neodpustil jsem si poznámku.

Pilot se na mne vyčítavě podíval.

„Možná. Asi vás moc zhýčkali na moderních kosmodromech.“

Vrtulník dosedl na betonovou plochu. Lehce se zhoupl na tlumičích. Od montážních hal už přijížděl nákladní automobil, na stupačce stál ramenatý chlapík a horlivě mával.

Byl to Rom Šan.

„Klime! Klime, ahoj!“

Padl jsem mu do náruče. Stiskl mě, až mi v zádech zapraskalo.

„Ty medvěde! Pořád ta stará síla – no tak pusť!... Radši si ji schovej, budeš ji moc brzy potřebovat!“

„Jen žádné strachy, Klimečku! Všechno vydržíme – i ten tvůj motor ti tady dáme dohromady.“

„Tak už o tom víš?“

„No jasně – čekáme!“

„Vřelé díky předem. Jo, a pozdravuje tě Jiřina. Vzpomněla si na tebe před odletem.“

„Tak přece jen odletěla s pátou?“

„Odletěla. Mám řadu času a plány v téhle tašce.“

Zvážněl. A potěškal ji.

„Jdem na to, jo?“ řekl.

Zůstávali jsme v kanceláři dlouho do noci. S tím novým motorem to přece jen nebylo úplně v pořádku, jak se zprvu zdálo. Věděli jsme, že řešení je v podstatě správné, ale několik maličkostí nás brzdilo. Bohužel důležitých maličkostí, na nichž stál a bez nichž i padal celý můj projekt.

„Klime, musíme to dát dohromady! Za takový motor nám posádky všech planetoletů dají kytku,“ říkával Rom, když jsem znechuceně odkládal tužku a vypínal počítač.

„Tak si pojd' chvilku povídat,“ navrhoval jsem obvykle. Vzpomínali jsme na léta studií a na to, kde jsme pracovali, co jsme prožili.

Pak jsme se zas zabrali do práce a zapomněli na svět. A tak se jednou stalo, že za mými zády někdo znenadání povídá:

„Tohle vypadá skoro jako starý RM 5T, jestli se nemýlím.“

Málem jsem přetáhl křivku, kterou jsem právě vytahoval na výkresu.

Vuliče mezi kreslicími stoly stál nevysoký muž; pozorně se díval na výkres sestavy motoru. Šedivé, bohatě zvlněné vlasy – nevím proč, ale to bylo první, co mě na něm zaujalo.

„Jak jste na to přišel?“ zmohl jsem se na otázku.

„Kdysi jsem na těch motorech dělal, pro raketové sondy. Tenkrát se posílaly všelijaký průzkumný krámy na povrch planet...“

„Abys rozuměl,“ ozval se Rom, „soudruh Tim je starý raketový odborník. Býval mechanikem a teď pracuje u nás.“

Podal jsem veteránovi ruku. Až teď jsem si všiml, že je vlastně velmi starý. Ale pořád ještě vypadal statně.

Rom nám dal kávu a šel uvařit ještě jednu, pro sebe.

Upíjeli jsme mlčky. A pak jsem začal.

„Máte pravdu, soudruhu. Skutečně jsem při konstrukci vyšel ze starého typu RM 5T. Myslím, že to byl na svou dobu výtečný motor.“

„Aby ne, tenkrát nám jen scházelo lepší palivo. Možná si pamatujete, jak maličko vážily první sondy a automatický stanice – třeba zrovna ty luny! Nebo rangery a marinery! Potom se vyvinula řada RM, typ 5T patřil k nejpoužívanějším. Škoda že se na něj zapomnělo.“

Tak jsem se seznámil se starým mechanikem Timem, jehož velkou láskou byly raketové motory. Na SEKOSU ho znali všichni, vždyť pracoval v oboru už šestatřicet let! Kluci ho přímo zbožňovali, dělal jim instruktora. Vyprávěli si o něm, že kdysi – když byl v jejich letech – začínal jako mechanik na základnách, odkud se vypouštěly prastaré sputníky. Taky měl doma z těch dob všelijaké věci, pestře kostkovanou čepici, pár špičatých polobotek a ruční mlýnek na kávu.

Konečně se nám podařilo zlikvidovat i ty maličkosti, které nám dělaly takové potíže. Když jsme pak začali stavět první prototypy motoru, požádal jsem Roma, aby vynutil na řediteli Timovo zařazení do naší skupiny. Podařilo se – a pak nás Tim jednoho dne překvapil.

Ve starém a dávno prázdném hangáru zřídil ve vši tajnosti muzeum. Byly tam zmenšené modely raket, družic a kosmických lodí, které po večerech zhotovil, visely tam plány, fotografie a výstřižky. Vrcholem všeho byla sbírka unikátů. Tehdy jsem poprvé na vlastní oči uviděl některé prastaré motory, ba i celé rakety a sondy, které se vrátily z dalekých vesmírných cest s povrchem probitým kosmickým prachem.

Odkud a jak to všechno Tim sehnal, zůstávalo záhadou. Musel to sbírat celou řadu let.

Byl už téměř večer, když jsem se jednou vracel pěšky domů. Ze základny do osady, kde jsme bydleli, nebylo daleko. Malá procházka přišla většinou docela vhod. Šel jsem jako obvykle kolem Timova domku. Starý mechanik ještě pracoval na zahrádce. Uviděl mě a volal: „Pojďte se podívat, Klime! Mám tady malou zajímavost!“

U plotu mi ukázal několik nízkých narůžovělých rostlinek.

„Co je to? Víte, já se v tomhle moc nevyznám,“ přiznal jsem se.

„Myslím, že byste to těžko uhodl – říkám tomu růžové kapradí. Ono se to opravdu podobá našemu kapradí, jenom je to moc droboučké. Vypěstoval jsem si to ze semen, přivezl mi je syn. Snad jste o něm slyšel. Vedl čtvrtou expedici na Mars.“

„Máte pravdu! Dubnin... To by mě ani ve snu nenapadlo, že je to váš syn. Tady vám každý říká jen Tim, vlastně vaše příjmení ani pořádně neznám.“

„Mám ještě staré jméno – Timofej Alexandrovič. Ale už jsem si zvykl na toho Tima... Co říkáte tomu kapradí?“

„Je to kumšt. Marsovská rostlina – a vy jste ji naučil žít na Zemi?“

„Nojo.“

Sklonil jsem se k drobným narůžovělým trsům. Opravdu připomínaly naše pozemské kapradí. Musela to být pipláčka, vypěstovat je tady. Věděl jsem, že kromě raketových motorů má starý mechanik ještě velmi rád svou zahrádku. Snad proto, že tak často býval daleko od Země, v nekonečných prostorách vesmíru. Sám jsem poznal ten hlad po Zemi, který člověka přepadá na dalekých cestách.

„Takže syn pokračuje v tátově práci,“ řekl jsem po chvíli mlčení. „Jistě máte radost. Chtěl jsem se taky zúčastnit čtvrté expedice, ale nějak mi to tenkrát nevyšlo.“

Na oblohu vyskočily první hvězdy. Jedna z nich se výrazně pohybovala přímo nad našimi hlavami. Byla to největší z umělých družic – kosmický ostrov Ciolkovského.

„Už dávno jsem se vás chtěl zeptat: Time – kolikrát jste byl tam nahoře?“

Starý mechanik se opřel o rýč. Zamyšleně se díval na jasné světlo kosmického ostrova.

„Víte, inženýre, asi tomu nebudete věřit. Ale já odtud nikdy nevytáhl paty. Už je to tak.“

Jeho hlas zněl jaksi dutě a prázdně.

„Co? Je to vůbec možné? Time!... Anebo jste nikdy nechtěl letět?“

„Řekl jsem vám, že tomu asi nebudete věřit. Vždycky jsem jen rakety připravoval k letu, opravoval... Že bych nechtěl letět? Ale to zas jo – a jak!“ mluvil se zámutkem v hlase. „Jenomže tenkrát byla jiná měřítka pro ty, kteří měli letět. Nejdrív byly rakety malé, tak pro dva. Potom zas brali na palubu hlavně odborníky. A nakonec, když už to bylo možné, jsem byl moc starý. Zkrátka, nevyšlo mi to.“

Rozloučili jsme se beze slov. Jen stiskem ruky.

Dlouho do noci jsem přemýšlel, jak se to mohlo stát, že člověk jako Tim nikdy nevzlétl do vesmíru. Jeden z těch, kterým dnes říkáme Průkopníci vesmíru! A ta věc mě pak pálila celou řadu dní. Vlastně je to, aspoň z dnešního hlediska – nespravedlnost!

Vhodná doba k uskutečnění nápadu nastala zanedlouho. Už jsem s ním seznámil všechny z naší skupiny, dostali jsme i povolení ředitele střediska. Každý, na koho jsem se obrátil s žádostí o pomoc, ochotně pomohl. Přípravy jsme konali v naprosté tajnosti. A protože jejich součástí bylo i včasné dokončení motorů, nasadili jsme pekelné tempo.

První statické zkoušky dopadly nad očekávání dobře. A tak, když jsem se vracel od ředitele, nesl jsem radostnou zprávu: Další zkoušky můžeme provést přímo v raketách, buď na některém z kosmických ostrovů, nebo na Měsíci.

Rozhodli jsme se pro Měsíc. Už kvůli mému nápadu. Během čtrnácti dnů jsme dokončili úpravu dvou malých raket, do nichž jsme vmontovali nové motory. Zároveň byla na základně dokončena i generální oprava a přestavba výzkumné rakety Triton, měli ji dopravit na měsíční kosmodrom a předat expedici na Venuši.

S Tritonem měla odletět i naše skupina k plánovaným zkouškám. Dozorem nad nakládáním raket do Tritona jsme pověřili Tima.

Čekal nás už u zdviže, když jsme s Romem přijeli až k rampě.

„Všechno je v pořádku! Naloženo, soudruhu inženýre.“

„Díky.“

„Tak šťastný let – ať se vám zkoušky povedou!“ Mechanik zvedl ruku k pozdravu. Povzdechl si a odstoupil, aby nám udělal místo.

Podíval jsem se na hodinky.

„Time, máme ještě chvíli času. Nechcete se podívat na Tritona? Dělal jste teď s námi, tak ani nevíte, jak ho zmodernizovali. Naši budoucí mechanici se prý vyznamenali – vaši žáci se nezapřou.“

„Rád se podívám – jestli to stihnem!“

„Samozřejmě.“

Výtah nás dopravil až ke vchodu do rakety. Za okamžik jsme byli v hlavní kabině. Kapitán, pilot a navigátor už seděli na svých místech. Se dvěma mechaniky to byla celá posádka pro přelet. Chlapci z naší skupiny se uložili v kabinách posádky už před hodinou.

Kapitán nás přijal poněkud slavnostně:

„Vítám vás! Tak si oblékněte kombinézy a zaujměte místa. Odstartujeme za několik minut.“

Starý mechanik se zarazil. Ruce mu visely podél těla.

„Já přece neletím, kapitáne. Já – já musím zůstat tady na Zemi.“

„Timofeji Alexandroviči Dubnine,“ oslovil jsem ho celým jménem. „Oznamuji vám, že jste byl jmenován do skupiny, která letí na Měsíc. Rozloučíte se tam i se svým synem, velitelem expedice na Venuši, kterému předáváme Tritona.“

Tvář starého mechanika vypadala jako živoucí otazník. Nebyl schopen promluvit.

To už k němu přikročil Rom s kombinézou, aby mu pomohl při oblékání.

„Tak honem, Time! Snad se na nás kvůli tomu nebudete zlobit. Stálo nás dost námahy, zachovat všechno až do poslední chvíle v tajnosti. A to jsme ještě museli zjistit, jak jste na tom se zdravím...“

„A proto mě doktor k sobě tak lákal! A potom prohlížel! Chlap jeden falešná – a já, starej blázen, se dám takhle nachytat!“

Pronikavý hlas zvonku upozorňoval, že se blíží okamžik startu. Jistými a rychlými pohyby připoutal Rom mechanika na křeslo. A než odešel na své místo, krátce mu stiskl rameno.

„Připraveni?“

„Ano, můžeme!“

Pilot zapjal vypínač. Křesla se sklopila do startovací polohy. Na palubní desce zazářilo červeně START! Rozezněly se další zvonky. A ozval se reproduktor:

„Zde sever – kontrola, sever – kontrola! Čas pět, šest, osm – potvrďte!“

„Potvrzují!“ odpověděl navigátor do vysílačky. „Povolte nahodit!“

„Nahodit povoluji – nastavte Homér!“

„Zaměřovač nastaven! Homér – zerou, zerou!“

„Pozor – sedm – pět – tři – jedna – vzlet!“

Pod našimi zády se ozvalo burácení motorů a Triton se lehce otřásl. Potom vibrace zmizely a vzrůstající přetížení nás začalo tlačit do měkké vycpávky. Raketa se odpoutávala od Země jako rychlovýtah.

Letíme!

„Zde sever – kontrola,“ znovu se ozvala Země. „Leťte na paprsku, předejte automaticce!“

„Předávám – konec!“

Pootočil jsem hlavu k Timovi. Díval se na velkou obrazovku. V jejím rámu mizela startovací plocha kosmodromu; kmitly se první vrstvy mraků, které jsme proráželi. V pravém rohu se trochu odrážela záře z výfuku třetího pomocného motoru.

„Tak co, jak se cítíte?“

„Ale jo,“ řekl Tim s námahou. Přetížení bylo pořád ještě značné. Najednou vytřeštil oči a skoro vykřikl:

„Zrada! A kdo mi bude celou tu dobu zalejvat kytky? Dyť to kapradí uschne! Já jsem přece smolař!“

DENÍK RAKETY ARNA, str. 472

16. srpna objeven asteroid 1854 L ve 20,35 svčas. Průměr tělesa 40,3 km. Hlavní prvek Aurum (viz rozborovou zprávu GL 631).

ASTEROID L – JAKO LENA

Kdyby kolem nebyl jen vzduchoprázdny prostor a kdyby pancéřové stěny propouštěly aspoň trochu zvuk, pak by se vesmírem rozléhala písnička. To se mladá posádka Arny bavila po večeři.

Zpívali už celou hodinu.

Notu udával usměvavý Ian se starodávnou kytarou. Kdo ví, odkud ji vlastně měl. Takový nástroj najdeš už jen v muzeích! Na zvědavé otázky odpovídal vždycky Ian jen žertem.

„To je dědictví po pradědečkovi, Chodíval zpívat prababičce při měsíčku pod balkón!“

Znal celé spousty starých pozemských písní. A tak není žádný div, že zavedl večerní „zpívandy“ na palubě Arny. Nejdřív ostatní chtěli, aby zpíval sám. Později se k němu přidávali bez vyzvání.

Ale tentokrát je vyrušil hlas signálního zvonku. Připomněl jim, že Arna – ačkoliv je střežena na své cestě robotem – přece jen občas potřebuje zásah člověka.

„Leno!“ vykřikl někdo.

Děvče už přibíhalo z chodby. Na nějaké nebezpečí to nevypadalo, ale jen tak zbytečně by automat přece nevolal... Konečně! Na stěně se rozsvítila obrazovka.

„Země! Na obzoru země!! Všichni na palubu!“

Tak kdysi volávaly hlídky z vrcholů stěžníků. Díky romantické Leně ozývalo se takové volání i na palubě Arny. Jejich mořem nebyly pozemské oceány, ale nekonečný vesmír.

„Opravdu jsme jako ti staří mořeplavci, co se vydávali hledat nové země. A přiváželi pak vzácná dřeva, neznámé rostliny a zvířata...“ říkala často Lena.

„Jenže nám se nepřelévají přes příď rozbouřené vlny, nepleskají plachty ve větru...“

„...ani nám nestojí u kormidla jednooký, případně jednonohý námořník, ale robot!“ škádli ji ostatní členové posádky.

„A co na tom?“ nechtěla se nikdy dát. „I my máme svou romantiku dalekých plaveb. Od planety k planetě – a jednou od hvězdy k hvězdě. Ale to už si budou o nás vyprávět jako já teď o těch starých mořeplavcích...“

Uznávali, že má konec konců pravdu. Proč vlastně už počtvrté letíme k planetkám? Jen proto, abychom tam našli nerosty a vzácné prvky, které lidé na Zemi potřebují.

Planetky – a zase jen planetky! Kolik jich vlastně je? V polovině dvacátého století jich napočítali hvězdáři na šestnáct set. Vznikly rozpadem velké planety, která obíhala mezi Marsem a Jupiterem? Snad. Když v posledních letech vyslala Rada pro vesmír do oblasti asteroidů první výpravu, byl dávný předpoklad hvězdářů skoro potvrzen. Podařilo se objevit ještě další planetky a na nich cenné prvky, kterých se na Zemi začínalo pomalu nedostávat.

Na cestu se vydaly další průzkumné výpravy. Patřila k nim i posádka Arny, kterou tvořili čtyři mladí geologové, přátelé ze studií – Ian, Gert, Lena a Mina. A spolu s nimi ještě dva zkušené kosmonauté, palubní inženýr Pit a pilot Sáva. Velitelem byla rozvázná Mina.

Lenino volání je pobídlo ke spěchu.

„Mám ho!“ volala vzrušeně. „Podívejte se, jak září! Je to pěkný kousek!“

Z temné plochy obrazovky se zvolna vynořoval asteroid. Rychle se otáčel a zároveň vystřeloval různobarevné světelné šípky.

„Krasavec,“ řekl uznale Ian. „Ještě nikdy jsem takový neviděl.“

„Jakýpak krasavec! Spíš další zákazník pro naši výpravu,“ žertoval Gert.

„Myslím, že máte pravdu oba,“ řekla Mina. „Je zajímavý, trochu neobvyklý. Tak do toho, mládeži!“

Sedli si k přístrojům. Na stolku velitelky se po chvílce objevily první výsledky pozorování a propočtu.

„Leno! Víš, že jsi objevila novou planetku? No vážně – tuhle tu ještě v katalogu nemáme!“

„Ale dej pokoj! Já nic neobjevila. To robot.“

„To je sice pravda, ale ty máš dneska službu. A stejně jsi ten asteroid viděla první. Madmazel námořnice, gratuluji vám!“

„Děkuji, paní kapitánko!“

„Gerte, zapiš do palubního deníku: Třicátého srpna – nový asteroid. Zapisujeme ho pod číslem 1854 L – jako Lena.“
„Zapsáno! A doplňuju: průměr asi čtyřicet kilometrů. Pěkný kousek!“
„Připravte se na přistání!“

Arna dosedla měkce na teleskopické podpory. Opřely se o ploché dno mělké kotliny, v samé blízkosti jednoho pólu planetky – a to bylo výhodné. Nebude se tady aspoň projevovat časté střídání dnů a nocí, následek rychlého otáčení asteroidu.

Kryty oken se odsunuly a členové posádky zvědavě přitiskli nosy na pancéřové sklo. Okolní krajina byla ozářena šerosvitem polárního dne, všude kolem dokola jen zubatina blýskavých skal. Vypadaly, jako by je někdo obrovskou pilou rozřezal a potom vybrousil. Jen tu a tam byly stěny rozpraskané, v pozadí bylo vidět několik masivních skal. Připomínaly obrovské, mnohonásobně zvětšené valouny.

„Cos to objevila, Leno? Mám dojem, že se dívám mikroskopem!“ řekl Ian.

„Je to až bláznivě fantastické! Ale já jsem strážlivý člověk,“ poznamenal inženýr Pit. „Mino, radši se Savou uděláme nejdřív tu plánovanou opravu na generátorech.“

„No dobrá, inženýre. Ale stejně tě vycházka nemine! Co nám připomínají kosmičtí psychologové? Při každém přistání, pokud to okolnosti jen trochu dovolují, musí posádka na procházku! A já ti to teď připomínám nejen jako velitelka, ale i jako lékařka posádky.“

„Mino, chlapi! Honem!“ vykřikla v tom okamžiku Lena. Stála sama u protějšího okna. „Ty skály vpravo – vidíte? Mění ve světle barvu. Šed' zmizela, objevuje se zelená, fialová...“

„Jen se nám tady nerozplyň, děvenko,“ zarazil ji Gert. Zamyšleně si třel bradu. Kdyby teď byli na Zemi, řekl by, že je to skála z nějakého fluoritu. Ale takovou spoustu pohromadě ještě nikdy v životě neviděl.

„Půjdem se na to podívat? Co říkáš, Mino?“

„Geologové, oblékat! Těžké skafandry a g-boty, abyste se někdo náhodou neztratil. Přitažlivost tady moc velká není. A taky žádné skákání, Gerte! Rozumíš?“

„Mino, copak to v g-botách jde?“

Teleskopické rameno sneslo malou plošinku se čtveřicí na dno kotliny. Vyhnuli se tryskám motorů, kde zůstávala ještě dlouhou dobu po přistání nebezpečná zóna.

„Podívejte se, co se to leskne pod raketou?“

Lena nedočkavě seskočila, ale Ian ji strhl zpátky.

„Pomalů! Copak tam teď můžeš?“

„Fakt! Něco se tam při přistání roztavilo,“ přisvědčil Gert. „Pak se na to podíváme.“

Oddělil se od skupinky a opatrně vykročil. Připomínal robota nebo středověkého těžkooděnce, který spadl s koně. Po několika krocích se zastavil; shýbl se a něco zvedl. Viděli, že si to dává až k okénku v přílbě. Dokonce si rozsvítil reflektor.

„Co je to?“ zaslechli všichni ve sluchátkách.

Neodpověděl, až když k němu Mina došla. Podal jí lesklý valoun.

„To vypadá jako... jako zlato.“

„Zlato?“ opakovala s nedůvěrou.

„Vsadím se, že to zlato je!“

Světlo Gertova reflektoru klouzalo po rozpukaném dně kotliny. Leželo na něm mnoho dalších valounů. Sbíral je a prohlížel, odhazoval a zase sbíral, jeho hlas byl stále vzrušenější:

„Vidíte?... Samé zlato!... Kam se podíváš – zlato! Tam pod raketou musí být celá mísa roztaveného zlata!“

Došel až ke skalním útesům

„Lidi, tenhle asteroid je snad celý ze zlata!“

Bláznivě se rozesmál.

„Leno! Víš, co jsi objevila? Zlatý asteroid! To bude na Zemi slávy, tam je zlata málo! A potřebujeme ho pořád víc!“

Oči mu hořely podivným světlem, podlouhlou tvář v přílbě měl staženou křečovitým úsměvem.

„Vidíte, jak se ten kamínek leskne?“

Rozhlédl se a zachytil jejich nechápavé pohledy.

„Co se tak díváte?“

Zvedl ruku, jako by si chtěl protřít oči. Kovová rukavice narazila na sklo. Škubl hlavou.

„To nic, Gerte. Je to asi únavou a silnými dojmy.“ Ian se pokusil vzít Gerta přátelsky kolem krku. V těžkém skafandru to dost dobře nešlo.

„Vrátíme se do rakety,“ rozhodla Mina. „Beztak máme podle našeho času noční odpočinek.“

Přitažlivost na planetce byla malá. Přesto se vraceli z průzkumných cest velmi unaveni. Těžké skafandry je sice dobře chránily před nebezpečím vesmíru, ale nebyly právě nejpohodlnější. Hlavně děvčata byla jako rozlámaná.

A tak nikdo neprotestoval, když jednou po návratu z výpravy Mina rozhodla:

„Budeme pokračovat v letu. Myslím, že jsme Lenin asteroid prozkoumali dostatečně. Zlata je tady skutečně obrovské množství, těžba nebude velkým problémem. Výroba T-slitin a článků pro akumulátory získá dostatek potřebné suroviny. Áhh...“ zívla a honem si rukou zakryla ústa.

S rozkoší se protáhla v křesle, aby uvolnila svaly ztuhlým pobytem ve skafandru.

„Promiňte, jsem tak utahaná. Půjdu si na pár minut zdřímnout.“

Zvedla se a zamířila ke dveřím. Pak se zarazila.

„Kde je Gert?“

„Říkal přece, že se chce ještě jednou podívat do soutěsky, kde jsou ty zlaté plátky“

„Aha... Už mi to vůbec nemyslí. Tak já...“ nedořekla. Dívala se na hodinky. „Ale měl by tu už dávno být! Šli jsme zpátky docela pomalu. Snad se mu něco nestalo?“

„Od přistání je takový divný,“ pokrčila rameny Lena. „Kdo se v něm má vyznat.“

Ian se rychle rozhodl.

„Jste obě pořádně unavené, jděte si odpočinout. Podívám se po Gertovi.“

Ani nečekal na Minin souhlas a vykročil k výstupní komoře. Sava tam ještě ukládal skafandry, které geologové po návratu svlékli.

„Pomoz mi,“ vybídl ho Ian.

„Kam jdeš?“

„Za Gertem. Bud'te s Pitem u rádia – kdybych něco potřeboval, tak zavolám.“

„Spolehni se.“

Dveře komory za ním zapadly. O půl minuty později už seskočil z výtahové plošinky na dno kotlinky. Ze špičky rakety vytryskl světelný paprsek. A zároveň se ve sluchátkách ozval Savův hlas:

„Je to takhle lepší?“

„Díky!“

Vyrazil rychle směrem, odkud se nedávno vrátili. Několikrát volal rádiem Gerta. Ticho... Až teď si uvědomil, že se v tomto skalním bludišti nemůže na rádio dost dobře spolehnout. Asi zanedlouho ztratí spojení i s raketou... Zatím ještě fungovalo.

„Iane! Iane! Tak co je?“ uslyšel ve sluchátkách.

Byl to Minin hlas. Přece jen si nešla lehnout. Rozeznal v jejích slovech úzkost.

„Jen klid! Nemůžu pořád volat, cesta je tady mizerná. Končím.“

Drápal se opatrně kupředu. Ačkoliv už bylo značné šero, nechal reflektor vypnutý. Aspoň líp uvidí Gertovo světlo – jestli ho má zapojené.

Zastavil se – kudy má pokračovat? Snažil si vzpomenout, kde vlastně ty zlaté plátky našli. V levém nebo pravém rameni soutěsky? V rozrušení se nemohl dobře orientovat. Rozhodl se pro odbočku vpravo.

Zanedlouho se mezi skálami poněkud rozsvětlo. Stěny se snížily a vytratily do stran. Mohl postupovat rychleji. A pak ho uviděl!

„Gerte!“ vykřikl. Snažil se v těžkém skafandru utíkat. Dařily se mu jen nemotorné skoky. Uvažoval, proč mu Gert neodpovídá. Teď už ho přece musel uslyšet! V jednom okamžiku měl dojem, že ve sluchátkách slabě šustí Minin nebo Lenin hlas. Třeba ho v raketě uslyší! To by bylo báječné! Aspoň by věděli, že už Gerta našel.

Gert stál nehybně až na samém konci skalního jazyka, který vybíhal ze soutěsky. Pod ním se černala po obou stranách hlubina. V ruce držel lesklý předmět a svítil si na něj reflektorem.

Posledním nemotorným skokem překonal Ian zbývající vzdálenost. Už rozeznával, co vlastně Gert drží – velký kus ryzího zlata! Třpytil se ve světle reflektoru.

Copak až tady doznívají ty šílené touhy po lesklém kovu, který po celá tisíciletí vládl světu?

„Gerte!“

Sotva to vykřikl, uvědomil si, že geolog má asi vypnutý přijímač. Zaťukal mu zezadu na přílbu. Gert se prudce otočil a Ian uviděl za sklem jeho vyděšenou tvář.

Privrhl oči, geologův reflektor ho oslepil. Zavrával a udělal krok zpátky. Do prázdna.

„Gerte!“ stačil ještě vykřiknout. A pak už jen padal.

Bolestivý náraz ho zbavil vědomí.

Bílý paprsek bez přestání kroužil kolem Arny. Raketa se tyčila uprostřed kotlinky jako maják v moři, jehož vlny právě zkameněly.

„Jak se ten čas vleče...“ povzddechla si už poněkolkáté Mina. Kolikrát prošla kabinou, kolikrát vyhlížela do tmy – s ní i ostatní.

„Měli jsme jít hned, Mino. Neměli jsme čekat. Přece bylo jasné slyšet, jak Ian volal Gerta!“

„Slyšet, slyšet! Především jsem neměla Iana pouštět samotného! A taky jsem měla pamatovat na to, že spadne noc!“

„Uklidni se, stejně se za chvíli rozední. Kyslíku mají dost, elektrické energie taky – asi zabloudili. To je všechno.“

„Nebo se jim něco stalo, Pite!“

„Prokrindáčka, co by se jim mělo na takovém hloupém asteroidu stát?“

Nikdo mu neodpověděl.

Lena přitiskla tvář k oknu. Světlo reflektoru netečně poskakovalo po skálách.

„Proboha! Zastavte to! Zpátky!“

Ukazovala roztřesenou rukou do tmy. Sava bleskurychle otočil ovládačem. Světelný paprsek se zastavil a pak se zvolna vracel.

„Tam! Tam! Vidíte to?“

Z temného stínu za hrotitým pilířem na okraji kotliny se sunula jakási beztvará nestvůra. Jako by tápala za světlem reflektoru, který ohmatával okolní skály. Pak to dolezlo k okraji kotliny, překulilo se to a rozpadlo na dvě postavy ve skafandrech. Zůstaly bezvládně ležet.

„To jsou oni!“

Lenin výkřik je vyburcoval. Rozběhli se k výstupní komoře. Sava a Pit toho dne překonali rekord v oblékání těžkých

skafandru.

„Vy tu počkejte!“ zarazil inženýr děvčata. „Stačíme na to sami! Musíte je co nejrychleji vytáhnout z toho brnění. Když budeme všichni ve skafandrech, nebude to k ničemu.“

Pancéřové dveře komory za nimi těžce zapadly.

Gertovi se vracelo vědomí jen pomalu. Jako by ještě napůl spal a chtěl si na něco vzpomenout. Ale na co si chtěl vlastně vzpomenout? Nebo se mu to všechno jen zdálo?

Zlato!

Spousty zlata! Jak krásně se ten valoun leskl!

Nemohl od něho odtrhnout oči – a vypnul rádio. Ano, tak to bylo. Už si vzpomíná. Slyšel jen bušení krve ve spáncích. Zapomněl na všechno – úplně na všechno. Byl jen on, jeho ruka, v ní kus zlata. Třpytilo se... A potom – přízrak! Stál za ním ve skafandru a nejspíš mu to zlato chtěl vzít!

Ne, to nebyl přízrak! Byl to Ian!... A on se ho tak polekal. Kde vlastně zůstal?

Gert začal trhaně dýchat. Tolik se mu chtělo otevřít oči, utéci před vzpomínkou. Pořád ještě vidí Iana ležet hluboko pod skalní stěnou, bez života. Zabil ho! Nejdřív ho oslepil – a potom zabil!

Musí k němu! Aspoň donese jeho tělo k raketě! Pak se odplíží někam do skal, aby tam zemřel. Nemůže se k nim vrátit... Nesmí!

Něco příjemně chladivého mu přikrylo čelo.

Ach tak, dochází mi energie, vytápění skafandru už jen dobíhá! Přichází smrt. Podívá se jí tedy do očí...

Zvolna otevírá víčka – nad ním byl známý strop jeho kabiny v Arně. Několikrát prudce mžiká. V hlavě mu ostře škubne. Kde to vlastně je? Opravdu v raketě – jak se tam dostal?

„Geite, už jsi vzhůru? Slyšíš – Gerte!“

Poznal Minin hlas a opatrně pootočil hlavu. Uviděl injekční stříkačku v ženské ruce.

„Hrozně jsi před chvilkou stěnal, dala jsem ti něco pro uklidnění. Počkej – máš na čele studený obklad.“

„Mino... já...“

„Tiše, Gerte! Nemluv zbytečně – jak se cítíš? Máš nějaké bolesti?“

„Ne – jen hlava.“

Najednou se rozplakal.

„Mino, zabil jsem Iana! Zlato... to prokleté zlato!“

Pohladila ho po tváři.

„Uklidni se, Gerte, nikoho jsi nezabil. Ian je tady, v pořádku. Rozhodně víc než ty. Dopadl měkce, do prachu – není tady skoro žádná přitlačivost. Byl jsi nemocen... Víš, je to taková hloupá nemoc, na kterou chce svět navždycky zapomenout.“

Dveře do kabiny se pomalu otevíraly. Ve skulině se objevila Lenina hlava.

„Hej! Pojdte sem! Gert už je vzhůru.“

Z chodby zazněla lanová kytara. Zpíval starou pirátskou :

Johoho, bylo nás tam roku onoho,

johoho... třináct chlapů, statných lodníků!

Vpochodovali v zástupu do kabiny. Marně je Mina napomínala, aby dali pokoj, že Gert ještě potřebuje klid.

„Nech je,“ usmál se. Díval se na malou náplast na lanově čele. A pociťoval něco jako vděčnost.

V kabině rakety na asteroidu 1854 L jako Lena...

NEW YORK TIMES – inzeráty č. 87/CII – February

Kupujte pozemky na Marsu! Marsovská exploatační vám nabízí celou řadu výhod! Výhodný splátkový systém vám zaručuje přímo omračující prosperitu! Klima zdravé, půda neobyčejně výhodná. Ideální příležitost pro farmáře!

PRVNÍ STÁDO

Kalifornie stála dobré dvě minuty na plameni, než se její teleskopické podpěry přisály k betonové ploše marsovského raketodromu. Neobvyklému přistání přihlíželo z bezpečnostního sektoru skoro celé osazenstvo americké základny Xandr. Něco takového se hned tak nevidělo!

Řidič pojízdného nákladního výtahu Bird se naklonil k pomocníkovi Texovi a snažil se překřičet řev raketových motorů:

„Že by nám konečně posílali ty slíbený čerstvý vajíčka?“

Tex, zahloubaný do luštění křížovky – což bylo jeho nejmilejší zábavou v každé volné chvíli – polekaně nadskočil. Místo odpovědi si významně poklepal ukazováčkem na čelo.

Kalifornie zhasla motory. Uši ucítily ticho jako bolest. Obrys rakety se roztřepal v proudech stoupajícího vzduchu, který vyvrhovala rozpálená betonová plocha. To právě začalo pracovat ochlazovací zařízení přistávací rampy.

Na panelu před Birdem zablikala signálka. Uvítal to mrzutým zabručením:

„Jen se neplaš! Dobřejch deset minut máme ještě čas.“ Jako by ho mohl dispečer slyšet při nezapojeném radiotelefonu!

Tex zvedl hlavu od křížovky.

„Hele, Birde, tos myslel prve vážně s těmi vajíčky?“

„Copak to opravdu nevis, křížovkáři? Přivezli tajenku k tyhle hádance!“

Řidič se uchechtl a vytáhl zpod sedadla přeložené noviny. Bylo to pár týdnů staré číslo pozemských News, které tu a tam nějaká raketa dovezla spolu s jinými novinami a časopisy pro osazenstvo Xandru.

Obratně rozložil plachtu papíru a zapíchl prst doprostřed stránky. Byl tam velký barevný obrázek, na němž převládala brčálově zelená. Tex se sklonil k novinám, aby líp viděl na rozsáhlý inzerát.

NOVÉ MOŽNOSTI AMERICKÝM FARMÁŘŮM. ROZSÁHLÉ ZELENÉ PLÁNĚ – SKVĚLÉ MOŽNOST! CHOVU DOBYTKA!
ZLEVNĚNÁ PŘEPRAVA PRO PRVNÍ ZÁJEMCE!
ZAJISTĚTE SI POZEMKY NA MARSU!
AMERICKÝ SEKTOR JE VÁM OTEVŘEN!

Pomocníkovy oči skákaly od jednoho tučně vysázeného titulku ke druhému.

„Tak voni přivezli dobytek?“

„Jo. První stádo.“

Pohled z okna rakety připomínal vyhlídku z rozhledny. Dlouhý Davy poněkud ohnul své kostnaté tělo, aby líp viděl z kulatého iluminátoru, jehož kryt piloti po přistání odklopili.

Tak tohle je tedy Mars!

Kousek dál od betonové plochy se krčila osada z montovaných baráků, stranou vypíchla svou lesklou věž řídicí stanice kosmodromu. Nalevo se táhla řada startovacích věží jako stádo dlouhokrkých žiraf. A mezi tím vším se proplétaly široké a lesklé stuhý silnic. Bylo to dokonale pozemské a známé.

Ale z rakety bylo vidět i dál. Za obvod základny, za hranice této pozemské osady... Mírně zvlněná rovina mizela až za obzorem Moře! Zelené moře!

Davymu se zdálo, že se dívá z majáku uprostřed malého ostrůvku. Všechno se vlnilo, měnilo barevné tóny od světlé až po těžkou tmavozelenou. A vystřelovalo lesklé šípky, jako když se slunce odráží od skutečných hřebenů mořských vln.

„Zelený pláně!“ nezadržel už Davy hlasitý výkřik. „Hójojó-tarárá! Dicku, pojď se podívat! Honem! Je to jako na obrázku!“

Ted' už i rukama přivolával mladíka, který rovnal u dveří hromádku zavazadel. Ten se k němu přiklátil širokým krokem lidí, kteří jsou zvyklí prosedět většinu svého života v sedle. Chtěl se tvářit klidně, nevzrušeně – ale i v jeho očích se zavlínily ty zelené pláně.

„Táto,“ jen to dých! „Docela jako prerie! Jupííí!“ Zavýskl pastevecky, jako by už pod sebou cítil pružné koňské tělo, vítr hvízdající do uší, jako by už slyšel bučení stáda rozbíhajícího se na té zelené pastvině.

„Jen aby to dobytek žral, Dicku,“ procítl otec Davy. Starostlivě si drbal zarostlou bradu.

„A proč by to naše krávy neměly žrát? Copak jsou jiný než ruský? Přece ti to říkali a panu Stetsonovi taky, že to Rusové ve svém sektoru už vyzkoušeli.“

„Říká se ledacos, Dicku. Hlavně když jde o peníze. Jen si vzpomeň, co nám tehda povídal ten agent, když nás lákal, abysme si koupili to vojetý auto. Já ho vyhodil, ale nalítl mu starý Bloody. Byl pak rád, že za ten křáp dostal aspoň pár centů ve starém železe.“

„Ale co, táto. Beztak je to dobytek pana Stetsona – my jsme jen pastevcí.“

„Takhle nemluv, Dicku! At' je čí je, musíme se vo něj postarat. To je naše povinnost! A potom, jak by k tomu ty ubohý krávy přišly, kdyby letěly takovou dálku chcípnout?“

Dveře do kabiny se pootevřely a škvírou nakoukl pilot.

„Pánové, vystupujem!“

Mlčky na sebe pohlédli a rozebrali si zavazadla. Ne, nic tady nezapomněli.

Bird obratně přimáněvoval s výtahem k objemnému trupu rakety. Horní rameno se octlo právě u vykládacího otvoru.

„Dobrý!“ křikl Tex, který mu venku ukazoval, jak má najet. Kolem se hemžila vozidla technické služby.

„Hotovo?“ ozval se z reproduktoru dispečer.

„Jo, můžeme,“ odpověděl Bird a stiskl tlačítko.

Plošina výtahu se zvolna rozjela vzhůru. Tex se rozběhl a naskočil, byl to jeho obvyklý kousek. Bird si vždycky radši dával pozor, aby mu ten blázen – jak říkával – neskočil vedle. Přitáhl páku a plošina stoupala rychleji.

„Helou, hoši! Tak co to dneska bude?“ volal pomocník, když dojížděl k vykládacímu otvoru.

Z rakety se vyklonil skladník.

„Helou, Texi! Copak dělaj křížovky?“

„Statečně odolávaj mý blbosti! Sem strašně nevzdělanej... Teda, to byl dneska vobrázek, to vaše přistání.“

Skladník mu nestačil odpovědět. Z nitra rakety vyvážel palubní jeřáb vysokou bednu.

„Zacházejte s tím, opatrně, hrome!“ houkl nazlobeně dovnitř, když obsluha spustila náklad tvrdě na plošinu výtahu.

„A vy taky!“ obrátil se na Texe. „Když už jsme to dovezli v pořádku až sem!“

„Co je to za křehkosti?“

„Dobytěk, ty chytřej. Krávy a býci...“

„A to jste je vezli v těch bednách?“

„Jo. Viš ty vůbec, co dokáže taková kráva v beztlížném stavu? Samou hrůzou jí zatvrdne mlíko! Pak je náramně vzteklá!“

Tex se přišerně rozchechtal. Představil si krávu poletující s roztaženými nohama uprostřed rakety a skladníka, jak ji

přítom dojí.

„To teda musí bejt veselohra!“

„Có?“ vykulil na něho oči polekaný skladník.

„Ale ta kráva v beztlížném stavu.“

„Hele, nech těch pitominek – a radši vykládej. Taky chci mít volno.“

Tex obhlédl uložení bedny a stiskl odesílací tlačítko. Výtah začal sjíždět k zemi. Pak už putovala jedna bedna za druhou z rakety na přepravní vozy, které s nimi hned odjížděly k osadě.

„Tak – a poslední,“ odfoukl si upocený skladník. Sedl si na sklápěcí sedátko vedle dveří. Nebyl ještě aklimatizován, proto se v řídkém marsovském ovzduší brzy unavil.

Tex zatím uvolňoval bednu z háku. Zdálo se mu, že zevnitř zaznívá bučení, ztlumené neprodyšným obalem. Přitiskl ucho na stěnu.

„Ta ale musí řvát,“ usoudil. „I takhle je to slyšet.“

„Kdybyste v tom musel bejt pár tejdnu zavřenej, tak byste asi řval taky,“ ozvalo se mu za zády.

Otočil se. Ve vykládacím otvoru stáli dva muži. Hned na první pohled poznal, že je to táta se synem. V rukou drželi vaky.

„Páni,“ vyrazil překvapeně. „Co to máte na sobě? Jdete na maškarní bál?“

Bylo to opravdu něco neobvyklého, aspoň pro něho. Měli na sobě úzké kalhoty ze silné látky, stažené v pase širokými opasky, dole měli nohavice zastrčené do polovysokých jezdeckých bot. Krátké nezapnuté kabáty odkrývaly teplé košile. Ale nejzajímavější ze všeho byly jejich klobouky se širokou střechou a pestré šátky na krku.

„Copak se vám nezdá, mladíku?“

„No – vypadáte, víte – jako kovbojové!“

„A co jste myslel, že jsme? Snad baletky?“

„Přivezli jsme je s tím dobyt看, Texi,“ vysvětloval skladník.

„To mě teda podržte! A kde maj kolty?“

„Budte bez obav, příteli. Máme je s sebou. Kdoví jaký potvory taky na tom Marsu potkáme.“

Tex se po nich ještě jednou podíval a neřekl už nic. Stiskl tlačítko a výtah se rozjel.

Kolem drátěné ohrady za posledními domky osady se nakupila hromada zvědavců. Pokaždé, když přijel vůz s bednami, opakoval se stejný obrázek. Nejdřív pomocníci odstranili z bedny horní polovinu a vpředu sklopili stěnu. Potom se objevila kráva. Býčků bylo jen několik. Zvíře chvíli stálo a pak se polekaně rozeřvalo.

Ale v řídkém ovzduší to dlouho nevydrželo, za chvíli už jen sípavě lapalo. Z bedny museli každou krávu doslova vytlačit. V ohradě si ihned těžce lehla na zem a třeštila vybulenýma očima do prázdna.

„Kdepak, říkám vám, že to ta zvířata nevydrží!“

V hloučku u plotu se začali dohadovat.

„A proč ne? Je to spíš únavou po cestě.“

„To je fakt. Jen si vzpomeňte, jak jsou po letu utahaný lidi. Vsadím se, že do týdne všechno pochcípá.“

„Koukejte, přivezli i koně!“

Nechali na chvíli hádky. Ale ani čtyři koně, které právě vyložili z beden, na tom nebyli líp.

„Vidíte?“ triumfoval pesimista. „Taky jsou na padnutí! A kůň už něco vydrží!“

„Tedy, mezi námi, pánové, nám je na padnutí taky,“ skočil jim kdosi do rozmluvy. Ohlédl se – a uviděli dva kovboje.

„Dobrý den vespolek,“ pozdravil tatík Davy.

„Helou,“ protáhl mladík. „Tak sme tady.“

„Helou,“ odpověděli.

„Říkej mi Davy – a tohle je můj Dick. Máme tady pást tenhle dobytek. Slyšeli jsme vás trochu, jak se dohadujete vo tom dobytku. Jistě se v tom vyznáte líp, když jste odtud, ale já si myslím, že se z toho přece jen vzpamatujou.“

„Samozřejmě! To se ví...“ přikyvovali souhlasně. Jen pesimista se nechtěl dát. Dál vedl svou:

„A já vám znovu říkám, že natáhnou brka. Tohle je pro ně úplně cizí prostředí!“

„Rusům dobytek vydržel,“ ozval se Dick. „Na Zemi toho byly plný noviny.“

„To známe! Potřebovali reklamu, aby někoho nachytali.“

„Víte, že už mě ty vaše řeči štvou?“ rozpálil se najednou chlapík s nazrlym ježkem. „Nic vám není po chuti! Co Rusové dokážou, to už dávno víme. A spolupráce je s nimi moc dobrá. Jen kdyby se toho u nás drželi všichni. Ale zrovna tahle Marsovská exploatační společnost, co si kdovíjak sehnala práva na využívání zdejších pozemků, patří mezi ty všiváky, který nemám rád! – A vy,“ zrzek se obrátil na pesimistu, „vy jste taky pěkněj všivák! Radši zmizte, než vám ten váš kulatěj ksicht předělám na krychli! Rozumíte?!“

Zrzek mávl výhrůžně pěstí a tlouštík začal bázně ustupovat. Hlouček se rozesmál.

Když se čtvrtý den oba honáci přiloudali k ohradě, zvedl se ryzák se země a zaržál. Přišel blíž a strčil teplý čumák Davymu do dlaně. Dlouhán ho pohládl a dal mu kus cukru. Blesk vzal mlsek opatrně do pysků a rozběhl se jako vítr podle hrazení!

Dobytěk začal polekaně bučet, ostatní koně se zvědavě otáčeli.

„Myslím, že jsme se měli tenkrát s tím ubřečeným tlouštíkem vsadit! To jsme teda měli, táto.“

Davy se šťastně rozesmál. A Dick? Přeskočil hrazení a v rozběhu se vyhoupl na Bleskův hřbet. Kůň zařehotal a vesele pohodil hlavou.

Ted' se k těm dvěma bláznům – ke koni a člověku – připojili i druzí koně. Připomínalo to cirkusovou arénu.

„Jupííí!“ výskal Dick a skákal z jednoho koně na druhého.
„Mládi!“ ušklíbl se spokojeně Davy – a šel pro sedla.
Za půl hodiny už s Dickem klusali do širé zelené pláně za osadou.

Marsovská exploatační společnost vlastnila v osadě jeden z největších domků. Zástupce přijal oba honáky velmi přívětivě.

„Už jste se rozhodli vyrazit?“

„Ano, pane. Dobytek si přece jen zvykl. A pak, snad nemusíme cestou spěchat... Jak je vlastně daleko na pozemky pana Stetsona?“

„To záleží na vás, pánové. Naše společnost dala prvnímu zájemci zvláštní právo – v rájonu, který máme osídlit, si může vybrat podle vlastního uvážení. Co se bude panu Stetsonovi hodit, to mu připadne.“

„Hm, vypadá to slibně,“ zabručel Davy. „Ale má to jeden háček. Ani já, ani Dick to tady neznáme. Jak máme panu Stetsonovi vybrat to nejlepší, že jo!“

„Dostanete mapu. Není sice ještě dokonalá, ale určitě vám postačí.“ A zástupce společnosti ji před nimi rozložil.

„Myslím, že bude správné, když poženete sem – do těchto míst. Podle našeho průzkumu je tam i dostatek vody. Taky je tam to, čemu tady říkáme les. No, to už sami uvidíte. Jsou tam takové nevysoké pahorky, spíš zvlněný terén. Noci jsou chladnější, dá se líp spát. Jinak je tady v okolí dost vedro.“

„A jak to bude s jídlem?“ zeptal se otec Davy.

„O zásobování se postarají naše vrtulníky. A o spojení zase vy touto vysílačkou,“ ukázal jim zástupce červenou bedničku, kterou měl na vedlejším stole. „Obsluhuje se velmi jednoduše, údržbu nepotřebuje žádnou.“

Ještě jim vysvětlil, co a jak mají udělat, a vyprovodil je ze dveří.

Otec a syn vyrazili zvolna ulicí. Každý, kdo je potkal, se za nimi ohlížel. Těch několik desítek obyvatel osady je už dobře znalo, ale bylo to pořád něco neobyčejného vidět tady mezi samou technikou dva pravé kovboje na koních!

Na konci ulice je dohnal malý otevřený elektromobil.

„Helou, pistolníci!“ zdravili Bird a Tex. Zpomalili a jeli vedle koní.

„Helou, mládenci! Co nového?“

„Máme volno, Davy, tak vyrazíme na lov.“

„Ale dejte pokoj, Birde, copak se tady daj podobné věci provozovat?“

„Jejej, příteli! To byste teprv koukal. I já jsem ty potvory marsovské dají. Sice ne všechny, ale například králíci jsou moc dobrý. Tedy – jen jim tak říkáme. Ale našim se vůbec nepodobají. Leda tím, že taky hopsaj a panáčkují.“

„Slyšíš to, Dicku? Ještě že jsme se s nimi setkali! Tohle nám nikdo neřekl! A my zítra vyrážíme se stádem ven.“

„Vy už chcete vyrazit? A není to trochu brzo?“

„Jen se podívejte na naše kobyly, jak si vyšlapují. Dobytek je už taky v pořádku... Kdybyste měli trochu času, Birde, byl bych moc rád. Že byste nám jako něco pověděli o tom, co tam venku můžeme potkat.“

„Hej, Texi, co říkáš?“ šťouchl Bird loktem do pomocníka. „Že by sis doložil tu křížovku a já bych si s nimi mezitím trochu popovídal?“

„Ale jo,“ souhlasil Tex a otočil volantem. Zastavil před malým bufetem.

Seděli nad sklenkami dobré dvě hodiny. Bird vykládal a Tex chvillemi na souhlas kýval hlavou. Jen několikrát promluvil, když se jich ptal na nějaká slova, která čímsi začínala a čímsi končila nebo měla tolik a tolik písmenek. Při loučení Bird oběma honákům připomínal :

„Jak jsem vám říkal! Největší bestie jsou liškouni. Skáčou jako blechy a zuby mají jako dýky. Nenechte se mýlit, že jsou malí! Jak říkám, bestie! Tak šťastnou cestu!“

Vyrazili se stádem časně ráno. Jen málokdo je viděl odcházet.

„Hou, hou!“ pobízeli křikem dobytek.

Vpředu jel Davy a vedl oba nákladní koně, na které naložili zásoby a všechno, co potřebovali pro dlouhý pobyt na pláních. Dick na hnědce jel za stádem a pobízel loudající se kusy.

Bledé slunce se před nimi zvolna zvedalo nad obzor a vracelo pustinám jejich zelenou barvu.

Pak o nich dobrých čtrnáct dní nikdo neslyšel. Až teprve posádka vrtulníku společnosti přivezla první zprávy. Bird se potkal s pilotem v bufetu.

„Jak se jim daří? Povídej!“

„Fantastický, člověče! Fantastický,“ rozpálil se pilot. „To se nedá vyprávět, to se musí vidět! Já tam bejt tejden, tak se asi zblázním.“

„O co vlastně jde?“

„Že vůbec nikdo z nás nemá představu o tom, jaký je to strašnej život na těch pláních. My si tady sedíme – a ven si vyjdeme tak na pár hodin. Co my vůbec víme o pláních?“

„Říkáš, že je to těžkej život? Tam venku?“

„To ti dám písemně!“

A zase o honácích nebylo pár týdnů slyšet.

Nové zprávy přinesl tentokrát Tex.

„Liškouni jim zakousli dva kusy,“ spustil mezi dvěma bufety. Bird hned pochopil, o kom pomocník mluví.

„A kruci! Dyť jsem jim říkal, že jsou to bestie, ať si na ně daj pozor. A co jinak?“

„Asi se jim brzo otelí nějaký krávy.“

„Páni, první telata na Marsu! Kdo to jakživ slyšel?“

„Jo, a taky hoši od společnosti říkali, že jim tam mají poslat montovaný barák. Už prej se konečně usadili a udělali pro toho jejich starého zábor pozemků.“

„Koukejme, co toho víš! A přitom to z tebe leze jako z chlupatý deky. No, já jim přeju jen všechno nejlepší...“

V noci je probudila poplašná siréna.

Celá osada se otřásala v prudkých náporech větru. Něco bez přestání bubnovalo na střechu i stěny. Znělo to suše a ostře. Za oknem byla hluboká tma.

Bird vyletěl z postele.

Rychle se oblékli a vyběhli do předsínky.

Bird se pokusil pootevřít opatrně dveře. S prasknutím se rozletěly a porazily ho. Tisíce drobných jehliček ho začalo bodat do obličeje. Zvedl ruce, aby si zakryl oči.

Tex sklonil hlavu a rozběhl se proti dveřím. Prudkým nápojem je přirazil. Za těch několik vteřin stačil vítr nafoukat dovnitř závěj písku.

Bird ležel bez hnutí.

„Je ti něco?“

Až teď spustil ruce s obličeje. Měl ho plný drobných krvácejících ranek. Jako by mu někdo špendlíkem popíchal tváře.

„Texi! Slyšíš – Texi! Oni jsou na pláních!“

„Kdo?“

„Davy s Dickem! A stádo! To je peklo!“

Pomocník si přitiskl ruku na ústa.

Běsnění trvalo dvě hodiny. Pak náraz přestalo. Odkud přišlo a kam zmizelo, to nikdo nevěděl. Byla to jedna ze záhad Marsu, kterou se zatím nikomu nepodařilo rozluštit. Vědělo se jen to, že se někdy nad písečnými pouštěmi zvedne vířivá bouře, která zanechá spousty písku až do vzdálených oblastí. Kam tato zkáza spadne, tam je nadlouho zničen veškerý život.

Ale taky se vědělo, že marsovská zvířata dovedou předvídat příchod nepohody a závčas se vzdálí z ohrožené oblasti.

Ráno se Bird a Tex jen těžce prodírali písečnými závějemí v ulicích osady. Všude se už pracovalo, několik domů bylo těžce poškozeno, na mnoha místech bouře přerušila elektrické vedení. Poškodila i vodovod.

Zaslechli, že na kosmodromu se převrhla raketa a poničila dvě rampy.

„Člověče, to je hrozný! Jestli je to zasáhlo – tak už je nikdy nikdo nenajde. Zůstanou pod pískem a na nich vyroste nová tráva.“

„Nestraš, Birde. Třeba tam bouří vůbec neměli!“

Před domem společnosti rachotil buldozer a odhrabával písek.

„Je tam zástupce?“ zeptal se Bird řidiče. Byl to shodou okolností pilot vrtulníku.

„Helou, Birde! Co sháníš?“

„Jestli nevíte, co je se stádem?“

„Cože?“ nepochopil hned pilot. Pak sebou trhl. „Jo, se stádem? Hrome! Pojdte dovnitř.“

Proběhli chodbou do kanceláře.

„Promiňte pane, že rušíme...“ omluvili se zástupci společnosti.

Zvedl k nim hlavu od telefonu a vyběhl je očima, aby si sedli.

„Co máte na srdci?“

„Ty dva... s tím stádem, víte?“

„K čertu! To by byl malér!“

Zástupce stiskl tlačítko, rozsvítila se zelená.

„Rádio? Jo, to jsem já. Berte, máte spojení s vysílačkou těch honáků pana Stetsona?... Ne? Hrome, tak je hned volejte! Jdu k vám.“

Vyskočil od stolu.

„Pojdte taky!“

Pospíchali za ním chodbou. Už ve dveřích radiostanice slyšeli nepříjemné pískání. Klesalo a stoupalo podle toho, jak Bert otáčel ladicím knoflíkem.

„Co je to?“

„Signál na jejich vlně, pane. Nejsem z toho moudřej, je to jen nosná vlna. Když je volám, tak neodpovídají, ale podle toho pískání musej mít stanici zapojenou.“

„To tedy vypadá pěkně, co, Jime, máte vrtulník v pořádku?“

„Ano, pane. V hangáru bouře škodu nenadělala.“

„Tak se tam leťte podívat!“

„Můžeme letět s ním?“ ozval se Bird. „Jestli vás tady nepotřebujou...“

Vrtulník letěl nízko nad zemí. Tam, kde ještě včera byly zelené pláně, byla teď jen písečná poušť. Kus za osadou se sice tu a tam jako zázrakem zachovaly zelené ostrůvky, ale nebylo jich mnoho. Zkáza se táhla v širokém pruhu právě ve směru jejich letu.

V kabině se neustále ozýval pískot vysílačky. Řídili se jejím signálem jako světlem majáku.

„Nějak se mi to nelíbí,“ řekl už několikrát pilot. „Mám dojem, že letíme špatně. Jenže, kdo se tady má teď vyznat?“

Bird mu neustále odpovídal.

„Jednou je to signál z jejich vysílačky, tak co pořád máš? Třeba je ta bouře někam zahнала. Nebo od té doby, co jsi u nich byl, změnili místo.“

„Proč by to dělali? Dyť říkali, že už tam zůstanou!“ trval na svém pilot.

Pískání sílilo. Už museli být docela blízko, rozhlíželi se do všech stran. Ale stádo nikde, pořád jen písčina.

„Copak jsem blázen?“ Pilot bouchl do panelu. Pískání z ničeho nic zesláblo. „Podle toho našeho křápu jsme je právě přeletěli! Slyšíte?“

„Přece nejsme slepí, Jime. Dole nebylo nic.“

Vrtulník se obloukem vracel. Pískání kolísalo. Letěli tak nízko, že proud vzduchu vířil písek.

„Radši to zvedni. Tohle nám nepomůže.“

„A vem to jako po spirále.“

„Jestli nám to bude něco platný...“

Odsunuli na jedné straně dveře a Tex si lehl na podlahu. Vykláněl se daleko ven. Bird mu pro jistotu za opasek zaklesl řemen.

Kroužili okolo místa, odkud zněl signál.

„Hej, Jime! Přistaň!“

Tex se spěšně vsoukal do kabiny.

„Co je?“

„Něco tam bylo.“

„Kde?“

„No zrovna dole pod náma.“

„Tak já přistanu, jo?“

Vrtulník dosedl do písku. Tex vyskočil a běžel nazdařbůh dopředu. Utíkali za ním. A pak uviděli kovový proutek, který jako by vyrůstal ze země. Anténa! Tex začal odhrabávat písek. Objevila se červená krabice vysílačky. V reproduktoru to chrčelo – potom se ozval Bertův hlas:

„Haló, Davy! Volá vás základna! Podejte zprávu! Haló, Davy...“

Jim otočil přepínačem.

„Haló, Berte! To jsme my – Jim, Tex a Bird. Našli jsme jen vysílačku. Ležela v písku. Ti dva tady nejsou, stádo je taky pryč... Kromě toho jsme na úplně jiném místě, než jsem s nimi naposledy mluvil. Gert ví, jak se sem ta věc dostala – a k tomu v provozu. Asi je to všechny zasypalo... co máme dělat?“

Ticho. Konečně odpověď, vlastně rozkaz:

„Vraťte se... Zbytečně ztrácíte čas.“

Osada už se pomalu zbavila škod, které jí písečná bouře natropila. Zástupce Marsové exploatační společnosti byl zdrcen. Takové neštěstí může vážně ohrozit zájmy jeho společnosti. Odradí to další chovatele od vyslání stád na Mars!

Stále častěji si připomínal slova, která mu řekl jeden ze sovětských vědců, když s ním hovořil o prvním stádu: Dokud se nenaučíme předvídat místní bouře, nedá se o nějakých stádech ani mluvit... Něco jiného je zdařilý pokus s aklimatizací, a věci úplně jinou je chov ve velkém. Nejdřív meteorologové, pastevci až po nich...

Ale co na takový názor řeknou ve vedení společnosti? Znal už předem jejich odpověď: Pane Jamesi, to není vaše starost! Pomlčte o celé věci – rozumíme si? No tak vidíte!

„Šéfe, zkusíme to s Birdem a Texem ještě jednou.“

Ani neslyšel, že pilot vstoupil do kanceláře. Tak byl zástupce James zabrán do neveselých myšlenek. Teď prudce zvedl hlavu.

„Co jste říkal?“

„Povídám, že by se to mělo zkusit ještě jednou.“

„Má to vůbec nějaký smysl? – No tak leťte!“ mávl James rukou. Aspoň mu nikdo nebude moci vytknout, že pro věc udělal málo.

Vrtulník zamířil na východ.

„Poletíme zas tam – kde měli tábořit. Je to skoro na samé hranici pásma, které bouře zasáhla,“ rozvíjel své domněnky Jim. „Co když třeba někam odtáhli? Nebo zabloudili.“

„To je možný, v marsovský trávě žádný stopy nezůstávají. Na to je moc pružná, hned se zvedá. Konec konců těch pár krav a býčků toho stejně moc nepošlape.“

Nikdo z nich se neodvažoval nahlas vyslovit, že i tohle pátrání bude nejspíš zbytečné. Navzájem si lhali a tím se vlastně utěšovali.

„Jime, přistaneme na pár minut. Bolí mě od toho koukání očí. A taky se potřebuju strašně moc...“

„Dobře. Taky se rád vyvenčím.“

Dosedli na ostrůvek trávy, pár metrů od písčité zátěže.

Vrtule se zvolna dotočila – a bylo ticho. Jen písek šustil, jak ho vítr rozfoukával. Seděli na zemi a oči měli zavřené.

Doletělo to k nim z dálky.

Poprvé to možná ani nevnímali, až když se to ozvalo znovu. Mysleli, že se jim to zdá – a tak zůstali sedět. Ale vítr to k nim přinášel znovu a znovu.

„Slyšeli jste?“

„To je přece bučení!“

„Kravský!“ dotvrdil Tex.

Vyskočili.

Pustili se rovnou přes písek. Nohy se jim bořily. Několikrát upadli. Pak se znovu dostali na trávu. Před nimi se vynořil marsovský les – divoký, nepřiliš vysoký porost modrozelených dřevin. Připomínal pozemské zákrsky nebo horskou kleč.

Vpadli do té džungle. Větve jim rvaly kabáty, šlehaly je do obličejů, píchaly je do prsou. Nedbali na to.

„Helou! Co tady děláte?“ vykřikl někdo radostně.

Prodrali se houštím na malou mýtinu. Uprostřed plápolal ohniček. U něho stál Dick s pánví v ruce. Něco na ní syčelo a prskalo.

Vrhli se na něho, až ho porazili. A křičeli.

„Dejte pokoj, medvědi!“ bránil se Dick. „Dyt’ ste zničili celej oběd! Vy ste taky – co se děje? Vypadáte jako splašený!“

Až teď si ho pořádně prohlédli. Byl pohublý, unavený a v obličejí podobaný jako Bird. To mu udělal písek, uvědomili si. A začali se ptát jeden přes druhého. Rozchechtal se.

„Táta? To se ví, zdravěj jako řípa – někde se toulá v lese. Ale každou chvilku se už musí vrátit... co? Aha, jako ta bouře?“

No, než to přišlo, tak začalo být stádo nepokojný. A koně taky. Pak se splášili a utekli nám do lesa. Hned nám to bylo divný... A táta povídá: Dicku, něco se děje, ty zvířata to cejtěj. Seber krámy, jde se za nimi – to se mi nelíbí. Tak jsme sbalili, co se dalo, a vpadli jsme sem do lesa.“

„A co vysílačka? Chtěli jste přece vysílat, ne?“ vpadl mu do řeči pilot.

„Jak to?“ nerozuměl Dick. „A jo! – No, na tu sme v tom kalupu zapomněli – to víte, v takovým případě si člověk hlídá užitečnější věci. Pánve, vajíčka, slaninu – a hlavně stádo.“

Tex se plácl do stehů.

„Pak to má na svědomí ta bouře! Sebrala vysílačku, a jak s ní tloukla a mlátila, musel se nějak otočit knoflík. Zaneslo ji to strašně daleko odtud.“

„Možný to je. Ale abych vám to dopověděl – no ne?“ řekl Dick. Sebral pánev a začal připravovat nový oběd. Teď už pro pět osob.

„Zkrátka ten les nás zachránil. V tom větru se krajní větve nějak spojily, takže písek schytaly. Dovnitř ho spadalo jen málo. Od té doby jsme se stádem tady.“

Obratným nadhozením převrátil na pánvi plátky slaniny. V ohni zaprskalo několik kapek tuku, který vystříkl.

Z lesa se ozvalo dlouhé zabučení. A hned potom hlas starého Davyho.

„Chlapče, honem! Už je to na světě!“

Rozběhli se mezi stromky, Dick první – s pánví v ruce. Tatíkův hlas je spolehlivě vedl stále hlouběji do houštin.

Překvapeně se zastavili. Uviděli starého kovboje klečet u krávy, která ležela na trávě. Vedle se pohybovalo ještě něco mnohem menšího.

„Kluci, první marsovský tele!“ zařval Bird.

Leželo na hromadě měkkých větviček a třáso se. Davy je omýval teplou vodou. Když uviděl, kdo všechno s Dickem přišel, rozsvítilo se mu v očích. Kývl hlavou na pozdrav.

A pronesl docela prostě, jako by se vůbec nic nestalo:

„No řekněte, není to krásný tele?“

VEČERNÍ PRAHA 26 září

Jak nim sdělil dr Jiří Sládek z ondřejovské observatoře, zachytil včera krátce po jedenácté hodině další signály neznámého původu. Ani tentokrát se je nepodařilo vyluštit kybernetickými přístroji. Tajemná „oka“ tedy zůstávají i nadále záhadou.

ROZHODNUTÍ

Robot se ohlásil nevtrlivým zabučením. Petr se omluvně usmál na Zuzanu a otočil se k řízení. Sedadlo poslušně sledovalo jeho pohyby a ustálilo se ve správné poloze.

Mezitím už červený sportáček odbočil na první rychlostní pruh a uháněl po dálnici pomaleji. Petr vložil nohy do pedálů a uchopil volant. Na desce se ukázalo zelené světýlko – robot mu předával řízení.

„Děkuju, Kuliferdo!“ uklonil se pitvorně Petr.

„Prosím, pane! Já děkuji za důvěru,“ zachrčelo to plechovým hlasem odněkud zpod panelu.

Zuzana se bouřlivě rozesmála.

„Petříčku, co je zase tohle za vynález?“

„A co by? Naučil jsem Kuliferdu trochu mluvit,“ tvářil se ledabyle. Ale ona dobře věděla, že čeká na její pochvalu. Otálela s tím, chtěla ho potrápit.

„Ty jsi hračka, Petře. Co už mě ten tvůj vůz stál nervů! Je to tady jako ve strašidelném mlýně – sedneš na sedačku, ona se pod tebou pohybuje, sáhneš na nějakou kličku nebo páčku a okna se spouštějí, zavírají, střecha skládá, rozkládá, něco ti strká k puse skleničku s limonádou – a vím já, co všechno si ještě navymýšlíš? Přestanu s Kuliferdou jezdit!“ – zakončila rozhodným tónem.

Podle vozu se kmitla odbočovací znamení, za okamžik přijde přejezd přes dálnici. Petr sešlápl brzdový pedál a honem se podíval na Zuzanu. Nějak se mu nechtělo věřit, že se zlobí doopravdy.

„Hm, to je škoda... Já totiž naučil Kuliferdu mluvit vlastně jen kvůli tobě. Aby ti nebylo smutno, když s ním jezdíš sama.“

Tak tohle ji dokonale odzbrojilo!

„Fakt, Petříčku?“

„Zuzano...“

„Ty protivu!“

„Počkej, odbočka!“ vykřikl a ona se poslušně odklonila na své místo.

Sporták se provlékl serpentinou. Na mostě zamávali na rozloučenou dálnici a pak už před nimi byla jen stará silnice, lemovaná svíčkami topolů. Do kosmického střediska už nebylo daleko; padla na ně ta vždycky stejná posmutnělost lidí, kteří se za chvíli budou loučit na delší dobu. Ležela jim v očích; měli ji i v koutcích úst, když se na sebe usmáli.

Před široce rozevřenou bránou Petr zastavil.

„Tak co?“

„No...“

„Tak ahoj.“

„Šťastnou cestu, Petře!“

„A buď na Kuliferdu hodná!“

Brada se jí trochu zachvěla. Honem ji políbil, a ještě z obou stran na tváře. Vzal si kufík a vystoupil.

Dívala se, jak zrychluje krok a pak už skoro běží k vzdálené hlavní budově. Slyšela i starého vrátného, jak mu odpovídá místo pozdravu:

„Už se po tobě sháněli. Řek sem jim, že asi přijedeš pozdě.. Jako vždycky. Že nemusejí mít strach.“

Sešlápla prudce rychlost.

„Kuliferdo, prosím tě, najdi mi nějakou hudbu.“

Pod panelem to zavrčelo.

„Ano, Zuzano, najdu vám hudbu. Vážnou, nebo lehkou?“

„Já nevím. Je mi smutno.“

„Pokusím se.“

Tiché šumění elektromotoru přehlušila měkká melodie. Kuliferda vybral lyrickou píseň z Picciho muzikálu „Gondoliéri vesmíru“...

V ordinaci bylo prázdno.

Samozřejmě!

Petr nazlobeně uhodil do plechové skříňky u dveří.

„Haló, je tam někdo?“ zeptal se ztlumený hlas.

„Karle?“

„Hned! Moment!“

Za dveřmi s nápisem LABORATOŘ zacinkalo sklo. Když se otevřely, objevil se usměvavý tlouštík v bílém plášti. V ruce držel balíček papírů.

„A hele, Petr! Copak potřebuješ?“

„Nazdar. Že se ptáš!“

„Jo vidíš,“ tlouštík se ťukl prstem do čela. „Já si dělal fotografie, moc se mi povedly. Byl jsem na jezeře a mám nějaké divné ptáky. Vůbec je neznám, musím se někoho zeptat. Pojd' se kouknout!“

„Karle...“ zaprosil a svlékal se.

„Já vím.“

Hodil snímky na stůl a šel k diagnostickému automatu. Otočil vypínačem a skříň se rozevřela. Petr si lehl dovnitř, lékař mu připevnil snímací kontakty a nastavil čidla přístrojů.

„Hotovo – jedem!“

Ordinace se naplnila jemným hučením. Doktor sebral pohozené snímky a rozkládal je po stolní desce.

„Člověče, to oteplení severních končin dělá divy. Co já se pamatuju, tak jsem tady tolik vodní havěti neviděl,“ rozpovídal se. „Ale jaký! Že se o to ti naši přírodovědci nějak málo zajímají, co myslíš? Jo, ty nemůžeš. Já vím, tak až potom.“

Automat zazvonil a čelisti se odsunuly. Petr pomáhal doktorovi snímat kontakty. Při oblékání konečně projevil zájem.

„Tak ukaž ty výtvary, člověče, proč ty ses vůbec dal na doktora? Buď jsi měl být fotografem, nebo radši přírodovědcem.“

„Ale to by nebylo ono. Doktorinu dělám rád – a tohle mě zas baví. Moc často mě sice s sebou do posádek neberou, ale takhle jsem stejně víc platnej. Aspoň nemusím sedět v raketě. No né?“

„Hehe – tak to tě musíme zas někam naplánovat. Stejně jsme spolu už dlouho nikam neletěli. A teď mi dej tu kartu, beztak mě starej setře... Měl jsem se hlásit už před hodinou.“

„Jo, páni piloti – to holt byla vždycky elitka.“

„Dej pokoj.“

Doktor vytáhl z automatu kartu a zběžně ji přehlédl.

„Všechno dobrý – s kým vlastně letíš?“

„S pětsetpatnáctkou!“

„Tak ahoj! A stav se někdy.“

Šéfpilot se zvedl z křesla a přijal Petrovo hlášení:

„Pilot-kosmonaut Marek, nástup do služby!“

„Děkuji, děkuji, Petře. Už jsem na vás měl dopal...“

„Soudruhu Barane...“ pokusil se o omluvu.

„...ale já vím, že ještě není pozdě. Mám rád, když pilot nastoupí aspoň o půl hodiny dřív. A ne o čtyřiašedesát minut po předepsané době. Tohle nás učili ještě na Bajkonuru – a mělo by to platit dodnes! Jenomže dneska? To není žádné lítání, ta naše kosmonautika! Letíš si, kdy chceš, kam chceš a jak chceš... Nevím, asi stárnu.“

Až teď si Petr všiml, že v druhém křesle sedí postarší muž. Že by tohle byl důvod šéfovy netrpělivosti?

„Nepoletíte s pětsetpatnáctkou, mám pro vás jinou práci. Tady profesor potřebuje pilota.“

Profesor, uvědomil se Petr, to je přece profesor Martonov! Samozřejmě, teď se mu právě tak představil – slavný Martonov! Pozorně poslouchal, co mu říká:

„Můj asistent a zároveň pilot trochu přebíral sluníčka. Úžeh a popálená kůže. Usnul – a neměl. Jenomže já podle programu mám odletět k pozorování. S Táňou na všechno nestačíme. Asistenta oželíme, ale pilota potřebujeme. Sergej, tedy soudruh Baran, navrhuje vás – znáte rakety třídy Kopernik. Jsou trochu jiné konstrukce než ostatní. Tak co tomu říkáte?“

„Jak dlouho to má trvat?“

„Deset až čtrnáct dnů. Koordináty jsou trochu složité, ale není to daleko. Tak pět čtverců – tedy za humna.“

„Dobře, můžeme být zpátky dřív než s pětsetpatnáctkou,“ usmál se Petr. Vzpomněl si na Zuzanu, jak ji překvapí.

„Jsme tedy domluveni. Za hodinu vás čekám na palubě, start v patnáct nula nula zero času.“

„Podle rozkazu, soudruhu profesore!“

Poskakoval chodbou jako malý kluk a slabounce si pískal. Stejně má štěstí! Pětsetpatnáctka je obyčejný nákladák a tedy i obyčejná cesta na Mars. Tohle je aspoň změna – a nudit se snad nebude. Martonov! To je panečku kapacita! Jeden z prvních, kterým byl kdysi udělen čestný titul vědec-kosmonaut. Létá teď ponejvíc se svou ženou Táňou, která je taky astronomka. Mají za sebou spoustu významných objevů, připravují letové trasy pro dálkové sondy i pro kosmické expedice.

Sjel po zábradlí a sklouzl se po hladké podlaze k novinovým automatům. Musí si s sebou vzít něco na čtení. Přeběhl očima nápisy a stiskl několik knoflíků. Podavač mu přisunul balíček časopisů a magazínů.

Počkat! Ještě nějaké noviny. Co byl se Zuzkou na chatě, tak ani pořádně neposlouchal zpravodajství. A teď pomalu neví, co se ve světě děje.

Se zaujetím pozoroval, jak se za průhlednou stěnou odvíjí bílý pruh, na němž zvolna vyrážejí řádky textu i plošky obrázků.

Stejně je to vymoženost, tyhle fotonoviny! Automat mu podal úhlednou složku NOVOSTÍ. Stále čerstvě doplňované, vyráběl je přímo v sobě podle údajů centrální redakce.

„A že bych něco snědl, než půjdu k Martonovi?“ položil si nahlas otázku. „No jasně, jde se!“

V chůzi rozložil noviny a zadíval se na hlavní titulky. Jeden z nich mu oči přímo přitáhl: ZÁHADNÁ „OKA“ OPĚT POZOROVÁNA!

Za rohem restaurace si počkal na nákladní vlek, který mířil ke kosmodromu. Řidič přibrzdil; bylo to známé místo, kde čekali na stop ti, kteří z nějakého důvodu nepoužili osobní dopravy.

„Budte zdrav, Marku! Tak kampak dneska?“

„Ahoj, Kardane. Potřebuju ke Kopernikovi.“

„Letíte s Martonovem?“

„Má nemocného asistenta.“

„A to jo. Co říkáte těm okům? To je panečku věc! A kde jsou naši vědci? V loji! Jen se dohadují, ale aby to někdo kloudně vysvětlil, to ne. A vůbec, měla by se vyslat pořádná eskadra kosmoletů, která by ty prevíty pochytila. No co si myslíte, vy jste přece pilot!“

„Abych vám pravdu řekl, měl jsem týden volno, byl jsem na chatě. Moc o tom zrovna nevím, ještě jsem si to nestačil pořádně přečíst.“

„Tak to jo... Tamhle máte Kopernika.“

Stranou od silnice se nad kruhovým bazénem jako by vznášel kulovitý trup rakety. Patřila k novému typu létajících laboratoří, konstruktéři pro ni zvolili neobvyklý tvar. Podobala se obrácené hrušce, která míří zúženým koncem k zemi. Tam dole byly jaderné motory – proto Kopernik parkoval v ochranném bazénu. Taky trochu připomínal balón, který se chystá vzlétnout.

Martonov už byl v řídicí kabině. Dohadoval se tam s někým od technických služeb o podrobnostech kolem provedených oprav. Petr počkal, až technik odešel, teprve pak se ohlásil.

„Nu, tentokrát jste přesný. Času máte dost, abyste si všechno prověřil. Seznámím vás se svou ženou... Táňo! Prosím tě!“

Byla vedle v laboratoři. Petra překvapilo, že je o tolik let mladší než profesor, aspoň o dvacet. Nebyla příliš hezká, ale hned pochopil, co ji dělá zajímavou – úsměv. Podala mu ruku.

„Vítám vás na palubě. Chtěla bych, aby se vám u nás líbilo.“

Mluvila o raketě jako o domově.

Zamlouvalo se mu to, s něčím takovým se dosud nesetkal – copak může někdo považovat nákladní nebo osobní raketu za svůj domov? To jsou jen dopravní prostředky, ale pro Martonovovy je Kopernik nejen pracovištěm, ale i druhým domovem.

Ve čtrnáct třicet zvedli Kopernika z bazénu a upevnili pomocné motory pro průlet atmosférou. Dvě minuty před třetí se Petr ohlásil kontrole kosmodromu:

„Zde Kopernik Zet třicet tři! Žádám povolení ke startu!“

Přesně za sto deset vteřin se odlepili od země.

Martonová vpadla do řídicí kabiny s nazlobenou tváří. Magnetické podrážky zpomalily její krok, a tak už z dálky hodila k Petrovi na pult několik velkých fotografií. Nesly se rychle v beztlížném stavu a drclý mu o rameno. Vzal je do ruky.

„Jen se podívejte!“ křičela skoro hystericky. „To jste pilot? K čemu tady vlastně sedíte?“

Položil si snímky na časopisy, které četl během těch nudných chvil, kdy se Kopernik pohyboval po určeném kursu. Všechno přece měly na starosti automaty podle daného programu letu.

Neviděl na fotografiích nic neobvyklého. Jenže profesorka se rozčiluje. Podíval se na ni a pokrčil nerozhodně rameny.

„A co má být?“

„Samozřejmě, soudruh pilot nic nevidí! Tak se podívejte – tady, tady a tady!“

Jezdila ukazováčkem po papíře.

„Ty hvězdy stojí a my máme také stát – tedy jako... Ale tomu snad rozumíte! Proto letíme po určitém kursu, určitou rychlostí. A najednou se objeví snímky, které jasně ukazují skluz – pohyb! Je po přesnosti! – Ted' můžem všechno začít od začátku. Kdybychom tohle vzali za základ k propočtu letového kursu kosmické sondy, můžeme si ji rovnou strčit za klobouk! Ještě štěstí, že jsem to objevila dřív než Boris!“

Po celou tu dobu, kdy takhle rozčileně mluvila, cítil, jak se mu valí červeň do obličeje. Nezmohl se ani na jediné slovíčko obrany – vysvětlovat totiž nemohl nic. Důvod nepravdivého pohybu rakety neznal! Nejradši by se neviděl. Úplný nováček, a ne zkušený pilot-kosmonaut.

Snad jí ho bylo líto. Začala úplně jiným tónem.

„Podívejte se, Petře, přece jste tady nespál. I kdyby, automatický pilot by vás svými signály probudil. Uznávám, že ta změna je nepatrná a orientační systém fotokamer při následujících snímcích bral opravu – ale pro nás jsou ty záběry i tak úplně bezcenné. Musíte okamžitě zjistit příčinu! Já zatím zajdu pro poslední snímky, abychom viděli, jestli se to neopakovalo. Boris je naštěstí zabrán do své práce – řekneme mu až výsledek.“

Donutil se jen k tichému:

„Děkuju...“

Sotva odešla, shodil časopisy na podlahu a zadíval se na přístroje. Ted' je zapotřebí maximální pozornosti a klidu! Začnu s registrátory, rozhodl se.

Rozvinul první pásku a – vytřeštil oči!

Letová dráha vykazovala jemný, ale viditelný odklon od stanoveného kursu. Že automat zatím neprovedl korekci, bylo snadno vysvětlitelné: úchylnka ještě nedosáhla předepsané normy. Ale stane se tak snad už v příštích vteřinách!

Sklonil se k registrátoru obzorového radaru. Páska byla až na několik drobných značek úplně čistá. V bezpečnostním okruhu kolem Kopernika tedy v poslední době neproletělo žádné těleso, které by mohlo ovlivnit jeho letový kurs. Těch pár zaznamenaných kamínků a stop kosmického prachu se v úvahu brát nedalo.

Opřel si čelo o prsty obou rukou. Byly studené a chladily mu rozpálenou hlavu. Znovu si všechno opakoval...

Před několika hodinami dosáhl Kopernik určeného místa; tehdy upřesnil podle profesorových údajů kurs a vypnul motory. Od toho okamžiku začaly pracovat fotokamery a ostatní přístroje. Za normálních okolností bylo nemyslitelné, aby se raketa odklonila od stanoveného kursu. Martonov sám všechno kontroloval, jistě by si všiml, kdyby Petr udělal nějakou chybu.

Jenže tohle není chyba!

Kdyby aspoň někde kolem letělo nějaké pořádně veliké těleso, meteor, planetka... Ale takhle?

Crrr!

Výtrhl se ze zamyšlení. Automat chce opravit výchylku – už překročila povolenou mez!

Co má dělat?

Signálky motorů se prosvítily. K čertu s takovými zmatky! Stiskl klakson. Varování pro Martonova a jeho ženu.

Zuuum!

Zapadl do sedadla. Raketa se otřásla a poskočila, někde začalo pronikavě drnčet... Vibrace!

Zuuuum!... Zuuuummm!... Zuuuum!...

Jako když se beran rozbíhá palicí proti pružné zdi – jiné přirovnání ho nenapadlo. Vnímál celým tělem všechny pohyby rakety.

„Pitomost!“ zařval najednou. Prudce se vzepjal na sedadle. „Něco nás drží!“

Strhl páku k sobě – a hned vyletěl ke stropu. Odrazil se od pružné vycpávky a padal dolů. Bolestivě se udeřil do spánku.

Mohli na sobě oči nechat, když se konečně vzpamatovali natolik, že zas pořádně vnímali.

„A pak že nemáme v raketách žádná nebezpečná místa,“ usmál se poněkud nakřivo Martonov. Tiskl si chladivý obklad na čelo, zatímco mu manželka stahovala druhou ruku v zápěstí pružným obinadlem.

Petr měl jedno oko otevřené jen napůl, navíc ho píchalo v pravém koleně. Čelo měl ovázané fáčem. Cítil, že ho pod ním pálí drobná ranka.

Na první pohled se zdálo, že nejlépe je na tom Martonovová. Ale oba si všimli, jak zkouje v bolesti rty, když je ošetřuje.

„Už si taky sedni, Táníčko,“ vybědl ji profesor.

Podívala se na ně – a pak se složila do křesla. Na pravé tváři měla odřeninu; jindy pečlivě upravené vlasy se jí ježily na všechny strany.

„Petře, nevím, jak vám je, ale snad byste nám mohl říci, co se vlastně stalo,“ řekl Martonov.

„Víte, mně to připadlo, jako by byl Kopernik připoután nějakými gumovými lany. Automaty, samozřejmě, ve snaze dostat raketu na správný kurs, pořád zvyšovaly výkon motorů. A pak jsem to vypnul. Proto ten náraz...“

„Dobře jste udělal. Jinak nás to mohlo stát životy – a možná i raketu. Nejspíš by se motory nakonec roztrhly.

Automaty z toho nemají ten pojem jako člověk... Jen mi nejde do hlavy, v čem je příčina všeho toho zmatku. Jsem s vámi zajedno, že kdyby kolem proletělo nějaké veliké těleso, pak nás mohlo strhnout s sebou. Proboha, ale jak obrovské těleso by to muselo být? Taková přitažlivost! Široko daleko není vůbec nic, co by tohle dokázalo! Jsme přece ve známých končinách vesmíru – znám to tady jako své boty!“

„Borisi, dříve se hodně psalo o černých hvězdách, které přitahly hvězdolety na obrovskou dálku svou nepředstavitelnou přitažlivostí. Že tyto hvězdy existují, to my astronomové víme. Co když jsme...“

„Nesmysl!“ vykřikl Martonov. „Žvásty z dobrodružných knížek – to je vědecký argument?... Dovedeš si představit, jakou paseku by takové těleso udělalo při vstupu do naší sluneční soustavy? Měl jsem ty knížky už dávno vyházet!“

Promnul si bradu.

„Něco dělat musíme – především zjistit, jaký je teď náš kurs. Pojdte, Petře – a ty tu ještě chvilku zůstaň, Táňo.“

Neposlechla, šla za nimi.

Letová páska z okamžiku činnosti motorů vypadala spíše jako seismografický záznam pořádně silného zemětřesení.

„Museli jsme v tom pěkně lítat,“ ušklíbl se Petr. „Podívejte se, pořád uhýbáme ze směru! Dokonce ještě prudčeji!“

„A rychlost?“

„Když vezmeme tu původní jako základ, tak je to...“ Petr odečítal z přístrojů. „Zhruba o deset procent.“

„Požehnaně...“ protáhl v údivu Martonov. „Opravdu to vypadá, jako by nás k sobě něco táhlo.“

Uhodil pěstí o pult.

„Nu co, podíváme se na to. Přístrojů máme naštěstí habaděj.“

Pálil příkaz za příkazem, sotva mu stačili. Teď byl ve svém živlu. Stál před problémem, před záhadou – a rozčilovalo ho, že nezná řešení. Neviditelné prsty a oči přístrojů vyrazily do vesmíru; ohmataly a prohlédly prostor na tisíce kilometrů daleko před Kopernikem, ve směru jeho nuceného pohybu.

Uplynula sotva hodina a na všech záznamech si Martonov psal jen jedno jediné slovo: NULA!

Před Kopernikem nebylo žádné těleso, které by mohlo i při velké dávce fantazie působit na jeho let! Profesor si ztěžka promnul oči a tváře. Zvolna řekl:

„Jsme asi blázni. Všichni... Lidi i přístroje! Tohle všechno jsou halucinace.“

Sedl si a přivřel oči.

Petr se podíval na profesorku. Trochu se jí trásla brada. Jako Zuzaně při loučení – napadlo ho. Lidičky! Zuzana!

Kdyby chudák věděla, co se s ním děje. Určitě by zalarmovala celou zeměkouli! A najednou mu hlavou proskočila jiná myšlenka.

„Profesore!“

Martonov sebou trhl – chvilku mu to trvalo, než se probрал z únavy.

„Co je?“

„Prve, když jely motory, napadlo mě takové hloupé přirovnání: Jako když se zlostný beran rozbíhá palicí proti pružné zdi!“

„A co tím chceš říct?“

„Hledáme, co nás přitahuje. Ale co když nás naopak něco odpuzuje, tlačí!“

„Petře!“ doslova zaúpěl profesor. „Snad lokomotiva? Ve vesmíru se takové praktiky nevedou!... On chce někoho postrkávat odzadu – proboha, Petříčku! Dovedete si představit tu sílu, jaká by na nás musela působit? A zdroj?“

Kopernik má přece nějakou hmotu – a taky má svou rychlost, směr pohybu. A vůbec...“ profesor mávl rukou. „Táňo, dej mu radši šálek kávy, ať se vzpamatuje.“

Kupodivu si teď postavila hlavu i jeho žena.

„Božku, jsi vědec, astronom. S tou lokomotivou to platí na Zemi. Ve vesmíru se s něčím podobným zatím nepočítalo. Můžeš tedy v naší situaci takovou myšlenku už předem odmítat? To není vědecké...“

Nepřesvědčila ho, chtěl mít klid.

Petr chvilku počítal a kreslil. Náčrtek přistrčil k profesorovi.

„Tady to máte. Výslednice směřuje sem. Tam zaměřte své přístroje. Ať spadnu z višně, jestli nemám pravdu, že nás něco tlačí!“

Velká obrazovka se rozjasnila. Martonov nastavil prvky a obraz se stal plastičtější. Nořili se kamsi do černé prázdnoty, hvězdy se rozmazaly do stříbřitých čmouh.

„Stop!“ vykřikl Petr.

Na obrazovce se objevilo záhadné OKO.

„V okolí Země musí být tato tělesa nejméně dvě,“ rozhovořil se profesor. „Jinak bychom si totiž nemohli vysvětlit, proč byla pozorována ve velmi krátké době na dvou od sebe vzdálených místech. Že mají ta oka velkou rychlost, to víme. Ale k takovému přemístění by přece jen nestačila... Na základě kontroly se zjistilo, že tato tělesa vysílají! Vypadá to nejspíš na nějaké telemetrické údaje, protože ať se s tím naši snažili dělat cokoliv, nějakou souvislou řeč se objevit nepodařilo. Ovšem podle názoru některých vědců by ve vysílání měly být i obrazové prvky. My taky vysíláme z našich průzkumných sond všelijaké snímky nebo filmové záběry.“

Na obrazovce pořád ještě civělo záhadné oko.

„A vy myslíte, soudruhu profesore, že oka jsou kosmické sondy?“ zeptal se Petr.

„Příteli, vím já, co si myslím!? Kdyby to byly hvězdolety s posádkou, pak by se určitě snažila navázat s námi styk. A

potom – i ty rozměry ok nenasvědčují, že by... I když vlastně,“ profesor se usmál. „Podle našich představ by v nich museli dřepět leda trpaslíci.“

„I to je možné.“

„Zkrátka, víme toho málo, víc se dohadujeme. Oka byla pozorována i v blízkosti Měsíce. Z Marsu zatím žádné zprávy nejsou. Ale tam je lidí málo a technických prostředků právě tak. Kdyby si tam oka někde založila kolonii, ani se o tom nemusíme dovědět. Už bychom se pomalu potřebovali vypravit ke hvězdám, milý soudruhu pilote. Tak se věci mají, víte?“ skončil profesor s povzdechem.

„Nebruč, Borisí. Trochu se teď všichni najíme, napijeme, abychom si srovnali kalorie. Myslím, že to všichni potřebujeme víc než dost.“

„Jako obvykle v pravý čas, Táníčko,“ políbil jí ruku. „Dobrou chuť vespolek.“

Jedli – a záhadné oko je pozorovalo z obrazovky. Trochu je to znervózňovalo, pořád se tam museli dívat.

Těleso mělo kulovitý, lehce protáhlý tvar. Jeho část obrácená ke Koperniku opravdu připomínala zřítelnici s duhovkou. Větší podrobnosti se určit nedaly, obraz byl málo plastický!

„Bulva, oční bulva,“ kroutil nad tím Petr hlavou. „Jaký tohle může mít význam? Proč zrovna oko?“

Pak ho napadlo ještě něco.

„Víte, co bychom mohli zkusit?“

Zvedli hlavy od jídla.

„Ta věc nás tlačí před sebou. A co jí takhle – uletět?“

Rozesmáli se.

„Vida! Trefil hřebíček na hlavičku,“ vykřikoval Martonov. „Praktický člověk. Co tomu říkáš, Táňo?“

„Že ho to mělo napadnout už dávno.“

Zkusili to, vystupňovali výkon motorů až k nejvyšší hranici. Víc už nemohli, sami by zavinili katastrofu. Napjatě sledovali, jak se oko zachová. Asi minutu zůstávalo pozadu, už se chtěli radovat. Ale potom zrychlilo, začalo je dohánět a nakonec je – předhonilo. Od té chvíle je brzdilo zepředu.

„Vypněte to, Petře! Hrom aby tu příšeru honil po všech koutech vesmíru! Zbytečně plýtváme palivem. Má to větší sílu než my.“

Martonov byl rozezlen, běhal po kajutě. Magnetické podrážky jen taktak zabraňovaly tomu, aby se neodtrhl od podlahy.

„Bořku, prosím tě! Takhle nic nespraviš.“

„Já vím, Táňo.“

Zastavil se za Petrovým sedadlem.

„Tohle už není jen tak! Ta věc jedná s rozmyslem, rozumíte? Vleče nás záměrně s sebou – nebo tlačí, jak chcete. To je násilný akt! Omezování naší svobody – útok!“

„Martonove, vzpamatuj se!“ vykřikla profesorka. Uvolnila si u krku kombinézu, jako by se jí v ní těžce dýchalo.

„Ba ne,“ trval na svém profesor. „Vůbec se mi to nelíbí. Jen se podívejte na kurs – míříme k vnějším planetám. Pryč od Země, pryč od Slunce – a to není nic pro nás!“

V kabině zavládlo tísnivé ticho.

Petrovi se honily hlavou myšlenky jako jezdcí na závodní dráze. Tu a tam se některá z nich prodrala do popředí, ale vzápětí ji zatlačila jiná. Uvědomil si: proč dosud nevolali o pomoc? Úplně zapomněli na spojení!... A bylo by to vůbec něco platné? Stejně je žádná raketa nemůže dosáhnout. Ale zprávu na Zemi dát musí!

Otočil knoflíkem vysílačky. Vzpomněl si na Zuzanu a bodlo ho u srdce. Uvidí ji ještě někdy?

Cvak!

„Co to děláte, Petře?“

„Přece o sobě musíme dát vědět. Už proto, abychom varovali ostatní!“

„Máte pravdu. Mám dojít pro Borise?“

„Nechte profesora ještě spát. Vy už toho jistě máte taky dost?“

„Já něco vydržím.“

„Tohle říká Zuzana taky – a pak usne ve stoje.“

„Nebyla jsem jiná, jen se Borise zeptejte.“

Otáčel ladicím knoflíkem. Zatím bezvýsledně.

„Je hezká?“ zeptala se Táňa. „Promiňte, jestli jsem drzá.“

„Mně se líbí.“

„No, to je hlavní.“

Reproduktor vychrlil změť pazvuků. Trhli sebou – mělo to rytmus nebo systém! Zprvu se v tom nevyznali, ale ten rytmus je vedl k opatrnosti.

„Petře, to jsou signály z oka!“

„Jak to?“

„Slyšela jsem na Zemi nahrávky! Počkejte – zapíšeme to na magnetofon!“

Vyřadil automatické ladění a znovu otáčel knoflíkem.

„Je to strašně úzce směřované... Fakt! Máte pravdu! Přimo od oka k nám – jako když vystřelí.“

„Ale proč? Co nám ta věc – nebo snad oni – chtějí sdělit?“

„Poslouchejte! Myslím, že se to opakuje pořád dokola...“

„Vypadá to tak.“

„Poslyšte, co když – –,“ odmlčela se, jako by se styděla. Snad jí to připadalo málo vědecké. Pak to přece jen řekla: „S normální logikou tady asi nevystačíme. Všiml jste si, jaký má oko tvar?“

„Samozřejmě, máme ho pár hodin před sebou na obrazovce.“

„A jaký tvar má náš Kopernik?“

„Hruškovitý – přece!“

„Tedy podobný... Co když si nás oko s něčím plete?“

„Hrome! Ne... Vy myslíte... To snad není – –,“

„– – – možné! Jen to dořekněte. Blázním. Já vím. V takovéhle situaci se ovšem bláznit může. Nebo to snad kosmonautické předpisy zapovídají? Já jsem jen astronomka.“

„Nezlobte se, vůbec jsem to tak nemyslel. Je to jen děsně fantastické a chtělo by to aspoň jeden, jedinký, třeba mrňavoučkový důkaz.“

„Tak to vám nemohu posloužit. Bohužel,“ povzdechla si nešťastně. „Prve se složil Boris, teď to asi čeká na mne. Zůstanete na palubě jako poslední mohykán.“

„Já vám tedy něco řeknu, Táňo.“

Zarazil se.

„Promiňte, ujelo mi to...“

„Jen mi klidně říkejte Táňo. Když se ta vaše Zuzana nebude zlobit.“

„Já vám to teda vyložím: že nás ten přízrak chce mermomocí udržet ve svých pařátech – obrazně řečeno – už víme. Ať jsme se pokoušeli uniknout jakkoliv, vždycky nás zadržel, dohonil, zabrzdil. Teď nás eskortuje kdovíkam. To jsou fakta, dál už jen dohady... Z různých možností si zvolme tu, že oko nemá posádku. Že je to jen stroj, řekněme automatická sonda. Nevíme odkud. Připusťme teď vaši myšlenku, že si nás oko spletlo se svým kolegou. Snažilo se s námi navázat spojení – ale my nereagujeme. Letí tedy za námi a vysílá dál signály – zas neodpovídáme. Chováme se tedy proti jeho programu. Protože ten program nedostává zpátky náš signál, uvede do provozu další program – nazveme ho řešení ve stavu nouze. Zkrátka – oko chce zakročit! Chce svého kolegu přibrzdit, tedy omylem nás, spojit se s ním a pak – co já vím? Opravit ho nebo dopravit někam zpátky, odkud byla obě tělesa vyslána.“

Pokrčila bezmocně rameny.

„Jsou to všechno jenom dohady, měli jsme radši okamžitě volat Zemi.“

„Když se dostala na moři do neštěstí loď, taky volala SOS – ale než k ní někdo dorazil, musela si posádka pomoci sama. Někdy i loď opustila – a já vám navrhuju, abychom udělali totéž. Dokud je čas.“

„Opustit Kopernika? Proboha – jak? Běčkem?“

„A proč by ne? V osobní raketě je dost místa pro tři osoby. Je to sice riskantní, ale nic jiného nám nezbyvá.“

„S Běčkem se zpátky k Zemi nedostanem, nemá takový dolet.“

„Můžeme počkat v místech, kde létají nákladní rakety.“

„A co tomu řekne Boris?“

„Musí souhlasit! Teď už přestává všechna švanda!“

„Hm... A co když oko zpozoruje náš odlet a pokusí se nám v tom zabránit!?“

„Obětujeme Kopernika.“

„Petře!“

„Nedá se nic dělat. V okamžiku našeho odletu provede Kopernik složitý manévr – a protože bude bez posádky, vrhne se nejvyšší možnou rychlostí na oko. Síla, kterou na nás ten přízrak působí, musí být soustředěna do úzkého paprsku. Představuju si to jako tryskající fontánu, do které někdo hodil lehký míček. Znáte to, ne? Kopernik musí ten paprsek minout.“

„A nemohli bychom my sami tím způsobem...?“

„Táňo, vzpomeňte si! Už jsme to zkusili několikrát nejrozumnějším způsobem, ale vždycky s ohledem na nás – abychom to vůbec vydrželi, přežili. A přece si s námi oko dovedlo poradit! – Jedině manévr vedený Kopernikem bez posádky nám může pomoci. I když, řeknu vám to poctivě, nechce se mi utíkat.“

„A co Země? Měli bychom je vyrozumět, co se tady děje.“

„V posledních hodinách se rychlost letu zvyšuje. Radit se teď se Zemí, to by bylo na dlouhé lokte. I když jim samozřejmě všechno ohlásit musíme – už kvůli dopravním raketám, které nás pak vyloví.“

Sevřela rty a lehce kývla hlavou.

„Je to těžké rozhodnutí. Jednou nás může lidstvo odsoudit za to, co jsme udělali. Ale já bych se chtěla vrátit na Zemi... A taky Boris by to potřeboval. Zřejmě ho to pohmoždilo víc, než jsem si myslela. Jdu za ním, Petře, připravte všechno podle plánu.“

Stiskla mu ruku a odešla.

V okamžiku, kdy osobní Běčko ověšené zásobními nádržemi s palivem vyklouzlo do prostoru, automaty zapojily motory Kopernika. Lesklá raketa sebou těžce trhla a ohnivým chvostem vykroužila složitou spirálu. S přibývajícím rychlostí se řítila tam, kde se mezi drobnými tečkami hvězd vznášela i bledá skvrna oka.

Malé iluminátory osobní rakety nedovolovaly tříčlenné posádce, aby přímo viděla, co se děje za zádi. O to pozorněji se dívali na malou obrazovku, na níž televizní periskop přenášel to, co si tak přáli vidět. Aby to vůbec vyšlo...

Oslavný záblesk je přinutil zavřít oči.

Kopernik se srazil s okem!

Mlčky na sebe pohlédli. Martonovové se trochu chvěla brada. Zrovna jako občas Zuzaně, uvědomil si Petr.

„Dej mi napít, Táňo,“ zaprosil slabým hlasem profesor. Stejně jako všichni ostatní byl v těžkém skafandru a rozhodně

neměl pohodlí. Těsná kabina byla přecpána zásobami jako pravý záchranný člun.

Profesorka vzala ze zásobníku termosku; vysunula násosku, aby mohl pít. Trochu ožil, nápoj ho osvěžil.

„Nemůžu si pomoci, lidi, ale pořád mě trápí stejná věc. Já vím, že už vás unavuju...“

„Bořku, netrap se tím pořád. Opravdu jsem sama slyšela, že nám Země dala plný souhlas k tomu, co chceme – co jsme udělali.“

„Táňo, ale co když jsme jim nerozuměli? Co když jsme je nepochopili? A náš útok – vždyť to byl vlastně útok! – je na dlouhá léta odradí od navázání styku s námi. Jen si představte, jak bychom se v takovém případě chovali my!“

Petr si odkašlal.

„Soudruhu profesore, já jsem proti vám kluk, fakt – taky všemu nerozumím. Ale jen si vzpomeňte, kolik nám zmizelo ve vesmíru automatických sond. Na kolika planetách zůstali naši automatictí průzkumníci a dodnes nevíme, co se s nimi stalo. A odradilo nás to? Copak můžeme se vším počítat předem? Všechno předvídat? To bychom pak nemuseli nikam létat a mohli bychom sedět doma za pecí! Jak to říkali naši předkové.“

Zamyslel se a vyhrkl:

„Jo, nic ve zlém. Nevíte, prosím vás, co to bylo – ta jejich pec?“

Martonovová se rozesmála.

„Slyšíš ho, Bořku? Pec! Pec! Pilot – a on to neví! To je přece městečko v Krkonoších!“

Když se v závěru tiskové konference začali mezi sebou dohadovat vědci, vytratil se Petr ze sálu. Ve vestibulu se srazil s kulatoučkým doktorem. Byl ověšen pouzdry s fotoaparáty, na nohou měl vysoké nepromokavé boty.

„Ahoj, pilote! Už to skončilo?“

„Kdepak. Každý má na ta oka svůj názor a chce ho prosadit jako ten nejsprávnější. A já jsem svůj úkol splnil, tak teď mám snad nárok na volno – no ne?“

Píchl doktora prstem do břicha.

„Hele, dej pokoj! Ale hlásit se u mne stejně budeš jednou týdně, hošánku. Aby nebyla mejlka, jo!“

„Klidně!“ vykřikl Petr mezi dveřmi. Pospíchal, venku už čekala Zuzana. Vpadl za ní do vozu a hned chtěl vědět, co je s Kuliferdou.

„Poslouchal?“

„A jak – dokonce se naučil spoustu všelijakých písniček. Odposlouchal je z rozhlasu. No koukni...“

Zapnula robota a ten hned zanotoval svým plechově nakřáplým hlasem: Pec nám spadla, pec nám spadla, kdopak nám ji postaví...

Petr se zarazil.

„A hele...“ zabručel. „Víš, co je to pec?“

„Ne.“

„A to je matematika! Neví – co je to pec! Přece takový městečko – no – na Šumavě!“

ROZHLAS A TELEVIZE 4. dubna, úterý, všechny TS stanice

9,15 Kurs astrobiologie pro pokročilé

9,40 Hlásí se TC 23 (přímý přenos z přistání rakety na planetě Gron-c-chů. Slovem uvádí RNDr. V. Heiss)

PŘÍCHOD BOHŮ

Do údolí pod špičatou skálou se večer co večer koulely chuchvalce studené mlhy. Mraky na obloze houstly a jejich žlutohnědá barva dostávala kvečeru nafialovělý odstín. Oslnivá tvář Zářícího zbledla a jeho paprsky Groncchy už tolik nehřály.

Zato v noci bývalo dobře vidět mezi roztrhanými mraky načervenalý, studený kotouč Chladného. Groncchové teď rádi vyseďovali v závětví u ohňů a pečlivěji se balili do kožešin.

Jednoho obzvláště studeného večera starý Mau, kdysi náčelník tlupy, nespokojeně zamručel.

„Odejít k Veliké vodě. Chladný tady, Zářící pryč.“

Starci souhlasně přikyvovali; ostatní zaraženě pohlédli na náčelníka Ru. Podle starého zvyku jen on může pronést taková slova!

Ale Ru dál oškrabával kamenným nožikem silný prut a tvářil se, jako by starého Maua neslyšel. Taky několik mladých lovců, rozsazených v jeho blízkosti, se dál nevšímavě obíralo svou prací.

U ohně zavládlo ticho. Potom několik žen tiše zanotovalo večerní píseň. Tehdy se naklonil Mau k starému Puovi a řekl mu dosti hlasitě:

„Ru jako hloupý rocht. Nedbá, že mříí oštěp lovce; dál ryje v zemi. Ho – ho! Ru je rocht!“

Tlupa strnula.

Ru se ovládal. Jestliže předtím slyšet nechtěl, teď nesmí! Přes všechnu úctu k starcům, kterou Gron-c-cho-vé dodržovali, nemohl by zůstat klidný po takové urážce. Rocht bylo skutečně to nejhlupejší zvíře, které znali. I malý chlapec ho mohl ulovit, když už měl tolik síly, aby mohl vrazit oštěp do správného místa. Ostatně Ru chápe jejich obavy. Musí se jim zdát divné, proč tak dlouho otálí s odchodem tlupy k Veliké vodě. K jejich sídlišti se už kvapem blíží údobí chladu. Travniny usychají, štíhlé listy vysokokmenných pauru šednou a vítr je shazuje na zem. Taky zvěř mizí z okolí, všechno pospíchá k Veliké vodě. Ano, tam je dobře i v údobí chladu.

V minulých letech už dávno bývali Gron-c-chové na cestě k Veliké vodě. Tentokrát plní netrpělivosti ještě čekají, až Ru svolá radu a řekne: Odejme! Dobře ví, že ženy už dávno shromáždily všechn majetek tlupy; že lovci přichystali zbraně. Zapomněl snad na odchod z údolí? Jak by mohl!

Štěpiny odletují z prutu. Ru se sklání nad prací, hlavou se mu honí myšlenky. Zná je starý Mau? Nezná! Musel by se

zeptat některého z těch mladých bláznů, jimiž se náčelník v poslední době obklopoval. A to mu jeho hrdost stařešiny nedovolí. Jen je znepokojeně pozoruje, když spolu vysedávají a šuškájí si, aby se pak na dlouhou dobu kdesi potloukali a kdovíco tam dělali. A vůbec, všelijaké novoty se teď u tlupy zavádějí!

Když si na tohle starý Mau vzpomene, zlostně si odplivne. Pěkný pořádek, jen co je pravda. Pomalu ani na lov už nikdo nevychází. A co by taky kde ulovil v tom pustém kraji kolem údolí? Ech! Ještě štěstí, že tlupa má letos dostatek sušených plodů a masa – i uzeného! Mňam! Tohle je sice taky jedna z Ruových novot, ale co naplat, Mauovi uzené maso chutná líp než tuhé kusy sušeného.

Sedí tedy proti sobě u jednoho ohně a mračí se. A oběma jde vlastně o totéž: Aby se Gron-c-chové co nejdříve a šťastně dostali k Velké vodě! Jenže náčelník má své plány a Mau zase bolesti v kloubech, které mu přinášejí lezavé mlhy a chladné počasí. Proč ty tiché spory a hádky, které ještě nevypukly v plné síle? Protože ke Gron-c-chům přišli bohové!

Kdo z tlupy si však vzpomene, jak to vlastně bylo? Snad jen náčelník a pár těch mladých kolem něho si to dobře pamatují. Jak tenkrát dávno spadlo z oblohy obrovské Vejce od Zářícího. Z něho se zrodilo nepojmenovatelné TO s tělem a klepety kraba tsu-tsu, které dovedlo vypouštět oslnivě zářící světlo i smrtící blesky. Náčelník TO přivedl ke Gron-c-chům a řekl jim:

„To Malý bůh – dítě Zářícího. TO uctívat...“

Tak přišel ke Gron-c-chům první bůh. Ale to už je dlouho. Jak vlastně dlouho? Těžko říct, jestli si má na to někdo v tlupě vzpomenout, objevují se mu v mozku útržky.

Ó, jak dobře bývá strážcům, kteří doprovázejí Malého boha do údolí Vejce, kam putuje, když přijde jeho čas! Saje z Vejce a v tu chvíli padá na strážce omamující blažená strnulost, jakou nikdy předtím nepoznali.

Ale časem i putování Malého boha do údolí Vejce Gron-c-chům zavšednělo. Kdysi byl každý jeho návrat radostně oslavován. Teď už si na podivný zvyk Malého boha zvykli a spíše by jim bylo divné, kdyby TO jednou neodešlo.

Až jednou.

TO dorazilo k tlupě i se svými strážci už za šera. Vyhladovělí lovci se vrhli bez dlouhých řečí k ohni a pustili se do jídla. Malý bůh odešel jako obvykle stranou pod skalní stěnu; jen tiché bzučení připomínalo jeho přítomnost. Tehdy vstala i žena Kan, vzala maso a spěchala k nedalekému horkému prameni, aby ho tam povařila.

„Óááá!“

Její výkřik rozrazil poklidnou večerní pohodu. Lovci vyskočili se zbraněmi v rukou a někdo přihodil dřevo do ohně. Plameny vyšlehly. Ozářily ženu Kan, která stála s pažemi vysoko vztyčenými a s tváří obrácenou ke skalní stěně.

Zprvu to neviděli. Jejich oči oslepl ohně. Ale pak!

V temném stínu nad hřbetem Malého boha se vznášelo a zářilo cosi bílého. Jako by tam planul sám Zářící! Ano! Byla to jeho tvář, ale... Gron-c-chové necítili teplo! To bílé světlo nehřálo! Jen se třepetalo, kmítalo.

Naplnění posvátnou hrůzou nad novým zázrakem svého boha padli na kolena. Jen žena Kan stála dál a dívala se na to bílé světlo. Z hrdla se jí draly tlumené skřeky, cosi jako podivná píseň. Tělem jí probíhalo chvění. Celá její bytost byla upřena k tomu světlu.

A to stále ještě narůstalo, zvětšovalo se. Pak se pokrylo čmouhami, jako když vichry ženou cáry mraků po obloze. Z nich najednou začala prosvítat – ó! – tvář! Nikoli kosmatá, s nízkým čelem a nahnědlou pletí, se štetinatou hřívou vlasů, docela jiná tvář – bílá a zářící!

Tvář boha!

On sám dnes sestoupil z oblohy až k svému dítěti, k Malému bohovi. A ona, žena Kan, ho vidí ze všech první! Usmívá se na ni úzkými červenými rty, hnědýma očima, dívá se na ni a ona na něho!

„Zářící bůh... Zářící bůh...“, šeptají lovci ve strachu a bázni. Tvář Zářícího se ztrácí – vlastně ne, jen se zmenšuje. Jako by se vzdaloval, už je v tom bílém světle celý! Jeho tělo není pokryto hrubými kůžemi, ani houněmi z travin, ale nějakou jemnou světlou kožešinou – čímsi, co nedovedou pojmenovat. Má štíhlou postavu, která se trochu podobná podsaditým, kupředu nachýleným tělům Gron-c-chů, s mohutnými hrudníky.

Několik žen, nevýslovně vzrušených podivuhodným zjevením Zářícího boha, vyrazí nepřičetné skřeky. Svíjejí se jakoby v křečích, ale nikdo si jich nevšímá, neboť v tom okamžiku nastává nový zázrak! V Zářícím světle stojí ještě jeden bůh! Je štíhlejší, okolo hlavy se mu vlní – ó! – úplná hříva paprsků!

Jen Rua a ženu Kan napadlo, že ta druhá postava je snad bohova žena, žena – bůh!

Oba bohové rozpráhnou ruce a skloní hlavy na prsa – jako by chtěli Gron-c-chy pozdravit. Ano, vždyť i oni se tak zdraví! Jejich tváře se zvětšují, až zaplňují celé světlo, dívají se dlouze na Gron-c-chy.

A mizí... Nejen jejich tváře, ale i Zářící světlo pohasíná, zůstává jen temné údolí s ohněm. Pod skálou tiše bzučí Malý bůh.

Gron-c-chové ještě dlouhou chvíli klečí a vzhlížejí tam, kde zářilo zázračné světlo. Přišli k nim bohové! Kdo jiný to mohl být než bohové, kteří se snesli z oblohy dolů, k Malému bohovi? Přišli je navštívit!

Časné zrána se tlupa nedočkavě vyrojila ze skalních doupat. Všichni zvědavě vzhlíželi k obloze. Objeví se Zářící? Jeho oslnivá tvář vystoupila jako každého dne nad vrcholky korun štíhlolokmenných pauru a ozářila špičatou skálu nad údolím.

Ale dnes nemohl nikdo pohlédnout Zářícímu přímo do tváře. Plála oslnivým, bolestivým jasnem. Marně se někteří pokoušeli zahlédnout ve žhavém kotouči tváře bohů, které viděli včera večer.

Hladové žaludky se hlásily o své, starosti všedního dne daly brzy mnohým Gron-c-chům zapomenout na to, co se včera stalo. Jenomže večer, ve stejnou dobu jako předešlého dne, a pak ještě jednou, objevilo se znovu nad hřbetem odpočívajícího Malého boha světlo, v něm stejný obrázek dvou bohů. Ani tentokrát Gron-c-chové nedovedli přinutit

své mozky k tomu, aby jim vysvětlily, proč k nim bohové přicházejí. Snad jen náčelník se začal domýšlet: Chtějí nám bohové něco říci? Něco důležitého?

Vybraným lovcům přikázal:

„Pozorovat TO! Nepustit pryč –hlídat!“

Ale TO se pohybovalo jako obvykle jen po údolí. Občas cosi bralo zvědavě do klepet a zase to odkládalo. Jindy kořist zmizela v ústech, která se otvírala Malému bohu na hřbetě. A také, když Zářící mocně žhnul, rozprostřelo TO svá tmavá křídla, ale ani tentokrát neuletělo.

Nebylo tu nic, co by už tlupa neznala od dřívějška. Malý bůh se choval jako vždycky.

Gron-c-chové netrpělivě očekávali příchod noční tmy.

Neboť večer co večer k nim přicházeli bohové, s nimi i podivuhodná zjevení a zázraky! Počtvrté to bylo něco zcela nového!

Sotva zmizely na tváři Zářícího světla čmouhy, objevila se postava boha. Uklonil se a kamsi ukázal rukou.

„Ojoj!“ vykřikli Gron-c-chové. Viděli stromy, traviny i zvířata – ale úplně neznámá! Jako by stáli uprostřed cizí krajiny – to jsou jistě ta místa, kde bohové žijí! Prsty se křečovitě svíraly v touze popadnout kyj, svaly se napínaly... A přece ani nejstatečnější z nich se neodvážil vyskočit a mrštit oštěpem po některém z těch zvířat. Znali sílu Malého boha, který svým bleskem zabil pro Gron-c-chy nepřemožitelnou šelmu mou! Bohové by jistě ztrestali každého, kdo by se odvážil do jejich lovišť!

O tom byli Gron-c-chové nezvratně přesvědčeni.

A tak jen seděli a vzrušeně vzdychali, hlučně odfrkávali a ženy občas vyděšeně vyjekly. V jejich málo vyvinutých mozcích už nebyla jen zvědavost. Rodila se v nich jakási neovladatelná touha napodobovat...

Toho večera, kdy se v Zářícím světle objevil jeden z Bílých bohů – tak je nyní Gron-c-chové nazývali – a vypouštěl na velkou dálku oštěpy, rozhořel se v náčelníkových očích plamínek neobvyklého zájmu.

Bílý bůh vymršťoval krátké oštěpy pomocí větve ohnuté do oblouku! Napínal ho pomocí jakési tenké liány – nebo snad šlachy?

Ajaj! – jak rychle dostihl létající oštěp i tu nejrychlejší zvěř! Jak snadno zabíjel na dálku! I plovatce s ním Bílý bůh lovil, když na konec oštěpu připevnil tenkou dlouhou lianu, aby si kořist mohl přitáhnout. Něco takového žádný lovec v tlupě nedokázal!

„Och-och!“ vykřikovali Gron-c-chové v úžasu nad novým zázrakem.

Zbystřili pozornost, Bílý bůh odložil ohnutou větev i malé oštěpy a pustil se do nějaké práce. Viděli, že z keře vybírá a láme silnou větev, zkouší její pružnost. Pak dělá zářezy na koncích, napne ji lianou do oblouku.

Létající oštěpy má z tenkých a rovných větviček! Dopředu upevní špičaté zlomky kostí, dozadu péra. A takhle vymršťuje oštěpy pomocí ohnuté větve!

Tu noc nemohl náčelník Ru spát. Převaloval se v jeskyni, až konečně vstal a vyhledal čistě vydělanou kůži. Dřepł si k strážnímu ohni u vchodu do jeskyně. Bylo tam dost zuhelnatělých kousků dřeva, zanechávajících na kůži zřetelnou stopu. Ženy si tak někdy vyznačují kusy, které z kůže vyřezávají při šití. Pokoušel se nakreslit létající oštěp a ohnutou větev. Nebylo to lehké, vzpomínky mu mizely z hlavy a jeho prsty vedly jen velmi neohrabaně zuhelnatělou větvičku.

Teprve krátce před úsvitem ho zdolala únava. Stráže, které se po celou noc střídaly u ohně, ho při práci nerušily. Kas, který nastoupil poslední hlídku před svítáním, teď opatrně složil pokreslenou kůži a položil ji spicímú náčelníkovi podle hlavy.

Sotva ráno Ru rozhodl o tom, kam kdo půjde lovit, vytratil se sám nepozorovaně z údolí. Vzal s sebou i hrst tenkých zkroucených šlach, jimiž ženy stahovaly při šití jednotlivé kusy kůží. Vyzkoušel pevnost každé z nich a vybral si ty, které vydržely.

Daleko hůře pochodil, když hledal pružnou větev. Polámál kdejaký keř, ale stále nebyl spokojen. Některé větve se lehce lámaly, jiné vůbec neohnul. Našel i takové, které byly pružné jednou, dvakrát – a potom se už nenarovnaly. Kroutil nad tím udiveně hlavou.

Teprve štihlé větve kuru uznal za vyhovující. Šlacha na ohnuté větvi jen drnčela, když zkoušel, jak se dá napnout.

„Uh!“ vyjekł víc překvapením než bolestí, když ho při jednom pokusu šlacha prudce sekla do zápěstí ruky.

Vyhledal kus rovné tenké větve, ulomil ji a zkusil vymrštit jako létající oštěp. Kolikrát mu šlacha z větvičky sklouzla, než se mu to podařilo! Ale konečně letěla!

„Ajaj! Ochoch! Hééé-hééé!“

Divoce poskakoval. Co na tom, že větvička neletěla příliš daleko? Naučí se to a bude – bude jako Bílí bohové!

Nalámál ještě několik větví kuru i spoustu rovných a tenkých větviček a pustil se do práce. Zapomněł na všechno kolem sebe. Celou svou pozornost i dovednost soustředil jen na zhotovení ohnuté větve a létajících oštěpů.

Vracel se do údolí až v podvečer, jako drahocennou kořist si nesł několik ohnutých větví s napnutými šlachami a hrstku létajících oštěpů. Nejlepších z těch, které uděłal. Nevyrovnaly se ještě ani zdaleka těm, jaké měli Bílí bohové, ale přece jen už létaly zhruba tam, kam je vypouštěł. Dokázaly se zabodnout do země nebo do kůry stromů.

Všechno opatrně schoval do suché štěrbiny ve skále nad údolím. Seběhl k tlupě a pustil se hltavě do jídla. Za celý den spolkl jen několik plodů. Potom už netrpělivě očekával příchod tmy a s ní i příchod Bílých bohů na Zářícím světle.

Jen aby znovu ukázali létající oštěpy!

Ráno si k sobě zavolal několik nejbystřejších lovců. Odvedł je z údolí, a když usedli, vytáhl své cennosti.

„Létající oštěp Bílých bohů!“ vykřikł Uh.

Náčelník počkal, až se lovci utiší, pak promluvil:

„Bílý bůh prozradil kouzlo. My taky kouzlo – víc zvěře, víc masa. Víc jíst. Víc síly. Každý Gron-c-cha mít létající oštěp. Moc a moc!“

Byla to dlouhá řeč. Lovci se při ní nepokojně vrtěli, odfrkovali a pomlaskávali. Znělo to hezky, co jim tady Ru řekl, ale... Ale jak udělat létající oštěp? Nedovedli si to představit. Byli přesvědčeni, že všechny tyto věci dostal Ru přímo od bohů. A to mu záviděli...

„Udělat,“ řekl Ru. „Já oštěp, ty oštěp.“

Zarazila je jeho rozhodnost. Ale daleko víc je lákalo mít tu zázračnou věc.

Když z hromádky vytáhl ohnutou větev a létající oštěp, chtěli vyskočit. Zarazil je, vložil oštěp pod šlachy. Jeho silné ruce napjaly větvi, šlachy zadrnčela a oštěp s hvízdnutím vyletěl k obloze.

„Óóóóó!“

Obklopili náčelníka a tahali mu ohnutou větev z ruky, jiní se rozběhli za padajícím oštěpem, který se obloukem snášel k zemi. Zaryl se hrotem hluboko do země.

Mnohokrát ještě putoval Zářící nad údolím pod špičatou skálou, než se Ruovi a lovcům podařilo udělat první skutečně dobrý létající oštěp. Než se naučili tak zacházet s ohnutou větví, aby vypouštěla oštěpy přesně tam, kam chtěli.

Jednoho dne se Ruova družina vrátila s jásotem z lovu. V čele šel Kas a nesl na zádech malého kera, z jehož hrudi trčel létající oštěp! Bylo to první zvíře, které se Gron-c-chům podařilo takto ulovit. Kasův létající oštěp zasáhl kera právě v okamžiku, kdy vyplašeně vyběhl z houštiny.

V té době už měl náčelník pokresleno mnoho kůží. Bílí bohové ukazovali žasnoucím Gron-c-chům ve svém Zářícím světě stále něco nového a překvapujícího. Zjevení se opakovalo vždycky třikrát, leccos si zapamatovali. Ru to radši kreslil a kůži ukrýval na tajném místě, které kromě něho znali jen Uh a Kas.

Často se náčelník posadil nad pokreslenými kůžemi, aby porovnal, čemu se už s lovci naučili. Uměli si postavit koženou jeskyni, to bylo docela jednoduché. Stačilo pokrýt kůžemi svázané silné větve. Těžší to bylo při stavbě plavidel Bílých bohů, ukázali jich hned několik. Plovoucí kůži napnutou na kostře z větví, vypálený kmen a konečně i svázaná dřeva. Ta se podařila Gron-c-chům nejdřív, už předtím se někdy svezli po řece s hromadou dřeva, které voda splavila.

Zato kůži, kterou bohové zavěšovali na tyčích nad svými plavidly, nemohli dlouho pochopit. Proč ji tam bohové dávají? Kvůli stínu?

Teprve malý Mu, synek Uhův, pomohl záhadu rozřešit. Bylo to vlastně náhodou... čilý chlapec tiše posedával vedle lovců, když se radili nad kresbami, a oni ho pak často viděli, jak je napodobuje. První z dětí měl létající oštěp a brzy se stal tak výtečným střelcem, že mu záviděl ne jeden lovec.

Jednoho dne si malý Mu nasbíral malé rovné větvičky. Svázal je pevnými vlákny travin a pak je pouštěl v malém jezírku pod jeskyněmi. Chvilku postrkoval malé plavidlo po vodě a radostně vykřikoval, když dřeva proploovala v peřejích potůčku, který odnášel vodu z jezírka dál, do údolí. Vzpomněl si na kůži. Ano, na náčelníkově kresbě měla svázaná dřeva tyč s vypnutou kůží!

Rychle svůj výtvar doplnil o štíhlý proutek, na který místo kůže napíchl tuhý list. Když teď postrčil plavidlo, aby znovu plulo peřejemi, zafoukal údolím vítr. Svázaná dřeva se váhavě rozjela zvlněnou hladinou – proti proudu! Sice pomalu, ale přece!

„Hau! Hau-hau!“ jásal radostí.

Tak poznali Gron-c-chové tajemství napnuté kůže na plavidlech Bílých bohů.

To už bylo v době, kdy připevnili ostré ploché kameny k větvím a naučili se jimi osekávat dřevo a zabíjet zvěř. Jejich ženy dovedně kroutily ze šlach zabitých zvířat tenké a pevné nitě do ohnutých větví, vymršťujících oštěpy. Pak se naučily dělat z červené hlíny nádoby, které v ohni vypalovaly. Mohly v nich nejen uchovávat plodiny, ale i vařit. Uměly už taky mezi kameny drtit zrní některých trav a z bílé moučky péci chutné placky. Nejvíce mezi nimi vynikala Kan.

Zprvu jí mnozí nerozuměli. Někdy jen vykřikovala nesouvislé věty, zpívala písně beze slov nebo tančila. Až padla a svíjela se v křečích na zemi. Potom obvykle dlouho hovořila o příchodu bohů – neboť si pamatovala mnohem víc než kdokoliv z tlupy.

A byla to právě ona, kdo se jako první začal ráno klanět vycházejícímu Zářícímu. Klaněla se i Malému bohovi a velmi často prodlévala v jeho blízkosti. Sedávala mlčky s očima nepřítomně upřenými do daleka. Mnozí se jí začali bát. Tak se žena Kan stala první kněžkou Gron-c-chů.

To všechno se stalo dávno předtím, než se do údolí pod špičatou skálou začaly večer co večer koulet chuchvalce studené mlhy. A když jednoho obzvláště studeného večera starý Mau u ohně řekl: „Odejít k Velké vodě! Chladný tady, Zářící pryč.“

Ale náčelník Ru se tvářil, jako by jeho slova neslyšel.

Ráno pak jako obvykle vyrazil se svou družinou z údolí. Zmizeli kamsi k řece. Kdyby se někdo z tlupy odvážil za nimi, uviděl by je na břehu v pilné práci. Leželo tam už mnoho svázaných dřev a několik jiných plavidel. A pak konečně jednoho večera povstal Ru u ohně. Oznámil tlupě své rozhodnutí:

„K Velké vodě! Vy – já – všichni.“ Starci spokojeně zamručeli, taky ostatní dali najevo svůj souhlas. A Ru promluvil znovu:

„My ne po zemi. My – řeka – svázané dřevo. Rychleji, rychleji, rychleji!“

Ještě ani nedomluvil a už kolem ohně zahučely hlasy, mezi nimiž nejvíce vynikal chrapot starého Maua:

„Ru – hlava pryč! Ne – ne! Voda ne! My ne bůh!“

Marně se Ru vášnivě přel, vykřikoval a zlobil se, marná byla snaha jeho druhů přesvědčit tlupu. Starci byli neústupní, tak náhlá změna je děsila už předem. A co bylo ještě horší, ženy stály na jejich straně. Bály se o děti. Jenom jedna

smýšlela jinak.

K ohni přistoupila kněžka Kan. Až dosud stála mlčky stranou a naslouchala. Teď zvedla ruce vysoko nad hlavu a s očima upřenými do plamenů promluvila:

„TO přišlo od Zářícího! TO zabilo šelmu moa! Bílí bohové – dobro! Ukázali svázané dřevo. Já na dřevě – dál – až k Veliké vodě!“

Nikdo se jí neodvážil odporovat. Bylo rozhodnuto.

Když se Gron-c-chové začali chystat na cestu k Veliké vodě, neobjevilo se světlo nad hřbetem Malého boha po řadu večerů. Zprvu vysedávali pod skalní stěnou a hleděli do tmy. Bylo to zbytečné, zjevení nepřicházela.

Taky kněžka Kan zaraženě čekala, znepokojená tak dlouhou nepřítomností Bílých bohů. Při posledním zjevení v Zářícím světle se s nimi loučili jako vždycky – s pravicí přiloženou na srdce a úklonem hlavy. Jen za jejich zády viděli něco nepochopitelného. Jako by tam k obloze čněla obrovská štihlá a špičatá skála, podivně se lesknoucí...

A přece Kan uklidnila zarmoucené Gron-c-chy. Jednoho večera, kdy opět marně hleděli do tmy a žalostně naříkali, zvedla ruku. „Malý bůh s námi! Přijdou! Až Čas – oni tady!“

Zachvěli se... Děsila je svýma doširoka rozevřenými očima, které jí ztemněly vidinou.

Příštího dne celá tlupa vyrazila v dlouhém zástupu. Vpředu šli ozbrojení lovci, pak ženy, děti, starci a na konci strážci. Co nepobrali, ukryli v jeskyních. Však se sem stejně za čas vrátí, jen co Zářící zvítězí nad Chladným!

Vedle náčelníka, který pozoroval odcházející tlupu, se objevila kněžka. Ohlédl se po ní. I ona se dívala pátravě po Malém bohu. Rua napadlo, že snad i ona čeká, jestli půjde s nimi; zdálo se, že se k tomu Malý bůh nemá.

Ale pak se přece jen pohnul – následoval je!

Dokonce se spustil do řeky a plul zároveň s nimi, když se usadili na svázaných dřevěch a pustili se po proudu.

„Aohé! Aohé!“ křičeli radostí. Považovali to za dobré znamení.

Svázaná dřeva je zvolna unášela po klidné hladině řeky, které začali říkat Líná. Zasloužila si své jméno, chvílemi její vody stály skoro nepohnutě. Jen občas se dala trochu rychleji do pohybu, to když se břehy přiblížily a její tok popohnaly peřeje.

Když pak večer Gron-c-chové přistáli, aby přenocovali na pevné půdě, nasbíraly ženy jedlé bobule a plody. Teď už si i starci pochvalovali, jak je tentokrát příjemné putování k Veliké vodě. Dokonce se tvářili, jako by vlastně nikdy nebyli proti plavbě! Ale náčelníka Ru nejvíc potěšilo, když k němu přistoupil sám starý Mau. Ten, který měl nejvíc námitek. Teď se tvářil nadmíru přátelsky a nabídl mu kus pečeného masa.

„Dobrá cesta, Ru,“ řekl.

A všechno bylo zas v pořádku.

Konečně se Líná řeka prodrala mezi vrchy, které obklopovaly Velikou vodu. Teprve tady, v soutěskách, se stala plavba poněkud namáhavější a nebezpečnější. Ale Ruovi lovci už se stali dobrými plavci a tak všechna svázaná dřeva proplula v pořádku.

Před Gron-c-chy se objevila nedožrtná hladina Veliké vody. Uvítali ji zběsilým řevem.

Houf plavidel se vydal podle břehů. Voda tady byla nehluboká, vlny byly mírné. A tak lovci mohli svázaná dřeva odřážet dlouhými bidly jako na Líné řece.

Náčelník věřil, že se jim podaří najít v blízkosti ústí řeky vhodné tábořiště. Jejich původní tábor u Veliké vody byl daleko odtud. Kdoví jak by se k němu po vodě dostali? A pak – stejně se s příchodem teplého období opět vrátí po řece do svého údolí.

Plavidla zatočila a za okamžik už Gron-c-chové vyskákali na pevnou zemi. Prohledali lesík a objevili nevelkou kotlinu s pramenem čisté vody. A co víc – černé otvory několika jeskyní. Byly prázdné, uvnitř žádní dravci.

Když pak ještě poblíž objevili i malou zátoku, v níž mohli ukrýt plavidla, spokojenost Gron-c-chů byla úplná. Pustili se do přenášení svých věcí do nového tábora. Mezi nimi se hbitě pohyboval na šesti tenkých nohách i Malý bůh.

Znovu si teď mnozí uvědomili, jak je TO podobné krabu tsu-tsu. Neboť skuteční malí tsu-tsu se líně převalovali v teplé vodě a hebkém pobřežním písku.

„Ai-ááá! Ai-ááá!“ pokřikoval Ru. Dobře se nám bude žít u Veliké vody!

Do pustého údolí pod špičatou skálou opět zavanul teplý vítr. Paprsky Zářícího vydatněji přehřívaly zem, vychladlou po dlouhém studeném období. Rozpalovaly skalní stěny a kamenné hráze před vchody do jeskyň.

Gron-c-chové se připravili na návrat do letních lovišť. Znovu naskládali všechny své věci na svázaná dřeva. Cesta proti proudu Líné řeky byla pomalá, jen vítr ji občas urychlil; když foukal vhodným směrem, ale to bývalo jen zřídka. Nespěchali, i tak se každým dnem přibližovali k údolí. Ovládání kožených plachet jim dělalo potíže.

Pak se jich přece jen zmocnila netrpělivost. Kdy se už objeví známý zákutí? Nesmírně zatoužili po kotlině s teplými prameny a jeskyněmi. Po břehu spěchají zvědové, které Ru poslal napřed. Už jsou nad údolím a opatrně sestupují prošlapanou stezkou.

„Eiii-á! Eiii-á!“ křičí pak z vrcholku strážní skály vstříc přicházejícímu zástupu. Jen pospěšte!

„Eiii-á!“ odpovídají muži, ženy i děti. A hrnou se úzkou cestou dolů.

Shromáždili se u skalní stěny nedaleko velkého ohniště. V temném kameni je hlubokými rýhami, vymazanými barevnou hlinkou, něco nakresleno. Na první pohled to připomíná kraba.

Je to obraz Malého boha!

Až teď si Gron-c-chové uvědomí, že TO se během cesty někam ztratilo. Kde je, kam se podělo? Utopilo se v řece?

Ne! Malý bůh přece uměl plout mnohem líp než oni na svázaných dřevěch! Zbytečně posílá Ru skupinu lovců zpátky

po říčním toku skoro až k Veliké vodě. TO zmizelo.

Navzdýcky.

Gron-c-chy přepadl smutek. Najednou se zas cítili slabí. TO je opustilo, už nikdy se neobjeví jeho Zářící světlo s postavami, tak podobnými jejich. Tehdy znovu povstala kněžka Kan – vzala do ruky kus ohořelého dřeva a začala kreslit na stěnu jeskyně obrázky. Jak vypadalo TO, jak vypadali bohové, kteří se zjevovali v jeho světle.

Snad je tyto kresby přivolají zpátky!

A ostatní Gron-c-chové to po ní opakovali, kdejaká skalní stenaje už pokreslena. Ale bohové nepřicházejí...

Zůstalo jen Vejce ve vzdáleném údolí, tiché a zdánlivě bez života. A přece občas z jeho špičky vyrůstají dlouhé tenké větve s kulatými listy – a tehdy, stejně jako kdysi, zaplní se celé údolí bzučením. Stále řídčeji si tam Gron-c-chové chodívají pro rozkoš šimrání, ještě tak děti. Všechno dokáže jednou omrzet...

Proč by tam měli chodit, co by měli hledat v opuštěném hnízdě? Z jednoho vejce se nikdy nevyklubou dva ptáci.

Ale kněžka Kan tam přece jen vytrvale chodívá. Klání se Vejci a přináší mu oběti. Zpívá přitom písně, kterým nikdo nerozumí. Její oči pod šikmým čelem žhnou čím dál víc, už dávno přestala pracovat s ostatními ženami. Žije z toho, co jí dají, a když chce, může si vzít cokoliv z jejich věcí.

Mluví Kan pravdu, když říká u ohniště, že Malý bůh se znovu objeví? Že třeba stejně jako oni musí čas od času odcházet do jiných končin?

A pak se kdesi nad žlutohnědými mraky, které co chvíli zakrývaly oslnivou tvář Zářícího, ozvalo vzdálené hřmění. Gron-c-chové překvapeně zvedli hlavy – bouřka? V tuto dobu?

Hrom sílil a nepřestával. Ale neblýskalo se! Jen mraky se rychle hnaly oblohou. Uviděli, jak se na jednom místě jejich ponurá barva rozsvítila. Dolů se zvolna snášela planoucí pochodeň!

Zdálo se jim, že oheň padá přímo na ně – a přece se žádný z nich nedokázal ani pohnout. V hlavách jim hučela vzpomínka na něco tuze dávného a podobného. Takhle kdysi spadlo Vejce od Zářícího!

Krajinou proletěl horký vítr. Stromy nad údolím se naklonily a jejich listí nařikavě šumělo.

Záře ohnivé pochodně byla tak oslepující, že museli zavřít oči. Potom jako by na ně dopadla mohutná pěst. Zhroutili se na zem. Už neviděli, jak se nad ohnivou září tyčí lesklé těleso, z něhož se zvolna vysouvají tři štíhlé nohy. A jak pomalu zapadá za blízké kopce.

Rachot slábl, změnil se ve hvízdání. Pak to zahučelo, zapraskalo a bylo ticho. Gron-c-chové nesměle zvedali hlavy. Opatrně se rozhlíželi po údolí – bylo stejné jako předtím. Vůbec nic se nezměnilo.

Začaly se jim rozvazovat jazyky. Malý bůh se vrátil! Anebo Zářící snesl další Vejce! Ano – tak to bude, skořápka pukne a ven se vyklube nový Malý bůh!

Lovci s náčelníkem Ru v čele se rozběhli na skálu. Kněžka Kan je následovala. Odtamtud budou vidět docela dobře až za pahorky! Snad mohli pospíchat rychleji, ale už nedovedli poručit svým nohám. Došli až na samý vrcholek – a uviděli věc, která v nich vyvolala zmatek.

Žádné Vejce!

V dálce stál na rovině obrovský předmět na třech nohách. Jako nějaký veliký krab – kdyby to dokázal. Byl mnohem vyšší než stromy i pahorky, byl jako nablýskaná skála, když ji omyje déšť.

„Uh!“

Sestupovali, aby se dostali na rovinu. Kněžka cestou polohlasně mumlala nesrozumitelná slova. Snad už mluví s bohy, pomysleli si ostatní. S úctou na ni pohlíželi.

Mezi Gron-c-chy a TÍM ležel pás lesa. Až k prvním stromům postupovali rychle, pak zvolnili a prodírali se stále opatrněji. Všude bylo ticho. Ucítili pach spáleniště. A dolehy k nim neznámé zvuky.

Nerozhodně se zastavili. Mezi stromy už prosvítalo. Udělali ještě pár kroků; skryli se v trávě a dívali se na pláž.

Na třech tenkých nohách tam stálo štíhlé a vysoké těleso, které zas neuměli nazvat jinak než – TO. Napadlo je, že snad mají před sebou nějakou lesklou skálu, která umí létat. Protože v jejím boku se černal otvor jako nějaký vchod.

Zatajil se jim dech, vytřeštili oči.

Z otvoru právě vystupoval – ano, byl to Bílý bůh! Právě tak ho vídali v Zářícím světle. Jen hlavu míval tenkrát jinou, teď ji má mnohem větší. A lesklou. Připomněla jim rybí jikry. Kulaté, průhledné, s červenou tečkou uvnitř.

Ale to uvnitř byla hlava Bílého boha!

„Oah-h!“ tlumeně vykřikl Ru. Vidí dobře, nebo nemoc obestřela jeho oči vidinami?

Z otvoru vystupují další Bílí bohové! Celá smečka bohů, celá tlupa, celý rod! A on slyší jakési nesrozumitelné zvuky, kterými se dorozumívají.

„První pilot?“

„Tady!“

„Biolog?“

„Zde!“

„Fyzik?“

„Připraven!“

„Tak jdeme, mládeži! Josefe, ven s transportérem – a ty, Gino, udělej ještě jednou rozbor ovzduší. Člověk nikdy neví.“

„Je to v pořádku, zkoušky jsou naprosto pozitivní.“

Jakási neznámá síla zvedla náčelníka Ru na nohy. Bílí bohové ho přitahovali jako světlo večerního ohně, jako květina tar malé a bzučící bzí, jako zvěř lovce. Srdce mu bušilo až ve spáncích a vyschlý jazyk se mu lepil na patro. Spíše jen vytušil než uviděl, že ho kněžka Kan následuje. Kráčeli oba po povrchu planety, která právě před hodinou dostala jméno Žlutá. Do té doby byla jen TG 23 v katalogu planet a hvězd druhého nebeského paraseku. Šli na zdřevěnělých nohách, údivem a hrůzou a zároveň i radostí bez sebe. Oba zvedali ruce dlaněmi nahoru, aby bylo vidět, že přicházejí v

míru a bez zbraní.

Bílí bohové pochopili. Taky oni zvedli ruce dlaněmi nahoru. Kdosi začal křičet, až mu přeskakoval hlas:

„Kameru, rychle kameru!... No tak, Josefe! Gron-c-chové jsou tady – copak si nechceš nafilmovat prapradědečka?... Představoval jsem si je mnohem větší a silnější.“

Lovec a knězka se zastavili. Sahali Bílým bohům sotva do poloviny prsou. A jiný hlas poznamenal:

„Všecko doženou. Jo, tak já jdu zapnout automatického překladatele...“

HLEDÁ SE ROBOT

Příběhy se uzavřely.

Vracíme se zpátky. Planety zůstaly na svých místech a my jsme zůstali v křesle. Jenom čas letí kolem, až to táhne na nohy. Zpátky do našich dní!

Anebo ještě dál?

PROČ PÍT VODU?

ANEKDOTA

PRVNÍ ČÁST ZÁVĚTI BARONA KEMPELENA

Letošní podzim je studený, plný mlhy a neobvykle bohatý na divoké povětrí, jež láme ze stromů větve i celé koruny. V parku pod mými okny leží starý topol, vyvrácený nedávnou vichřicí z kořenů. Kdykoliv naň pohlédnu, cítím se stár a chlad proniká všemi údy. Bohužel, není to jen zdání staroby.

Já, rakouský baron Kempelen, stojím na konci svých dní, můj čas se nachýlil. Klidně však hledím vstříc cestě do neznáma. Nehřešil jsem víc než jiní – jestli ano, byla to vůle boží. Boží soud očekávám proto beze strachu.

Lidské soudy bývají však ukvapené... Přičtou mi nepoctivé úmysly, dokonce snad zrádnost. Ale kdyby se tak někdo jen na chvíli ocitl v mé kůži! A žil ve světě, v jakém jsem žil já! Kolik tu bylo pošetilostí!

Můj stav mi dával dost důstojenství a můj majetek dostatek prostředků ke spokojenému životu. Avšak jedno ani druhé mě nemohlo trvale uspokojit. Chtěl jsem v životě něco vykonat. Od mládí jsem propadl zálibě v mechanice a snil jsem o velkolepých strojích. Kdo však měl o ně zájem! Nikdo. Vídeňský dvůr, kde jsem žil, by se mi vysmál, kdybych chtěl strojem nahradit lidskou práci. Vždyť ta byla skoro bez ceny. Všem bych připadal jako blázen, když chce pohánět mlýnská kola drahým vínem místo vodou, která je zadarmo.

A tak jsem bavil dvůr. Dvorní šašek – mechanik. Prosté zákony mechaniky jsem spojoval se základními poznatky magnetismu a sestavoval jsem tančící, chodící, poskakující a drbající se loutky. Dvůr byl nadšen, dvůr se bavil. Její Veličenstvo, naše dobrá císařovna Marie Terezie, mě vyznamenávalo svou přízní. Kolik závidlivých vzbudily mé úspěchy, ale jak málo jsem si na nich zakládal! Věděl jsem dobře, že mé umění zatím není v ničem výjimečné; všechno, co jsem vykonal, mohlo být anebo už bylo vykonáno jinde. A já chtěl vyniknout nade všechny. Byl jsem mlád... A jednou jsem vypil trochu víc vína.

A právě toho večera se mě císařovna žertem zeptala, zda bych dokázal postavit stroj, který by nenapodobil člověka jenom pohyby, ale aby taky uměl třeba hrát šachy jako člověk. V tom okamžiku jsem se setkal se svým osudem. Snad jsem to ani nemyslel vážně, nikdy jsem si již nedokázal vzpomenout, proč jsem odpověděl tak, jak jsem odpověděl. Rozjařen vínem hluboce jsem se uklonil a prohlásil, že ano, že i to bych svedl.

Císařovna mě vzala za slovo a já již nemohl před zraky celého dvora vzít slovo zpět. Byl bych znemožněn. Pracoval jsem několik měsíců a ocitl se na prahu zoufalství. Všechny pokusy vycházely naprázdno, výpočty se jen vysmívaly mé troufalosti. Ale nevzdal jsem se. Byl jsem ochoten upsat se třeba ďáblu...

Konečně nadešel den mého triumfu!

JAKO PÁNBŮH

Jak je vidět, nejde nám ani tak o planety. Spíš o ty šikovné samostatně se pohybující a jednající stroje, jako byl Malý bůh nebo Marťan.

A jsme na stopě prastaré touhy – stvořit člověka!

První se o to pokoušeli skuteční bozi. Ten biblický se chvíli zamyšleně tahal za vousy a potom sedl k hlíně. Modeloval člověka podle své vlastní podoby. Pak mu vdechl hříšnou duši, člověk ožil a zapletl se s dějinami. Bozi jsou zkrátka se vším velmi rychle hotovi. Antický Prométheus se s tím taky dlouho nepáral. Trochu hlíny, plác, plác, foukne se do toho – a už kolem skotačí praotec rodiny.

Lidé to pak zkoušeli po nich. Z hlíny, z mramoru, z bronzu, ze dřeva nebo z obyčejné sádry. Překonali své stvořitele. Postavy jimi vytvořené jsou krásnější. Protože jsou dokonalé. Nemají křivé nohy ani nosy, taky jim neodstávají uši jako nám.

Samozřejmě že to všechno bylo obráceně. Sochy jsou podobenstvím člověka a také bozi mají podobu od člověka. Člověk je stvořitel bohů, soch, plnicího pera a pohádek. Také pohádky o tom, jak byl sám stvořen.

Člověk je vynálezce – a bez toho by nebyl člověkem, člověk je číman.

První socha nikdy nebyla. Stejně jako vlastně nikdy nebyl první člověk. Přinejmenším lze říci, že bylo mnoho prvních lidí, přesněji pralidů, opolidů, lidoopů... Příroda si počíná velkoryse, nedělá nic v malém. Vyvádí svá kuřátka hned v celých hejnech. Živí prátvorečkové vylezli z pramoří na prabřeh, začali se dělit – a vznikají druhy; ne tedy socha, ale sošstvo – jakási obrovitá sousoší, kontinentální sousoší. V tom sousoší jsou všelijací pravěcí netvoři, později už zvířátka důvěrně známá a nakonec i lidé. Zvířata umírají a nová se rodí, milióny let ubíhají a tak to jde pořád dál. Zvířatům je to fuk, náročné myšlení je jim cizí. Ale člověku? Člověk chce zachovat svou podobu anebo vyvolat podobu těch, kteří odešli. Vzdoruje zániku.

Pověst vypráví, že dávní Čechové si přinesli do své nové vlasti v zavazadlech dědky. Své malé bůžky. Ale to se nám

nehodí. Socha – božstvo je jen uzounký záliv v řečišti. Ostatně i ona si uchová lidskou podobu. Někdy má osm rukou, vlčí hlavu nebo netopýří uši, někdy voní kadidlem, jindy páchne krví. To už nerozhoduje. Raději pohledme na Michelangelovu sochu Davida – hocha s prakem. Každé slovo je zbytečné – a bezmocné. Lze o něm psát jako o živém chlapci. Cítíte k němu náklonnost nebo z něho máte podvědomý strach. Něco vám brání uvěřit, že jeho oči nevidí.

Co kdyby najednou ožil?

Jen pohnout rukou, jen vykročit, jen promluvit!

Ono „jen“ představuje hranici sochařského umění. Žádný umělec ji dosud nepřekročil. Protože je to zároveň vrchol a cíl tohoto umění. Dál už je to něco jiného.

Dál už se to hýbe a už to není socha. Navléknem to na ruku a je to maňásek. Vodíme to shora na nitkách a drátech a je to marioneta. Postrkujeme to zespodu tyčkami a je to javajka.

Dál už to jsou loutky.

Budou možná stejně staré jako sochy nebo jen o málo mladší. Budou spíš ze dřeva a hadříků než z mramoru. Budou se ohýbat a uklánět, budou chodit a budou se nakrucovat. Nový umělec, loutkář, s nimi dokáže zázraky. Přinutí nás zapomenout na všechno, co o nich víme. Na nitky, dráty, tyčky a dovedné prsty; nikdy nás nebude chtít přesvědčit, že jde o živé bytosti. Protože by překročil vrchol a cíl svého umění. Dál už je to něco jiného.

Jenomže – co kdyby opravdu z ničeho nic ožily?

Jak lákavá myšlenky! Umělá bytost – pohybuje se sama, pracuje nebo zabíjí. Podobá se člověku zevnějškem nebo alespoň konáním. Nešlo by to přece jen udělat?

Snad, ale pak už to nebude umění. Dál už to nebude socha ani loutka. Bude to mít umělé ruce a umělé nohy, bude to člověk – protéza. Malý bůh, Marťan. Jedním slovem – ROBOT!

A člověk bude nad ním něco jako pánbůh.

LHÁŘI A PODVODNÍCI

Kdo s tím vlastně začal? Koho napadlo prvního, že by se na zemi mohla objevit umělá bytost? Vymyslel to člověk obdařený nadbytečnou fantazií, trochu lhář a trochu básník? Nebo člověk obdařený značnou dovedností, trochu všuměl a trochu podvodník? Ponoukla lháře k vymyšlení činnost těch stovek podvodníků, anebo podvodníky inspirovaly výmysly lhářů?

Takových otázek!

Byli lháři, to je jisté! Proč ne, mohou být někdy užiteční. Kdysi se všeobecně věřilo, že prvního člověka si pánbíček uplácal z hlíny.

Proč to po něm nezkusit? Koukněte se – nešlo by udělat panáka, do čela mu zasunout zázračnou kuličku šém – a už je tu pražský golem! Jde z něho hrůza, protože je jako hrom. Když se namíchne, rozseká všechno na cimprcampr.

V historii máme „lhářů“ celé zástupy, většinou patří mezi spisovatele. Hodně slavní jsou pánové Poe, Hoffmann, Grimm nebo český Karel Čapek. Jeho zásluha je zvlášť veliká. Do Čapkovy doby robot neměl jména, mohl se sice jmenovat Golem, Vincek, Matyáš nebo Pandrapodoklopulos, ale pořád ještě jste nevěděli, jestli jde o kočku, člověka, papouška nebo o nový druh ponožek, které není třeba ani zašívát, ani prát, a dokonce ani nosit. Umělý člověk měl příjmení, ale chybělo mu jméno obecné, nebyl to zkrátka robot. Teprve Karel Čapek si všiml, že tady něco není v pořádku. A protože byl pořádku-milovný, nenechal to jen tak. Sedl a napsal R. U. R. – Rossumovy Universální Roboty. A už to bylo.

Mohli bychom ho podezírat, že slovo robot převzal odjinud. Zjišťujeme totiž, že robot se řekne

rusky: ROBOT

anglicky: ROBOT

francouzsky: ROBOT

německy: ROBOT

portugalsky: ROBOT

maďarsky: ROBOT

italsky: ROBOT

turecky: ROBOT

česky: ROBOT

a dokonce i v Brně mu říkají ROBOT, ačkoli jinak tam například i obyčejné předsíni říkají fõrhaus.

Tady vás klame zdání. Karel Čapek to jméno vyrobil z poctivé české roboty a celý svět je od nás převzal. To proto, že divadelní hra R. U. R. se rychle stala světoznámou. Podobnou kariéru udělala v husitských válkách česká houfnice a píšřala. Píšřala se potom vrátila zpátky ve francouzském kabátě jako pistole.

Čapkovi roboti byli dvojnásobně zajímaví. Jednou proto, že už to nebyli halamové z hlíny nebo ze železa, ale živé bytosti z masa a kostí. A podruhé proto, že autorova fantazie je donutila jednat tak, jak někdy jednají lidé. Bez citu a bez rozumu. Takže lidstvo bylo nakonec vyhubeno a pan Čapek jen aby nám krapek zvedl náladu, udělal nakonec z těch robotů nové lidi. Končí to zrovna před svatbou, škoda.

Takových „lhářů“ zkrátka bylo!

Vymýšleli si roboty, buď jen aby strašili, nebo taky z rozumnějších důvodů. Ti lepší „lháři“ nastavovali lidem v robotech zrcadlo. Lidé se v nich mohli poznat a mohli dostat sami na sebe vztek. Dnešní „lháři“ posílají roboty většinou na Měsíc a jiné spřátelené koule. Zdá se to fantastičtější, ale ve skutečnosti je to střízlivější. Kosmický provoz se vyvíjí neuvěřitelně rychle, pozemské lidstvo neuvěřitelně pomalu.

Z technického hlediska je „lhát“ vlastně to nejlehčí. Navíc, když ani není nutné, aby lidé do puntíku těm fantaziím věřili. Literaturu posuzujeme shovívavě – někdy. Zejména literaturu fantastickou.

„Lháři“ to mají lehké, hůř jsou na tom podvodníci. Ty nikdo neuzná. Ačkoli řemeslo podvodnické stojí vysoko nad literaturou. Lhát do legrace není žádné umění, ale udělat pořádný podfuk, pěknou boudu, aby na ni kdekdo skočil, tomu teprve říkám umění!

PROČ NEPÍT VÍNO?

ANEB

DRUHÁ ČÁST ZÁVĚTI BARONA KEMPELENA

Všechn dvůr se shromáždil ve slavnostním sále. Napjaté očekávání... Pak přišla císařovna, aby se hrála první partii šachů s mým strojem. Otevřely se dveře a sluhové přivezli do sálu jejího protivníka. Dal jsem mu podobu Turka sedícího za stolem nad šachovnicí. Byl značně větší než skutečná lidská postava a nechal jsem ho obléknout do nádherných šatů, zdobených kožešinovým límcem a drahocennými sponami. Na hlavě měl turban a v jedné ruce držel dlouhou tureckou dýmku. V jeho těle a v kryté prostoře stolu byl uložen složitý mechanismus.

Nejprve jsem zotvíral všechna dvířka ve stole a každý si mohl stroj prohlédnout. Potom usedla ke stolu císařovna a začala hru. Turek zdvihl volnou ruku, stroj se dal do pohybu. Odpověděl císařovně tahem koně. Hra pokračuje, nikdo ani nedýchá.

Tah za tahem, až Turek pohne rty. Zřetelně řekne:

„Šach!“

Vyhrává partii.

Tak začala sláva. Pronikla daleko za hranice a doslalo se mi pozvání ke všem významnějším dvorům. Učenci psali o mém stroji a snažili se odhalit jeho tajemství. Nikdy se jim to nepodařilo.

Turek hrál v Petrohradě s velkoknížetem Pavlem i s carevnou Kateřinou, jindy hrál s Napoleonem i s Bedřichem II. V pařížské kavárně Régence se utkal s nejlepšími francouzskými šachisty. Někdy prohrával, ale to mu na slávě neubralo. Svůj úspěch jsem vždycky pokládal za úspěch své vlasti a rodného Presburku*. Nikdy jsem nebyl pyšný, i když mi, jak se zdálo, štěstí přálo víc než komukoliv jinému.

Ve skutečnosti jsem měl pramálo důvodů považovat se za šťastlivce. Naopak, celá desetiletí jsem žil v úzkostech a strachu. Měl jsem špatné svědomí? Před Bohem nikoli, jen okolnosti mě doslova donutily počínat si nepoctivě. Přitom jsem odevzdal dobrou práci. Můj stroj patřil tak jako tak k divům světa. Jeho ruka byla nejdokonalejším napodobením lidské ruky. Dokázala uchopit kteroukoliv jemnou figurku a lehce ji položit na kterékoliv pole šachovnice. Vše bylo dokonalé.

Jenom jedno můj stroj neuměl – hrát šachy. Tu skutečnost chci odhalit sám a sám se chci ospravedlnit. Dovolávám se lidského rozumu: Úkol sestrojit mechanismus, schopný nahradit lidskou duši, dílo samého Boha, byl nespelnitelný! Troufal jsem si naň jen díky nerozváženosti mládí.

Přesto můj stroj nakonec šachy hrál. Ale jen proto, že jsem v zoufalství sáhl k podvodu jako k poslednímu prostředku záchrany. Stroj hrál, ale řídil ho vždy šachista, ukrytý ve stole. Nikdy nebyl odkalen, přestože jsem pokaždé nechával divákům stroj prohlédnout. Šlo o prostý trik. Nikdy jsem totiž neotevřel všechna dvířka najednou, otvíral jsem je postupně. Můj člověk se uvnitř podle domluvy přemisťoval tak, aby zůstal neviditelný.

Co jsem jen zakusil! Strach, výčitky svědomí a nakonec i vydírání. Ano, mnozí z těch, kteří propůjčovali své umění zázračnému Turkovi barona Kempelena, nespokojili se smlouvenou odměnou, ale žádali částky mnohonásobně vyšší, hrozíce prozrazením a skandálem. Někteří mě pronásledovali po léta, takže jsem pozbyl většiny svého jmění a vposledku i svého stroje...

Chci odejít s čistým svědomím a beze lži.

Má císařovno, sotva jste mohla tušit, co způsobíte jediným žertem! Ach, brzy se už shledáme u dvora Nejvyššího – baron Kempelen se ohlásí: Vaše císařské a královské Veličenstvo, již nikdy se víno nedotklo mých rtů!

Může se zdát, že případ barona Kempelena není víc než případ politováníhodné blamáže, jejímiž oběťmi se staly i hlavy korunované. Jenomže dnes je asi mnohem zajímavější jiná věc: Jak dávno už lidé dospěli k myšlence, že stroj by mohl zastávat i duševní práci. Jak dávno už jim tato myšlenka připadala snad podezřele smělá, ale nikoliv nemožná.

Dnes je stroj hrající šachy vyřešenou záležitostí. Nikdo se nad ním nepozastává.

Navíc: Jako by se lidé už tehdy nabažili neužitečných hraček. Jako by začínali tušit, že robot nemusí být jen podívaná pro špás a kratochvíli.

Robot má totiž hrozně starý rodokmen, ale ohlížíme-li se zpátky sto anebo tisíc anebo dva tisíce let, nabízí se nám pohled stále stejně neutěšený. A stále se nám vnucuje otázka, k čemu že to vlastně je. Ponechme stranou báje, tam je možné všechno. Jestli Daidalos sestrojil první lidská křídla, mohl zajisté sestrojit i první roboty, jak se tvrdí. Ale moudrý Heron už je skutečná historická postava a před dvěma tisíci lety vyráběl v Alexandrii samostatně se pohybující loutky. Dokonce po něm zůstalo učené pojednání. Jmenuje se O automatech.

Od Herona už zanechávají roboti zcela zřetelnou a prokazatelnou stopou v lidských dějinách. Ze středověku máme dokonce tu a tam dochované ukázky. Ve Štrasburku stojí dodnes klášter a v něm dodnes věž s hodinami, které dodnes jdou. A to už od roku 1354. A na těch hodinách se dodnes objevuje kohout, aby pokaždé zamával křídly a třikrát zakokrhal. A co teprve náš staroměstský orloj s apoštoly, smrtíákem a dalšími figurami! Vynález hodinového stroje dal konstruktérům robotků nové možnosti. Vždyť to byl vlastně první motor! Za Ludvíka XIV. už se objevil miniaturní kočár, tažený spřežením koní. Objel stůl, zastavil se, a dokonce z něho vystoupila dvorní dáma. A podala králi jakousi žádost. Možná že žádost o peníze pro tvůrce tohoto malého zázraku, jistého Camuse.

O renesančním umělci Leonardovi da Vincim je známo, že uměl kdeco. Nepřekvapí nás tudíž, že si udělal taky lva. Prý

chodil. Jestli řval, to se neví.

Znamení pokrok techniky v osmnáctém století jen posílil touhu sestrojít umělého člověka. Bohužel šlo pořád jen o hračky. Velice dokonalé hračky. Artisté dělali kotmelce na hrazdách, hudebníci hráli na trumpety a dokonce i na varhany; jejich konstruktéři už nepoužívali jen koleček, pák a provázků, ale i stlačeného vzduchu. Technické řešení tu tedy už v mnohém připomínalo dnešní nejmodernější typy „umělých rukou“, které buď nahrazují chybějící končetinu, nebo pracují za zdravou ruku v nebezpečném prostředí. Jen jejich ovládání je dnes založeno na zcela jiném základu. Snímají a provádějí přímo rozkazy lidského mozku. Mechanicky však už sotva mohou předstihnout ruku Kempelenova Turka.

Výrobou našich „hraček“ se zabývali i lidé, kteří mají nesporný význam i v účtyhodnějších technických oborech. Jacques de Vaucanson je přece vynálezce frézy, automatického stavu – ale je také tvůrcem snad vůbec nejdokonalější hračky. Kachny, kačeny, jež musí být dodnes obdivována jako vrchol všech „hraček“. Měla nejen dokonalou podobu živého tvora, ale napodobila také do nejmenších podrobností jeho pohyby a chovám. Plavala, zobala z ruky, polykala, chodila, jen létat neuměla. Ale to bychom snad chtěli opravdu příliš. Stačí, že mávala křídly a zobákem si čistila peří.

Je to všechno víc než špás a podívaná? Samozřejmě že se tu našla obrovská příležitost pro lidský důvtip, aby se vyřádl. To nikdy není bez užitku. Cvikem roste umění. První výzkumy elektřiny se také podobaly hraní – a vedly až k rozbití atomu. Ale kdo si dnes umí představit praktické využití umělého člověka? A svedli bychom to? To patrně ano. Nedávná léta jich přinesla dokonce celou sérii. Stačí vybavit starého mechanického robota moderním elektrickým a elektronickým zařízením a on opravdu „oživne“. Poslouchá dokonce doslova na slovo. Řeknem jen tak na půl pusy pojď, stůj, sedni si, dojdí pro noviny, zapal mi cigaretu – a robot to všechno udělá. Navíc umí jezdit na kole, ovládá několik řečí, zpívá a recituje.

Po ulicích New Yorku špacíroval prý již před druhou světovou válkou veliký a strašidelný robot. Byl na baterky. Nekonal ovšem zdravotní procházky, šlo o služební pochůzky. Nahradil člověka, který by se v nouzi o jiné zaměstnání dal najmout za živou reklamu. Ověšen cedulemi, jež doporučovaly pánské šle nebo nevidanou podívanou ve velkofilmu Betty, postarach Západu, hřmotně si vykračoval náš robot po velkoměstské dlažbě. Za ním houf kluků a houf dospělých a houf vyjevených hafanů. Měl velký úspěch, ale asi s ním byly taky velké potíže, protože po čase zmizel.

Po válce zas bylo trochu času na to, hrát si s roboty. Jeden americký koncern věnoval tři roky práce dalšímu robotu. Jmenoval se Elektro, zas v tom byla reklama, to se ví, vždyť šlo o elektrokoncern. Elektro měl (nebo mělo?) přes dva metry výšky a vážil rovných sto deset kilo. Chlap jak hora. Jako všichni roboti měl svaly ze železa, ale navíc měl už taky uši. Mikrofonem přijímal mluvené rozkazy. Rozuměl několika desítkám povelů, způsobně zdravil a výborně počítal.

Další umělý Američan se jmenuje Dynamo Joe a pochází z bristolské techniky. To je ten sportovec – cyklista. Nemyslete si ovšem, že se roboti povedou jen v Americe. Roboty dělají i v Sovětském svazu. Tam si ovšem tolik nepotrpí na reklamu, a tak s roboty není tolik křiku.

Roboti se taky musí snažit, aby přece jen k něčemu byli. Třeba zajímavý předmět polytechnické výchovy. Žáci nějakého učiliště mají dvakrát týdně v rozvrhu robota. A vedle, ten štanglička, to je taky sovětský robot. Inteligent. Na dřinu není stavěný. Je to zdvořilý průvodce polytechnického muzea v Moskvě. Nakrucuje se před návštěvníky a rozdává rozumy.

Jak je vidět, robot může být i užitečný. Jenomže v míře velmi nepatrné. Jinak je to monstrum, vlastně zase jen hračka. Potřebujeme-li totiž něco přeložit, může nám to udělat překládací stroj. A opravdu nevím, proč by měl přitom jezdit na kole. Jen proto, aby nás to přišlo draž?

To tak!

Člověku zkrátka slouží mnohem lépe a levněji stroje jednoúčelové. Moderní stroj musí pracovat, ne se produčovat. Spojit hračku s užitečnou nebo alespoň rozumnou prací, jak se o to, i když podfukem, pokusil baron Kempelen, není ani užitečné, ani rozumné.

STŘÍZLIVÉ SKUTEČNOSTI

Abychom byli velice střizliví, a abychom nemusili chodit daleko, prohlédneme si třeba plovákový uzávěr vody. To je běžná součást každé domácnosti. Kde ho najdeme? S odpuštěním – na klozetu. Samočinně naplňuje nádržku splachovadla a stará se o to, aby nepřetekla. Když náhodou selže, musí nájemník pod námi malovat.

Plovákový uzávěr není stroj. Je to docela jednoduchý uzávěr, k němuž je připojena páka. Plovák na jejím konci ji spouští nebo zdvíhá podle toho, jak vysoko dosahuje hladina vody v nádrži. Když plovák klesne, uzávěr se otevře, když plovák vystoupí až nahoru, uzávěr zastaví přívod vody. Díky jemu nenastane potopa.

Je to velice prosté a střizlivé zařízení. Můžete se divit, proč se o něm zmiňuji. Napřed takové důmyslnosti a teď tohle! Samozřejmě, není to robot – je to automat! Ale Heron přece psal o automatech! Co mají s roboty společného?

Jednají samostatně. Automat je vlastně součást robota a robot je souhrnem automatů. To si pořádně запиšte za uši! Dáte do robota automat, který střídavě přenáší pohyb na pravou a levou nohu – a robot pochoduje jako voják. Dokonce líp než ten nejlepší voják. Jeho krok je naprosto pravidelný, na milimetr stejný a nepotřebuje k tomu kapelu, dokonce ani buben.

Každý automat, pokud se nepokazil, koná svou práci mnohem přesněji a spolehlivěji než člověk. A to pohodlíčko! Představte si, že nebýt plovákového uzávěru, musili byste si pokaždé přinést štafle, vylézt nahoru, sundat víko nádrže a čekat, až voda nateče. Pak uzavřít kohoutek, nasadit víko a slézt dolů. Počkat, ještě ty štafle uklidit, aby maminka nehubovala! Jestlipak se nevyplatí namontovat tam automat za pár korun?

Automaty nás dnes doma obklopují. Jeden zavírá sám dveře, jiný vypíná proud při krátkém spojení, další udržuje vodu v bojleru stále stejně teplou, automat řídí přívod plynu do karmy v koupelně, zavírá plyn, když zhasne plamen v kamnech nebo na vařiči, udržuje stejnoměrný žár v petrolejových a naftových kamnech, v kotlech ústředního topení a právě tak v elektrických akumulacích kamnech. Čím je dům modernější, tím je v něm automatů víc.

Leckdo si dokonce myslí, že má doma i robota. V kuchyni. Jenomže ten kuchyňský robot vůbec není robot, on se jen

tak jmenuje, aby se líp prodával. A není to ani pořádný automat – jen dokonalý kuchyňský strojek s elektrickým pohonem. Něco vám umele, něco ušlehá, něco rozstrouhá, něco namíchá a něco zkazí. Když děláte sněh z vaječných bílků nebo šleháte smetanu, musíte ho moc dobře hlídat a včas vypnout. Automat byste hlídat nemuseli. Oč chytřejší je výtah! Zmáčknete knoflík, výtah se rozjede a sám za vás počítá poschodí. Vysadí vás přesně před dveřmi vašeho bytu, ledaže byste se spletli a zmáčkli nesprávný knoflík.

Automat udržuje v chladničce stále stejnou zimu, v moderní elektrické žehličce stále stejný žár.

Automaty však nejsou jen pro naše pohodlí. Našly téměř neomezené uplatnění v rozvoji moderní techniky. Stály již na samém jejím počátku. Jeden z prvních se objevil na parním stroji a pomáhal vyléčit jeho dětskou nemoc. Je totiž téměř nemožné udržet v parní kotli stále stejný tlak páry. A protože tlak páry pohání píst parního stroje, pracoval i tento píst nestejnoměrně. Celý stroj chvílemi běžel, div se nerozsypal, chvílemi se zas téměř zastavoval. Za těchto okolností se brala v pochybnost vůbec otázka jeho praktického využití.

Zbývalo jediné: Posadit ke stroji člověka, dát mu před oči otáčkoměr a nařídít mu, aby přivíráním nebo otvíráním škrticí klapky řídil přívod páry. Pak by stroj mohl běžet stejnoměrně a mohl by se použít.

Ale jeho vynálezce šel jinou cestou. Spolehlivější a méně nákladnou. Doplnil parní stroj automatem. Tak se James Watt stal i vynálezcem odstředivého regulátoru. Princip je podobný jako u plovákového uzávěru: Zavírá se a otvírá škrticí klapka. A opět jí pohybuje páka, jež však tentokrát není opatřena plovákem. Je napojena na hřídel s volně zavěšenými kyvadélky. Podle počtu otáček se kyvadélka zdvihají nebo klesají, pohybují pákou a tím i škrticí klapkou.

A bylo to. Odstředivý regulátor se vydal na dlouhou cestu. Z parního stroje přeskočil i na řadu jiných zařízení. Dnes ho můžete najít například v každém automobilu, kde samočinně upravuje podle otáček předstih zapalování.

Automaty jsou velice jednoduchá věc, řeknete si. Jenomže to budete mít k pravdě hrozně daleko. Copak je dnes na světě něco jednoduchého? Automaty, o nichž jsme mluvili, to byla jen taková batolátka. A moc rychle dospívala. Množila se a spojovala. Tím to přestalo být jednoduché.

Vyřešit automatem jediný pracovní úkon byla vlastně hračka proti tomu, co znamená praktické vyřešení automatizace, když jde o celý výrobní proces. Nebo alespoň o větší celek výrobního procesu. Krájet těsto na nudle pomocí automatu napadne každého. A celkem snadno se s takovýmhle úkolem vyrovnáte.

Ale udělejte automat, který těsto sám zadělá, vypracuje, rozválí, nadělá z něho nudle, flíčky, kolínka a makaróny, tlusté i tenké, pak je usuší, odváží po půl kilech, nasype do krabiček. A ty krabičky si předem sám vyrobí z lepenky, potiskne je firemním označením, pak je taky pěkně zalepí a naskládá do beden. Navíc to zařídíte tak, aby si automat sám kontroloval kvalitu své práce a svůj bezvadný chod, aby každou poruchu ihned ohlásil, nebo aby se dokonce v takovém případě sám opravil. Že to vůbec není možné? Ale jakpak by nebylo. Takové automaty už dneska běžně pracují.

A nevyrobějí jenom nudle. V moderních automobilkách vzali dílny, kde dřív pracovala spousta strojů i spousta lidí, a udělali z toho automatické linky. A což teprve v chemickém průmyslu, to už je někdy celá automatická továrna. Nejsou však jen automaty výrobní, jsou také automaty přístrojové. V nepřístupných polárních oblastech jsou rozesety automatické meteorologické stanice, vysílající pravidelně důležité údaje pro zkoumání vývoje počasí. Podobné stanice umísťují vědci také v umělých družicích, ty mají ještě mnohem víc úkolů, protože nezkoumají jen zemskou atmosféru, nýbrž i kosmický prostor. Automaty už lidskou práci jenom nenahrazují. Zastanou i práci, kterou by člověk nikdy nemohl vykonat. Anebo jen s velkým nebezpečím a obtížemi. Spolehlivě fungují tam, kde by člověk zmrzl, kde by se upekl, otrávil nebo zadusil. Navíc zastanou i úkoly, na kterých by člověk musil ztroskotat, protože není dost rychlý a pohotový. Člověk by asi sám nikdy nedokázal navést raketu na správnou dráhu. Obrovskou rychlostí je přitom třeba provést obrovské množství operací. A všechny s naprostou přesností. To dokáže jen automat.

Na automatech stále více závisí i běžná doprava pozemní a letecká. Úměrně s tím, jak se zvyšují rychlosti. V moderním rychlíku, pohybujícím se kolem 200 km v hodině, by už strojvůdce nemohl spolehlivě reagovat na různá návěští. Automat na ně reaguje v tisícině vteřiny, a když je to nutné, zastaví vlak, dříve než by si strojvůdce vůbec uvědomil, že se něco děje. Do letadel už byly dávno zavedeny automaty, které při normálním letu samočinně udržovaly stabilitu letadla. Když je spojili s radiokompasem, vedly dokonce letadlo spolehlivě na cíl a vyrovnávaly úchylny, způsobené bočním větrem. Dnes jsou už tak dokonalé, že s letadly i přistávají, což se v řemesle pilotů považovalo vždy za nejtěžší. A přistávají spolehlivěji, protože například spolehlivěji určují každým okamžikem se měnící výšku stroje nad zemí. Pilot ji mohl jen odhadovat. Nebo si ji zjistit podle přístrojů. Než ji však zjistil, než si ji uvědomil a než pohnul řídicí pákou, mohlo být pozdě.

Rychlost elektrického proudu, uvádějícího v pohyb tyto automaty, je nesrovnatelně vyšší než rychlost impulsů v nervové soustavě člověka.

Gesta od jednoduchých automatů k automatickým strojům a automatickým továrnám není tak snadná, jak by se zdálo. Nejde přitom jen o nahromadění automatů. Jde také o jejich souhru. Automaty nemohou pracovat všechny naráz, nebo jak je napadne. Je třeba, aby dodržely určitý pracovní postup, je třeba, aby nad sebou měly další automat, dirigenta nebo generála, jak chcete. Automatický soustruh vyrábí jistou součástku. Její výroba se skládá ze sedmi operací, které jdou za sebou v určitém pořádku. Dirigent tedy sedmkrát mávne taktovkou a nesmí to poplést. Takový řídicí automat může vypadat různě, ale vždycky mu musíme dát noty. Říká se jim program. Někdy to je papírová páska jak z počítačového stroje. V každé řádce by bylo sedm čísel. Ale místo čísel jsou tam dírky. Nikdy jich tam není všech sedm najednou. Jedna, dvě, tři, různě rozmístěné. Páska prochází mezi dotykovými body sedmi elektrických spínačů. Kde je dírka, proud se zapne, kde dírka není, proud se vypne. Podle toho se zapínají automaty pro různé operace. Na konci vypadne třeba šroubek. Nebo žárovka. Děrnou pásku může nahradit stejně dobře magnetofonový pásek.

Tenhle princip je tuze starý, asi jako automaty. Začátkem devatenáctého století byl poprvé použit na automatických stavech. A taky na flašinetech čili hudebních skříních na kliku, na všelijakých jiných almarách, jako byly aristony a

orchestriony v hospodských lokálech a naposled a nejeфекtnejši na elektrickém klavíru. To je klavír, který vypadá jako každý jiný klavír, jenomže hraje sám. Než si na to zvyknete, máte dojem, že za ním sedí a mačká klávesy neviditelné strašidlo Pidliduch.

To nejsou žádné zázraky, to jsou střizlivé skutečnosti.

NESTŘIZLIVÉ SKUTEČNOSTI

Však je znáte: Umělý šachista našich dní; žádný podvod, žádný klam. Nebo stroj, který vypočetl asi za sto hodin rovnici nezbytnou pro výrobu atomové bomby. Ani nejlepší matematik světa by ji nevypočetl dřív jak za sto let. A to by musel počítat ve dne v noci, v neděli i ve svátek. Nebo stroj, který sám konstruuje další, zcela jiné stroje. Anebo počítá a překládá cizí jazyky, komponuje hudbu, píše básně a stanoví diagnózu nemoci lépe než nejslovutnější lékař. Který vypracuje výrobní program automatům i lidem... Také jste už jistě slyšeli o malých a zajímavých kybernetických hračkách. Želvičky Elsie a Elmar ťapají za světlem, a když cestou narazí na překážku, snaží se ji honem obejít. Nebo želvička Cora, která se zas umí krásně schovávat. Stačí jen písknout a Cora šup do díry! A což teprve světoznámá myška, která si najde cestu nejsložitějším bludištěm a tak dobře si ji zapamatuje, že podruhé si to už neomylně namíří rovnou k cíli. Všechny tyhle hračky, hračky, stroječky a stroje, před nimiž stále ještě stojíme v úctě a obdivu jsou stroje, které – MYSLI!

Stroje myslí mnohem přesněji než lidé. A myslí rychlostí elektřiny, která je stejná jako rychlost světla. Větší rychlost už příroda nezná. Tyto stroje předstihly své tvůrce i v oblasti, kde se to nepředpokládalo.

Říká se jim kybernetické stroje a vědě, která se jimi zabývá, se říká KYBERNETIKA. Je to název vlastně notně zastaralý a znamená doslova vědu o řízení. Objevily se s prvními řízenými automaty. Ty ovšem nemyslely, ty jen poslouchaly.

Udělat si představu o myšlení strojů je dost těžké. Od lidského myšlení se značně liší. Člověk vidí, slyší, cítí, hmatá a chutná.

Třídí své vjemy. Dost dlouho mu trvalo, než si dokázal uvědomit i věci, jež nelze vnímat. Věci pomyslné, abstraktní. Než se třeba naučil počítat. Kybernetické stroje prodělávají obrácený vývoj. Už v peřince počítaly, jak když bičem mrská.

Jejich prababička se jmenovala Pascalina. První počítačový stroj. Tatínek se samozřejmě jmenoval Pascal a pochlubil se s ní příbuzným a známým už v roce 1645. Tak vznikaly počítačové automaty. Soustava koleček, páček a hejblů umožňovala provádět na nich čtyři základní početní výkony. Přístroje byly většinou na kliku. Později ji nahradili elektromotorem, šlo to rychleji než s klikou. Takovýhle elektrický počítačový stroj má s moderním elektronickým počítačem společné jen jedno – počítá. Jak a co, to už srovnávat nejde.

Princip je jednoduchý, bohužel, jen ten princip. Moderní stroj rozeznává dva stavy: vypnuto a zapnuto. Jako každý automat. Může tedy počítat do dvou. Jedna, dvě. Nebo přesněji nula, jedna. A to je všechno, dál už je to lidský důmysl, který přišel na myšlenku využít i této omezené „duševní“ schopnosti stroje. Vždyť na druhé straně počítá rychlostí světla! Tak mu i ta dvě čísla mohou stačit, dokáže s nimi úplné zázraky. Ale musíme pro něj vymyslet jinou početní soustavu. Lidé počítají v desítkové soustavě, 0 až 9. Pak už se to pořád opakuje, vždy jen o patro výš. Ale copak nejde počítat v soustavě dvojkové? 0 až 1. A pak vždycky o patro výš. Lidé si desítkovou soustavu vytvořili podle deseti prstů na ruce. Stroj má jen dva prsty – vypnuto nebo zapnuto, ať si počítá podle nich. Nula bude nula, jedna bude jedna, ale dvě už budou o patro výš. Tedy jedna, nula. Tři budou podle toho jedna, jedna. Pozor, neříkejte deset nebo jedenáct! čtyři jsou jedna, nula, nula – ne sto.

X	1
XX	10
XXX	11
XXXX	100
XXXXX	101
XXXXXX	110
XXXXXXX	111
XXXXXXXX	1000
XXXXXXXXX	1001
XXXXXXXXXX	1010

Stroj zkrátka přeskakuje, co je u nás mezi jedničkou a desítkou.

Počítá jakoby 1, 10, 11, 20, 21, 30, 31, 40 a tak dále. Hodnoty ovšem postupují po jednotkách a k jejich vyjádření používá jen dvou znaků. Takže všechna lichá čísla končí na jedničku a všechna sudá na nulu. A dvojka už je číslo dvouciferné, čtyřka třífiferné, osmička čtyřfiferné, šestnáctka pětífiferné. Pro nás by to bylo moc psaní, špatně by se s tím počítalo, představte si takhle vyjádřený letopočet 1966! Ale stroji je to putýnka. Spolkne třeba stocifernou číslici jak malinu. Dokonce slupne sto tisíc stociferných číslic dřív, než my se olízeme.

Tato čísla se snadno píší například na děrnou pásku – kde je v řádce dírka, tam se zapne proud a stroj čte jedna. Kde dírka není, proud se vypne a stroj čte nula.

Číslo 1011 vypadá tedy takto: 0 00
A 1101 takto: 00 0

Záznam lze provést podobně jako u řízeného automatu i na magnetofonový pásek nebo jakýmkoli jiným vyhovujícím

způsobem. Technika snímání těchto čísel strojem je taky různá. Od jednoduchých elektromagnetických relátek přes elektronky až po polovodiče a takzvaná feritová jádra.

Ale vždyť se nechceme stát odborníky v kybernetice! Proč zacházet do takových podrobností? Chceme pochopit jen to nejdůležitější. A to tedy nesmíme zapomenout na jednu věc. Ani sebelepší počtář se neobejde bez papíru. Někam si musí poznamenat dílčí výsledky, aby je pak dal dohromady. I při obyčejném dělení. Jsou ovšem zázrační počtáři, kteří počítají z hlavy i složité početní úkony. Mají dobrou paměť a dokáží si výsledky zapamatovat.

Samočinný počítač (SAPO) počítá taky z hlavy, a tak i on musí mít dobrou paměť. Má dokonce výbornou, neuvěřitelně přesnou paměť. Třeba takovou obyčejnou děrnou pásku, magnetofonový záznam, ale to není paměť dost pohodová. Nejrychlejší je elektronka, která má schopnost udržet přijatý signál i po vypnutí a na daný rozkaz ho okamžitě „použít“. Tak si stroj zapamatuje dílčí výsledky při počítání. Ale tak si také může zapamatovat jakoukoliv informaci, kterou mu předem dáme a v případě potřeby ji použít. Třeba slovo „slepice“.

Tak tohle že už není počítací stroj? Tomu že musí být jedno, počítá-li slepice nebo velbloudy? Ale co myslíte, že je například kybernetický překladatel? To je přece taky počítač!

Nezbývá vám než uvěřit, že všechno na světě se dá vyjádřit matematicky. Všechno skládáme ze samých ano a ne, z kladu a záporu. A i když neřekneme ani ano, ani ne, ale jenom možná, snad, je to zase matematika—počet pravděpodobnosti. Sotva si to budeme chtít přiznat, ale naše myšlení se alespoň formálně podobá myšlení samočinného počítače. Když ovšem svou myšlenku vyjádříme matematicky. Když ji převedeme do řeči čísel. To dokáží jen matematici. Až budete matematicky, už vás to neudiví. Slovo „slepice“ se přece skládá ze sedmi hlásek, sedmi písmen abecedy. A jestliže pro každé písmeno abecedy zvolíme jedno číslo... Takhle si stroj může pamatovat celý slovník, nebo dva slovníky, nebo deset. To vlastně nic není. Horší je to s gramatikou. Ale když má takový stroj výbornou paměť, a když se i gramatika dá vyjádřit rovnicemi?...

Matematický stroj může řešit všechno, může zpracovat informace z jakékoliv oblasti. Jenom je musíme napřed přeložit do jeho řeči čísel. Jde to, ale dá to práci. Ostatně i když mu dáváme obyčejný početní úkol, někdo ho musel napřed sestavit. A sestavit rovnici znamená někdy víc práce než ji vypočítat. Je to velký nepoměr. Stroj počítá několik minut, ale celý štáb odborníků pracuje měsíce nebo roky, aby mu úkol vůbec dokázal dát.

Proto se samočinné počítací stroje staly ještě složitější. Před základní stroj se zařadily jiné stroje. Pak už není třeba sestavovat rovnici. Stačí dát základní informace. Jeden stroj rovnici sestaví, další ji vypočítá. A ty informace není třeba překládat do čísel, jestliže máme stroj, který to umí za nás. To je čtecí stroj. Nebo stroj, který překládá do matematických cifer přímo mluvené slovo.

Lidé jsou hrozně pohodlní, podívejte, jak si usnadňují práci! A na konec té linky dali ještě další stroje. Ty zase převádějí výsledky z dvojkové soustavy do soustavy desítkové nebo do pojmů lidské řeči. Dokonce jsou tak úslužné, že nám výsledek dají písemně, černé na bílém.

A jestliže za takovouhle kybernetickou mašinerii zařadíme ještě automatickou továrnu, vypadá to už jako v bláznivém snu. Přijít a říct: Chci to a to! A pak si už jen počkat, až to a to vyjede z továrny ven. Třeba úplně nový typ auta. Bez jediné konstrukční nebo výrobní chybičky. Protože celý výrobní proces je pod neustálou kontrolou, nic jí neunikne a každá závada nebo porucha se automaticky odstraní. Jen výjimečně se přivolá člověk údržbář, když už není vyhnutí.

Prosím, tohle dnes snad není skutečnost, tak daleko ještě automatizace výroby nepokročila. Ale teoreticky takovému vývoji nic nestojí v cestě. Praktických překážek je však vícero. Alespoň o jedné. Znám jako anekdota: Pyšný ředitel nové automatické továrny na auta si přivedl odborářského funkcionáře do haly, kde nebylo ani živáčka. Jen nekonečné řady rachotících automatů. Ukázal na ně a zlomyslně pravil hostu: „Prosím, zkuste si od těchto kolegů vybírat odborářské příspěvky!“ Odborář se však nedal. Pokrčil rameny a pohotově odpověděl: „Až potom, pane řediteli. Napřed jim zkuste prodat svoje auta!“

Tady vidíte, čím automatizace hrozí. Nezaměstnaností a nadvýrobou. U nás se takovéhle krize nemusíme obávat, ale jistě je, že i naše společnost se bude musit přizpůsobovat změnám výrobním poměrům.

MODEL MYŠLENÍ A MODEL ČLOVĚKA

Vědci stále hlouběji pronikají za tajemstvím lidského mozku. Objevují způsob jeho práce. A jiní vědci sestavují model umělého elektronického mozku. Který z nich je lepší? Elektronický mozek může být dokonalejší. Ale jen v jistém smyslu. Zastane spoustu práce, je naprosto spolehlivý, myslí s fantastickou rychlostí, je schopen třídit a posuzovat fakta mnohem uvážlivěji než živý člověk, dělá to s matematickou přesností. Nikdy se neunaví, může pracovat nepřetržitě. Pokud jde o rozsah vědomostí, může jimi předstihnout kteréhokoliv jednotlivce, může vydat za celou armádu vědců.

Ale přesto si člověk vedle něho nemusí připadat jako hlupák.

Nejen proto, že ho sám vymyslel, že je to jeho dílo, ale především proto, že zatím máme před strojem nesmírnou výhodu, kterou se — jak soudí vědci — nikdy nepodaří stroji vyrovnat.

Neznám hodně věcí, ale mohu cokoli poznat. Vyžádá si to jen určitý čas. Shromáždím si sám všechny dosud známé informace, doplním je vlastním zkoumáním a mohu se stát dokonce odborníkem. Stroj taky. Ale stroji musí někdo všechny ty známé informace strčit pod nos! A tak je stroj jako strašně chytrý a moudrý muž zavřený v podzemní kobce. Král se s ním chodí radit, ale mudrc může radit jen podle toho, co se dozvěděl od krále. Jinak nic neví o světě, kam nikdy nevskočil. Kdybychom stroji naschvál řekli nějakou pitomost, asi pozná, že to pitomost je. Například, že jsme potkali čtverhrannou kouli. Ale nikdy nemůže vědět, jakou kouli jsme ve skutečnosti potkali, jak byla velká, jakou měla barvu, z čeho byla udělána a k čemu byla. Stroji chybí možnost přímého poznání. To mu může doplňovat jen člověk. Ovšem člověka zas může někdy nahradit automat. Takže já bych byl v tvrzení o nadřazenosti živého mozku stroji trochu opatrnější. Co platí dnes, nemusí platit zítra.

Můžeme uvažovat, co se z toho vyklube. Alespoň mohou takhle uvažovat spisovatelé vědeckofantastické literatury. Myšlenka na myslící stroj, obdařený navíc možností volného pohybu a samostatného poznání, dala v této knížce život

Malému bohu. Jsem přesvědčen, že o takové možnosti neuvažují jen spisovatelé, ale i vědci, zabývající se kosmickými projekty. Vždyť takovýto ROBOT by byl ideálním průzkumníkem lidí na cestách za kosmickými objevy!

Nepoužil jsem teď slovo ROBOT omylem, i když vím, že robot měl být umělý člověk a že se měl člověku podobat. Letadlo se také mělo podobat ptákům, a dnes se podobá spíš dělovému projektilu. Létání bylo v představách spojeno s obrazem ptáka. Myšlení a samostatné jednání s obrazem člověka. Ale časem se lidé osvobozují z pout starých představ a sledují jediné hledisko: účelnost.

A tak se roboti v poučené fantazii autora této knížky už nepodobají Moně Lise ani Ottovi Habsburskému ani Franku Sinatrovi. Podobají se sami sobě.

NA SLOVÍČKO

Komu se podobá autor této knížky? Zdá se mi, že se alespoň trochu podobá malému chlapci. Nejen proto, že má rád fantastické knížky a že je rád píše... On si také tuze rád hraje. Zastihl jsem ho v jeho pracovně. A žasl jsem. Po zdech, po skřínkách a po stolicích samé hračky. Modely všech trochu známých dopravních letadel, také modely raket, dokonce létající modely raket. Na tuhá paliva, abych to řekl přesně; na patronu z lovecké pušky. Samozřejmě bez broků. Vrcholem jeho sbírky je model velkolepé kosmické stanice, jaké budou jednou obíhat kolem naší planety. Její konstrukce připomíná trochu nepovedený elektrický ventilátor a trochu zvětšeného Ferdu Mravence. Jenom kravata jí chybí.

Vlastislav Toman ty modely nedostal ani nekoupil. Všechny si je sám vlastnoručně udělal. Tak vidíte, že si hraje. Když si potřebuje odpočinout.

„Máte doma Kuliferdu?“

„Někdy by se mi hodil, ale nemám!“

„Dobrá, a chtěl byste mít robota?“

„V redakci? To se ví – na úřední povinnosti, ty já moc nemiluju.“

„A co byste říkal robotovi, který by za vás psal?“

„Toho bych bez řečí vyhodil, psaní bych si nedal nikým vzít.“

„A proč píšete zrovna vědeckofantastické povídky?“

„No jo, vidíte, proč to vlastně píšu?“

To se náš spisovatel zamyslel a nevěděl honem jak odpovědět.

Napovídal jsem mu: Mládež takové věci ráda čte. Ale pořád vrtěl hlavou a spekuloval. Až řekl:

„Nejspíš proto, že je to těžké. Tak mě to láká.“

„Prosím vás, co je na tom těžkého? Trochu popustíte uzdu fantazii...“

„Jo, popustíte uzdu. Kdybyste věděl, co všechno se přitom musí nastudovat! Pořád tady mám takovýhle hromady knížek!“ ukázal na stůl, pod stůl, na židli i pod židli.

Měl tam těch knížek opravdu hromady.

„Ale to by nic nebylo. Nejtěžší je uhádnout, jak bude uvažovat člověk za padesát nebo za sto let. A jak bude jednat, mluvit, cítit. To je asi nejdůležitější. On se nedá přiběh udělat jen na technice. Důležitější je hrdina. A s tím je trápení.“

„Tak tam dejte víc robotů! Ti jsou na jedno brdo.“

„A měl bych to všechno na jedno brdo a nikdo by mi to nečet!“

„Vy jste asi proti robotům zaujat. Co proti nim máte?“

„Vůbec nic. Kolikrát, když jdu do práce přes parčík u Hlavního nádraží, tak si docela živě představuju, jak by to bylo hezké, kdyby ráno z nějaké garáže vyjeli taková metařští robotíci, počítáči, jak se teď legračně říká, a trochu to tam uklidili.“

„Aby to byl parčík, a ne svinčík, že?“

„No. A vůbec si myslím, že bychom moc roboty potřebovali. Aby za lidi dělali nebezpečnou nebo nehezkou práci. Třeba udržovali kanalizaci. Ovšem největší sláva je čeká v kosmonautice. Už z plánů je vidět, že to budou nejdokonalejší roboti, jaké svět poznal – úplně se osvobodí od povinnosti podobat se lidem. Viděl jsem projekt robota, který připomínal rozevřenou knihu na čtyřech nožkách. Na Zem by si nikdy netroufl, jen si představte to zděšení, kdyby se objevil třeba v neděli někde u Karlštejna! Ale na Měsíci bude jako doma.“

„Tak tenhle kmotr mi připomíná Malého boha. Ale proč se ten nepodobá knize, proč krabu?“

„Proč by měli být všichni stejní? Každý bude „žít“ jinde, v jiných podmínkách.“

„Dobře, ale Mart'an mi připadá nějak neohrabaný, moc pozemský. Vždyť je to jen takový tank, až na nějaká ta chapadla a kapesní aeroplánek. Nedávno jsem viděl obrázek, krásné robot'ácké housenky, jak přelézají strmé útesy na Měsíci. Proč jste si taky nevymyslel něco neobvyklého?“

„Mart'ana jsem si úplně nevymyslel. Už dávno jsem viděl podrobný pláněk měsíčního průzkumného tančíku. Možná že se dnes už na jeho konstrukci pracuje. Takový tančík jsem trochu zdokonalil a byl z něho Mart'an.“

„Koukejme se, jak je to jednoduché. Jen poslechněte, a napište knížku o samých robotech. Bez lidí.“

„A k čemu by potom ti roboti byli?“

„Správná otázka. Na to jsem nepomyslel. Ale když říkáte, že s lidmi je kříž!“

Vlastislav Toman se vesele zazubil:

„Už jsem se s tím smířil.“

Zřejmě je nám, lidem, ochoten všechno odpustit.

OBSAH

PŘÍCHOD MALÉHO BOHA

3

MART'AN

19

BLUDNÝ HOLANĎAN	34
JEDENÁCTÉHO DNE	46
MECHANIK TIM	56
ASTEROID L – JAKO LENA	64
PRVNÍ STÁDO	74
ROZHODNUTÍ	91
PŘÍCHOD BOHŮ	110
HLEDÁ SE ROBOT	127
PROČ PÍT VODU? ANEB PRVNÍ ČÁST ZÁVĚTI BARONA KEMPELENA	128
JAKO PÁNBŮH	129
LHÁŘI A PODVODNÍCI	131
PROČ NEPÍT VÍNO? ANEB DRUHÁ ČÁST ZÁVĚTI BARONA KEMPELENA	134
STRÍZLIVÉ SKUTEČNOSTI	139
NESTRÍZLIVÉ SKUTEČNOSTI	144
MODEL MYŠLENÍ A MODEL ČLOVĚKA	149
NA SLOVÍČKO	150